

**KOMPETENCJE BISKUPA DIECEZJALNEGO
DOTYCZĄCE ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU
W *KODEKSIE PRAWA KANONICZNEGO* Z 1983 ROKU
I POLSKIM POKODEKSOWYM
USTAWODAWSTWIE PARTYKULARNYM**

Ks. Paweł Lewandowski

**KOMPETENCJE BISKUPA DIECEZJALNEGO
DOTYCZĄCE ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU
W *KODEKSIE PRAWA KANONICZNEGO* Z 1983 ROKU
I POLSKIM POKODEKSOWYM
USTAWODAWSTWIE PARTYKULARNYM**

Tarnów 2015

© by Wydawnictwo BIBLOS, Tarnów 2015

ISBN 978-83-7793-410-4

Nihil obstat
Tarnów, dnia 21.12.2015 r.
Ks. dr hab. Robert Kantor

Imprimatur
OW-2.2/99/15, Tarnów, dnia 22.12.2015 r.
Wikariusz generalny
† *Stanisław Salaterski*

Recenzenci
Ks. dr hab. Mirosław Sitarz, prof. KUL
Dr Anna Słowikowska

Projekt okładki:
Artur Piątek

Druk:
Poligrafia Wydawnictwa BIBLOS

Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej

Biblos

Plac Katedralny 6, 33-100 Tarnów

tel. 14-621-27-77

fax 14-622-40-40

e-mail: biblos@biblos.pl

<http://www.biblos.pl>

Księdzu Prałatowi Kazimierzowi Starcowi

oraz

*Księdzu Prałatowi Józefowi Trzópkowi
wdzięczny za dobro, którego doświadczyłem,
niniejszą pracę dedykuję*

WSTĘP

Charles Louis Montesquieu, zwany Monteskiuszem, już na początku XVIII w. wyróżnił trzy pola ludzkiej aktywności, którym odpowiadają trzy rodzaje władzy: ustawodawcza, wykonawcza i sądownicza¹. Rozwijając jego koncepcję, można stwierdzić istnienie we współczesnym świecie czwartego rodzaju władzy, którą stanowią środki społecznego przekazu.

Prasa, radio, telewizja czy Internet docierają dzisiaj już niemal wszędzie. Godny zauważenia jest fakt, iż środki społecznego przekazu nie tylko odtwarzają istniejącą rzeczywistość, ale również ją przetwarzają, a nierzadko także kreują. Jednocześnie nie mają sobie równych pod względem wywieranego wpływu na człowieka, kształtują bowiem poszczególne osoby i całe społeczeństwa prawie we wszystkich dziedzinach życia. Ich znaczenie w aspekcie społecznym widoczne jest w procesie komunikowania się między ludźmi, w wyrażaniu i wymianie poglądów, w nauczaniu oraz w pozyskiwaniu informacji i ich przekazywaniu.

Mając powyższe na uwadze, nie dziwi fakt, iż Kościół – w wypełnianiu misji powierzonej przez Chrystusa – zainteresowany jest środkami społecznego przekazu. Prawodawca kodeksowy w kan. 747 § 1 stanowi nawet: „Kościół, któremu Chrystus Pan powierzył depozyt wiary, aby z asystencją Ducha Świętego strzegł święcie prawdy objawionej, wnikliwie badał, wiernie głosił i wykładał, ma obowiązek i wrodzone prawo

¹ MONTESKIUSZ, *O duchu praw*, tłum. T. BOY-ŻELEŃSKI, Kęty 1997, s. 152-158.

przepowiadania Ewangelii wszystkim narodom, niezależnie od jakiegokolwiek ludzkiej władzy, także z zastosowaniem właściwych sobie środków społecznego przekazu”². W tym kontekście istotne jest pytanie, jakie kompetencje względem środków społecznego przekazu posiada biskup diecezjalny stojący na czele danego Kościoła partykularnego. Odpowiedź na powyższe pytanie uznać należy za cel niniejszego opracowania.

Tematem przedłożonej monografii są kompetencje biskupa diecezjalnego dotyczące środków społecznego przekazu w KPK/83 oraz w polskim kodeksowym ustawodawstwie partykularnym.

Analiza wspomnianych kompetencji przeprowadzona zostanie na podstawie materiału źródłowego oraz literatury polskiej i zagranicznej. Główne źródła prawa powszechnego stanowić będą: KPK/83; dokumenty Soboru Watykańskiego II oraz dykasterii Kurii Rzymskiej, szczególnie Kongregacji ds. Biskupów, Kongregacji Nauki Wiary, Kongregacji Wychowania Katolickiego, Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu oraz Papieskiej Komisji ds. Środków Społecznego Przekazu; jak również adhortacje apostolskie Jana Pawła II. Za źródła polskiego prawa kodeksowego posłużą natomiast statuty dwudziestu czterech synodów partykularnych i diecezjalnych oraz *Normy Konferencji Episkopatu Polski dotyczące występowania duchownych i osób zakonnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych*.

Literaturę naukową stanowić będą uznane komentarze: *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*.

² *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, pp. 1-317; *Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład Polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, Poznań 1984.

Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego, red. P. Majer, edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, Kraków 2011; *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1, red. J. Krukowski, Poznań 2005; *Codice di diritto canonico commentato*, red. Redazione di Quaderni di Diritto Ecclesiale, Milano 2009; *Commento al Codice di Diritto Canonico*, red. P.V. Pinto, Città del Vaticano 2001; *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J.P. Beal, J.A. Coriden, T.J. Green, New York 2000; L. Sabbarese, *La costituzione gerarchica della Chiesa universale e particolare. Commento al Codice di Diritto Canonico. Libro II, Parte II*, Città del Vaticano 2013; oraz opracowania przede wszystkim takich autorów, jak: R.J. Barrett, E. Baura, D. Composta, J.A. Coriden, J. Dyduch, S.L. Głódź, T.J. Green, Z. Grocholewski, J. Krukowski, J. Krzywda, H. Misztal, T. Pawluk, M. Sitarz, H. Stawniak, A.G. Urru oraz J. Wroceński.

Podjęta w niniejszej monografii problematyka zrealizowana zostanie w trzech rozdziałach, rozbudowanych na mniejsze jednostki tematyczne.

Rozdział I, stanowiący wprowadzenie w podejmowany temat, zawierać będzie analizę: pojęcia kompetencji; pojęcia urzędu biskupa diecezjalnego i przysługujących mu kompetencji w dziedzinie nauczania (*munus docendi*), uświęcania (*munus sanctificandi*) i rządzenia (*munus regendi*); a także pojęcia środków społecznego przekazu.

W rozdziale II przedstawione zostaną kompetencje biskupa diecezjalnego względem środków społecznego przekazu w KPK/83. Kompetencje te zgrupowane będą wokół następujących zagadnień: posługiwanie się środkami społecznego przekazu oraz pouczanie o obowiązku współpracy w ich wykorzystaniu, czuwanie nad czystością prawd wiary i dobrych

obyczajów, wydawanie zezwoleń na udział osób duchownych w programach radiowych i telewizyjnych oraz publikowanie w czasopismach, przygotowanie norm dotyczących występowania duchownych i zakonników w audycjach radiowych i telewizyjnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej przy użyciu tych środków, a także wymierzanie sankcji wobec tych, którzy wyrządzają szkodę wierze lub dobrem obyczajom.

Rozdział III zawierać będzie analizę kompetencji biskupa diecezjalnego względem środków społecznego przekazu w polskim kodeksowym ustawodawstwie partykularnym. W ramach tego zagadnienia podjęte zostaną następujące kompetencje: posługiwanie się środkami społecznego przekazu oraz przekazywanie Ewangelii za ich pośrednictwem, troska o katolickie media (powoływanie i rozwiązywanie, zatwierdzanie i dokonywanie zmian statutów, ustanawianie i odwoływanie podmiotów odpowiedzialnych, troska o finanse), czuwanie nad czystością prawd i dobrych obyczajów, koordynowanie reprezentowania Kościoła w środkach społecznego przekazu, formowanie pracowników mediów, jak również wymierzanie sankcji administracyjnych i karnych.

Zakończenie stanowić będzie reasumpcja wyników analiz przeprowadzonych w poszczególnych rozdziałach oraz nasuwające się wnioski *de lege lata* i *de lege ferenda*.

Niniejsza monografia przygotowana zostanie przy zastosowaniu metody dogmatyczno-prawnej oraz socjologiczno-prawnej.

ROZDZIAŁ I

Wyjaśnienie podstawowych pojęć

W celu przedstawienia kompetencji biskupa diecezjalnego dotyczących środków społecznego przekazu w KPK/83¹ i polskim pokodeksowym ustawodawstwie partykularnym konieczna staje się analiza: 1) pojęcia kompetencji; 2) pojęcia urzędu biskupa diecezjalnego i rodzajów jego kompetencji²; 3) pojęcia środków społecznego przekazu i ich rodzajów.

¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, pp. 1-317; *Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład Polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, Poznań 1984.

² Fragmenty materiału dotyczącego analizy pojęcia kompetencji oraz pojęcia urzędu biskupa i rodzajów jego kompetencji zostały opublikowane w: P. LEWANDOWSKI, *Kompetencje biskupa diecezjalnego dotyczące sądownictwa kościelnego w przedmiocie procesów małżeńskich według kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku i instrukcji procesowej Dignitas connubii*, w: *Kościół lokalny w Kościele Chrystusa*, red. R. KANTOR, Kraków 2015, s. 109-125.

1. Pojęcie kompetencji

Pojęcie kompetencji jest pojęciem wieloznacznym³. Według definicji zawartej w *Praktycznym słowniku współczesnej polszczyzny* kompetencja to:

- formalny zakres uprawnień do jakiegoś działania, obszar spraw podlegający określönemu organowi lub jego przedstawicielowi;
- zakres wiedzy i umiejętności, fachowość, znanie się na rzeczy⁴.

Autorzy *Innego słownika języka polskiego* tłumaczą pojęcie kompetencji jako:

- zdolność do prawidłowego wypełniania należących do danego podmiotu obowiązków i podejmowania właściwych decyzji, wynikająca z wiedzy i doświadczenia;
- prawo osoby urzędowej lub samego urzędu do wydawania sądów i podejmowania decyzji w określonych sprawach⁵.

³ Łacińskie słowo *competentia*, *-ae* oznacza: 1) właściwość; 2) uprawnienie; 3) kompetencję; 4) odpowiedniość, zgodność; 5) proporcję (J. SONDEL, *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków 2005, s. 182; *Słownik łacińsko-polski*, t. I, red. M. PLEZIA, Warszawa 2007, s. 626; F. SŁAWSKI, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. II, Kraków 1958-1965, s. 396).

⁴ *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 17, red. H. ZGÓŁKO-WA, Poznań 1998, s. 57. Podobną definicję pojęcia kompetencji odnaleźć można w: *Słownik języka polskiego A-K*, red. H. SZKŁADŹ, S. BIK, M. KRAJEWSKA [I IN.], Warszawa 1998, s. 916; *Słownik współczesnego języka polskiego*, red. B. DUNAŁ, Kraków 2000, s. 251; *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. 2, red. S. DUBISZ, Warszawa 2003, s. 186.

⁵ *Inny słownik języka polskiego*, red. M. BAŃKO, Warszawa 2000, s. 655.

Dla W. Gromskiego kompetencja to:

- upoważnienie do dokonywania przez kompetentny podmiot czynności z takim skutkiem prawnym, że przez ich dokonanie powstaną nowe lub tylko zaktualizują się, wcześniej już określone, obowiązki postępowania podmiotów podległych danej kompetencji;
- właściwość, zakres spraw podlegający określonemu organowi⁶.

Przez pojęcie kompetencji L. Adamowicz rozumie:

- upoważnienie na mocy prawa odpowiednich organów do stanowienia określonych aktów normatywnych, administracyjnych lub sądowych;
- właściwość, czyli zakres spraw podlegających określonemu organowi władzy⁷.

Podkreślając niejednoznaczność pojęcia kompetencji, J. Krukowski stwierdza, że wyrażenie: „organ władzy «ma kompetencje»” można rozumieć, iż organ ten „ma prawo”, „ma uprawnienie”, „ma prawną możliwość działania”; że „jest mu coś dozwolone”, „ma zobowiązujące uprawnienia”, „ma uprawniający obowiązek”. Jego zdaniem pojęcie kompetencji najczęściej rozumiane jest jako określony zakres władzy przysługującej określonemu organowi władzy kościelnej. Jeżeli termin „władza” jest samą możliwością działania, to kompetencja jest miarą tej możliwości⁸.

⁶ W. GROMSKI, *Kompetencja*, w: *Encyklopedia Prawa*, red. U. KALINA-PRASZNIC, Warszawa 2007, s. 313.

⁷ L. ADAMOWICZ, *Kompetencja*, EK, t. IX, kol. 480-481.

⁸ J. KRUKOWSKI, *Administracja w Kościele. Zarys kościelnego prawa administracyjnego*, Lublin 1985, s. 62; TENŻE, *Prawo administracyjne w Kościele*, Warszawa 2011, s. 65-66.

Warto zwrócić uwagę również na fakt, iż pojęcie kompetencji jest bliskie pojęciom uprawnienia i obowiązku. Przez uprawnienie należy rozumieć sytuację, gdy dyspozycja normy prawnej wyznacza podmiotowi stosunku prawnego możliwość zachowania się w określony sposób, tym samym pozostawiając do jego wyboru taktykę postępowania. O obowiązku można mówić natomiast wtedy, gdy dyspozycja normy prawnej wyznacza określonemu adresatowi konieczność jednego i tylko jednego sposobu zachowania się wobec innego podmiotu, w przypadku zaś niespełnienia powyższej powinności przewiduje się konkretne sankcje⁹.

Według M. Sitarza kompetencja to upoważnienie przyznane danemu podmiotowi do tworzenia uprawnień lub obowiązków na rzecz innych podmiotów. Kompetencje wyznaczane są przez normy kompetencyjne, które w prawie kanonicznym wyprowadza się z prawa Bożego i prawa czysto kościelnego¹⁰. Normy kompetencyjne wyznaczają sytuacje prawne dwóch podmiotów: uzyskującego kompetencję oraz adresata normy kompetencyjnej¹¹.

Normy kompetencyjne mogą mieć charakter:

- ogólny – np. „Dla zachowania nieskazitelności wiary i obyczajów, pasterze Kościoła posiadają prawo i są zobowiązani czuwać, by wiara i obyczaje wiernych nie doznały uszczerb-

⁹ TENŻE, *Wstęp do nauki o państwie i prawie*, Lublin 2004, s. 103.

¹⁰ M. SITARZ, *Kompetencje organów kolegialnych w Kościele partykularnym w sprawowaniu władzy wykonawczej według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, Lublin 2008, s. 103; TENŻE, *Kompetencje reprezentacyjne organów kolegialnych w Kościele partykularnym według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, w: *Historia magistra vitae. Księga jubileuszowa ku czci Profesora Jerzego Flagi*, red. A. DĘBIŃSKI, S. WRZOSEK, K. MAĆKOWSKA [I IN.], Lublin 2007, s. 301.

¹¹ A. REDELBACH, S. WRONKOWSKA, Z. ZIEMBIŃSKI, *Zarys teorii państwa i prawa*, Warszawa 1993, s. 147.

ku przez słowo pisane lub użycie środków społecznego przekazu [...]” (kan. 823 § 1);

- konkretny – np. „Księgi Pisma Świętego wolno wydawać tylko za aprobatą Stolicy Apostolskiej lub konferencji biskupów [...]” (kan. 825 § 1).

Na określenie kompetencji składają się dwie normy:

- norma, która wskazuje podmiot, przedmiot i sposób dokonania czynności konwencjonalnej – np. „Do konferencji biskupów należy wydawanie przepisów określających warunki, jakie winny być wypełnione, aby duchowni oraz członkowie instytutów zakonnych mogli brać udział w programach radiowych lub telewizyjnych dotyczących nauki katolickiej lub obyczajów” (kan. 831 § 2);
- norma, która nakłada na inny podmiot obowiązek zareagowania w określony sposób na dokonaną czynność – np. „Wszyscy wierni, w szczególności zaś ci, którzy mają jakiś udział w organizowaniu lub użyciu środków społecznego przekazu, powinni się starać świadczyć pomoc pasterskiej działalności, tak żeby Kościół mógł także poprzez te środki skutecznie wypełniać swoją misję” (kan. 822 § 3)¹².

Czynniki kształtujące zakres kompetencji, a więc kryteria kompetencji, J. Krukowski kwalifikuje do trzech kategorii:

- kryterium terytorialne – oznacza konkretny obszar, względem którego dany organ władzy może podejmować wiążące decyzje;
- kryterium personalne – wskazuje na ściśle określoną grupę osób;

¹² M. SITARZ, *Kompetencje organów kolegialnych*, s. 104.

- kryterium rzeczowe – odnosi się do zakresu spraw, co do których organ władzy posiada prawo decyzji¹³.

Należy zwrócić uwagę na fakt, iż powyższe kryteria najczęściej nie występują samoistnie, lecz łączą się ze sobą. Zakres kompetencji określany jest zazwyczaj w odniesieniu do rodzaju spraw, względem których organ władzy jest uprawniony bądź zobowiązany do działania¹⁴.

2. Pojęcie urzędu biskupa diecezjalnego i rodzaje jego kompetencji

Celem kontynuacji zapoczątkowanego przez siebie dzieła zbawczego Jezus Chrystus ustanowił dwunastu Apostołów jako kolegium. Zostali oni posłani „najpierw do synów Izraela, a potem do wszystkich narodów [...], aby mając udział w Jego władzy, wszystkie ludy czynili Jego uczniami, uświęcali je i nimi kierowali [...], i w ten sposób krzewili Kościół oraz posługując, pasterzowali mu pod kierownictwem Pana przez wszystkie dni aż do skończenia świata” (LG 19)¹⁵. Zadanie podjęte przez Apostołów kontynuują biskupi.

¹³ J. KRUKOWSKI, *Prawo administracyjne*, s. 67-68. A. Ravà podaje cztery kryteria kompetencji: przedmiotowe (*oggettivo*), podmiotowe (*soggettivo*), terytorialne (*territoriale*) oraz funkcjonalne (*funzionale*) (A. RAVÀ, *Competenza nel diritto canonico*, w: *Enciclopedia del diritto*, t. VIII, red. D. MARCHETTI, G. CRISCI, F. PIGA, Milano 1961, s. 109-110).

¹⁴ M. SITARZ, *Kompetencje reprezentacyjne organów kolegialnych*, s. 302.

¹⁵ SACROSANCTUM CONCILIIUM OECUMENICUM VATICANUM II, *Constitutio dogmatica de Ecclesia Lumen gentium* (21.11.1964), AAS 57 (1965), pp. 5-75; tekst polski w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski, nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, s. 104-163.

2.1. Pojęcie urzędu biskupa diecezjalnego

Zgodnie z dyspozycją prawodawcy kodeksowego zawartą w kan. 376, biskupi mogą być diecezjalni i tytularni. Biskupem diecezjalnym jest biskup, którego trosce powierzona została jakaś diecezja¹⁶. Według kan. 381 § 2, jeśli co innego nie wynika z natury rzeczy lub z przepisu prawa, z biskupem diecezjalnym są zrównani w prawie ci, którzy stoją na czele następujących Kościołów partykularnych: prałatury terytorialnej, opactwa terytorialnego, wikariatu apostołskiego, prefektury apostołskiej oraz administratury apostołskiej erygowanej na stałe (por. kan. 368). Z biskupem diecezjalnym zrównani są także: ordynariusz wojskowy¹⁷, ordynariusz ordynariatu personalnego dla angli-

¹⁶ J. WROCEŃSKI, *Biskup diecezjalny*, w: *Wielka Encyklopedia Prawa. II. Prawo kanoniczne*, red. G. LESZCZYŃSKI, Warszawa 2014, s. 29; J.A. RENKEN, *Particular Churches and Their Groupings [cc. 368-572]*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J.P. BEAL, J.A. CORIDEN, T.J. GREEN, New York 2000, s. 512-513. Nazwa „biskup diecezjalny” została wypracowana na Soborze Watykańskim II (SACROSANCTUM CONCILIIUM OECUMENICUM VATICANUM II, Decretum de pastoralia episcoporum munere in Ecclesia *Christus Dominus* [28.10.1965], AAS 58 [1966], pp. 673-696; tekst polski w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, s. 236-258, nr 11), w miejsce nazwy „biskup rezydencjalny” („biskup rezydencjonalny”), używanej w kan. 334 § 1 KPK/17, wprowadzonej na Soborze Trydenckim (*Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* [27.05.1917], AAS 9 [1917], pars II, pp. 1-593; F. BĄCZKOWICZ, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. I, Opole ³1957, s. 503; J.L. GUITÉRREZ, *Biskupi*, w: *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechnie i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*, red. P. MAJER, edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, Kraków 2011, s. 341).

¹⁷ Zob. IOANNES PAULUS PP. II, *Constitutio Dogmatica qua nova canonica ordinatio pro spirituali militum curae datur *Spirituali militum curae** (21.04.1986), AAS 78 (1986), pp. 481-486; tekst polski: OsRomPol 7 (1986), nr 4, s. 32. Więcej o ordynariatach wojskowych, zob. P. ZAJĄC,

kanów przystępujących do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim¹⁸ oraz administrator apostolski Personalnej Administratury Apostolskiej Świętego Jana Marii Vianneya¹⁹.

Biskup diecezjalny kieruje powierzonym sobie Kościołem partykularnym „radami, zachętami i przykładem, ale także mocą swego autorytetu i świętej władzy” (LG 27). Władza biskupa diecezjalnego, sprawowana osobiście, jest własna, zwyczajna i bezpośrednia, ograniczona jedynie sprawami, które na mocy prawa lub dekretu papieża zarezerwowane są najwyższej lub

Kościoły partykularne w ustawodawstwie Jana Pawła II. Zarys problematyki, Lublin 2015, s. 79-106.

¹⁸ Zob. BENEDICTUS PP. XVI, *Constitutio Apostolica Anglicanorum Coetibus* qua Personales Ordinariatus pro Anglicanis conduntur qui plenam communionem cum Catholica Ecclesia ineunt (4.11.2009), AAS 101 (2009), pp. 985-990; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*, red. M. SITARZ, A. ROMANKO, U. WASILEWICZ [I IN.], Lublin 2013, s. 62-73; CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, *Complementary Norms for the Apostolic Constitution Anglicanorum Coetibus* (4.11.2009), AAS 101 (2009), pp. 991-996; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*, s. 462-473. Na chwilę obecną Kongregacja Nauki Wiary erygowała trzy ordynariaty personalne dla anglikanów przystępujących do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim: Ordynariat Personalny Najświętszej Maryi Panny z Walsingham na terytorium Konferencji Biskupów Anglii i Walii, Ordynariat Personalny Katedry Świętego Piotra na terytorium Konferencji Biskupów Stanów Zjednoczonych oraz Ordynariat Personalny Najświętszej Maryi Panny Krzyża Południa na terytorium Konferencji Biskupów Australii (P. ZAJĄC, *Pozycja prawna ordynariatów personalnych dla anglikanów powracających do pełnej jedności z Kościołem katolickim*, „Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 8 [2013], nr 10, s. 122).

¹⁹ Zob. CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, *Decretum de administratione Apostolica Personali «Sancti Ioannis Mariae Vianney» condenda* (18.01.2002), AAS 94 (2002), pp. 305-308; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*, s. 558-563. Więcej o Personalnej Administraturze Apostolskiej Świętego Jana Marii Vianneya, zob. P. ZAJĄC, *Kościoły partykularne w ustawodawstwie Jana Pawła II*, s. 107-129.

innej władzy kościelnej (kan. 381 § 1)²⁰. Tak pojmowana władza jest rękojmnią przechowania depozytu wiary i budowania wspólnoty Kościoła.

Zgodnie z wytycznymi Kongregacji ds. Biskupów zawartymi w dyrektorium *Apostolorum successores*²¹, biskup diecezjalny w sprawowaniu swojej posługi zobligowany jest do kierowania się następującymi podstawowymi zasadami: trynitarną, prawdy,

²⁰ Określając naturę władzy biskupa diecezjalnego, prawodawca kodeksowy stwierdza, że jest ona: osobista, własna, zwyczajna i bezpośrednia. 1) Władza osobista – oznacza władzę, którą biskup otrzymuje od Jezusa Chrystusa w momencie konsekracji; jest ona zatem zakotwiczona w jego osobie; sprawowanie tej władzy przysługuje biskupowi diecezjalnemu na mocy urzędu; 2) Władza własna – wyklucza władzę zastępczą; jest sprawowana przez biskupa diecezjalnego w imieniu własnym, nie zaś w imieniu jakiegokolwiek podmiotu ludzkiego; 3) Władza zwyczajna – wyklucza władzę delegowaną przez papieża; jest sprawowana przez biskupa diecezjalnego na mocy powierzonego mu urzędu pasterskiego i przysługuje mu habitualnie na sposób stały względem powierzonej jego trosce porcji Ludu Bożego; 4) Władza bezpośrednia – oznacza, że biskup diecezjalny może ją sprawować bez koniecznych pośredników; nie stanowi to jednak przeszkody, żeby posługiwał się współpracownikami (J. KRUKOWSKI, *Biskupi*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, t. II/1, red. J. KRUKOWSKI, Poznań 2005, s. 240-241; W. JAKUBOWSKI, M. SOLARCZYK, *Ustrój Kościoła Rzymskokatolickiego. Wybrane zagadnienia instytucjonalne*, Warszawa 2002, s. 159; F.J. RAMOS, *Le Diocesi nel Codice di Diritto Canonico. Studio giuridico-pastorale sulla organizzazione ed i raggruppamenti delle Chiese particolari*, Roma 1997, s. 150-151; M. ŻUROWSKI, *Problem władzy i powierzenia urzędów w Kościele katolickim*, Kraków 1984, s. 24-25).

²¹ CONGREGAZIONE PER I VESCOVI, *Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi Apostolorum successores* (22.02.2004), Città del Vaticano 2004; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. W. KACPRZYK, M. SITARZ, Lublin 2006, s. 517-711. Szerzej o samym Dyrektorium, zob. F. FABENE, *Il nuovo Direttorio per i vescovi «Apostolorum successores»*, *Apol* 78 (2005), nr 1-2, s. 375-398; T.J. GREEN, *The 2004 Directory on the Ministry of Bishops: Reflections on Episcopal Governance in a Time of Crisis*, *SCan* 41 (2007), nr 1, s. 117-151.

komunii, współpracy, uznania kompetencji, właściwej osoby na właściwym miejscu, sprawiedliwości i praworządności²². Zasady te pozostają aktualne niezależnie od okoliczności, miejsca i czasu oraz są znakiem pasterskiej troski biskupa diecezjalnego o powierzony jego pieczy Kościół partykularny, a także o Kościół powszechny, za który jest współodpowiedzialny jako członek Kolegium Biskupów z papieżem na czele (AS 55).

Biskup diecezjalny, ze wszystkimi skutkami, przejmuje odpowiedzialność za Kościół partykularny, gdy zostają wypełnione trzy wymogi prawne: konsekracja biskupia, misja kanoniczna oraz kanoniczne objęcie diecezji. Przez przyjęcie sakry biskupiej, stanowiącej najwyższy stopień sakramentu święceń, wyświęcony staje się członkiem Kolegium Biskupów i z tej racji uczestniczy w sukcesji, która przysługuje temu Kolegium jako następcy Kolegium Apostołów (LG 22)²³. Jeśli nie ma prawnej przeszkody, promowany do biskupstwa powinien w ciągu trzech miesięcy od otrzymania pisma apostolskiego przyjąć sakrę biskupią (kan. 379). Od wspólnoty hierarchicznej należy odróżnić misję kanoniczną, którą stanowi akt determinacji prawnej przekazujący przyjmującemu sakrę biskupią upoważnienie do efektywnego wykonywania pasterskich zadań na mocy urzędu, w określonych granicach względem Kościoła partykularnego lub powszechnego²⁴. Zgodnie z na-

²² Więcej o zasadach dotyczących sprawowania urzędu pasterskiego biskupa diecezjalnego, zob. AS 56-62.

²³ E. GÓRECKI, *Pozycja biskupa w Kościele partykularnym*, w: *Kościół partykularny w Kodeksie Jana Pawła II*, red. J. KRUKOWSKI, M. SITARZ, Lublin 2004, s. 79.

²⁴ J. KRUKOWSKI, *Biskupi*, s. 230. J. Krukowski zauważa, że ciągle nierozwiązana pozostaje sprawa, czy misję kanoniczną należy uznać za element otrzymany w samej konsekracji biskupiej, czy element uzupełniający tę konsekrację (Tamże, s. 232). Zob. J. KRZYWDA, E. WILEMSKA, *Misja kanoniczna*, EK, t. XII, kol. 1217-1218.

uczaniem Soboru Watykańskiego II, misja kanoniczna może być udzielana biskupom na mocy prawowitych zwyczajów, o ile nie odwoła ich najwyższa władza Kościoła; albo na mocy praw przez tę władzę ogłoszonych lub uznanych; jak również bezpośrednio poprzez nadanie urzędu przez Biskupa Rzymu (LG 24)²⁵. Przed kanonicznym objęciem diecezji biskup promowany nie może ingerować w wykonywanie powierzonego sobie urzędu (kan. 382 § 1). Objęcie diecezji w kanoniczne posiadanie powinno zostać spełnione w terminie do czterech miesięcy od otrzymania pisma apostolskiego w przypadku, gdy nominat nie posiada święceń biskupich; lub w ciągu dwóch miesięcy od jego otrzymania, jeśli promowany posiada już sakrę (kan. 382 § 2; por. kan. 418 § 1). Biskup kanonicznie obejmuje diecezję, gdy w niej – osobiście lub przez swojego pełnomocnika – przedstawi pismo apostolskie kolegium konsultorów, w obecności kanclerza kurii. W diecezjach nowo erygowanych wystarczające jest podanie do wiadomości pisma apostolskiego wiernym i duchowieństwu, zgromadzonym w kościele katedralnym (kan. 382 § 3).

Zgodnie z dyspozycją prawodawcy kodeksowego zawartą w kan. 416, władza biskupa diecezjalnego wygasa z powodu zaistnienia następujących przyczyn: śmierci, zrzeczenia przyjętego przez Biskupa Rzymskiego, przeniesienia i pozbawienia, po powiadomieniu o tym biskupa²⁶. Według kan. 401, biskup diecezjalny powinien złożyć rezygnację z pełnionego

²⁵ Zob. J. KRZYWDA, *Funkcja i znaczenie misji kanonicznej w strukturze władzy kościelnej w świetle Vaticanum II. Studium teologiczno-pastoralne*, Kraków 1996.

²⁶ Szerzej, zob. M. SITARZ, *Przeszkoda w działaniu i wakaty stolicy biskupiej*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, s. 272-294; TENŻE, *Procedura zarządzania Kościołem w sytuacjach nadzwyczajnych*, „Teka Komisji Prawniczej. Polska Akademia Nauk Oddział w Lublinie” 3 (2010), s. 182-191.

urzędu, gdy ukończył siedemdziesiąty piąty rok życia; lub gdy z powodu choroby albo innej poważnej przyczyny nie może we właściwy sposób wypełniać swojej posługi.

2.2. Rodzaje kompetencji biskupa diecezjalnego

Promowany na urząd biskupa przez przyjętą sakrę otrzymuje pełnię sakramentu święceń. „Sobór święty uczy, że przez święcenia biskupie udziela się pełni sakramentu święceń, które zarówno w tradycji liturgicznej Kościoła, jak i w wypowiedziach świętych Ojców są nazywane najwyższym kapłaństwem lub pełnią świętego posługiwania” (LG 21). Sakrę biskupią należy traktować jako ostateczne źródło pasterskiego posłannictwa promowanych na ten urząd. To ontyczne posłannictwo biskupów, płynące z przyjętej sakry, jest realizowane dzięki pozostawaniu w hierarchicznej łączności z głową Kolegium Biskupów, a więc Biskupem Rzymskim, oraz członkami tego Kolegium, czyli pozostałymi biskupami, pozostającymi w hierarchicznej wspólnotcie (CD 4). Biskupi, którzy z woli Bożej zajmują miejsce Apostołów, stają się pełnoprawnymi pasterzami, czyli nauczycielami wiary, kapłanami kultu świętego i sługami zarządzania²⁷. „[...] przez włożenie rąk i przez słowa święceń tak udzielana jest łaska Ducha Świętego, i święte znamię tak jest wyciskane, iż biskupi w sposób szczególny i widoczny podejmują rolę samego Chrystusa Nauczyciela, Pasterza i Kapłana i działają w Jego osobie” (LG 21). Każdy biskup, w szczególności zaś biskup diecezjalny, posiada obowiązek

²⁷ J. WROCEŃSKI, *Biskup*, w: *Wielka Encyklopedia Prawa*, s. 28.

i prawo do nauczania, uświęcania i rządzenia powierzonej sobie porcji Ludu Bożego²⁸.

2.2.1. Zadanie nauczania

Pierwszym zadaniem biskupa diecezjalnego jest nauczanie – *munus docendi* (kan. 386; 753)²⁹. „Biskupi, jako następcy Apostołów, otrzymują od Pana, któremu dana jest wszelka władza w niebie i na ziemi, posłannictwo nauczania wszystkich narodów i głoszenia Ewangelii wszelkiemu stworzeniu, aby wszyscy ludzie przez wiarę, chrzest i wypełnianie przykazań osiągnęli zbawienie” (LG 24). Sobór Watykański II określa biskupa jako nauczyciela w Kościele (LG 32; 37), zwiastuna wiary (LG 25), mającego obowiązek troski o szerzenie Dobrej

²⁸ Szerzej, zob. P. DE MEY, *The Bishop's Participation in the Threefold „Munera”: Comparing the Appeal to the Pattern of the „Tria Munera” at Vatican II and in the Ecumenical Dialogues*, Jur 69 (2009), nr 1, s. 31-58; G.H. TAVARD, *The Task of a Bishop in his Diocese. „Christus Dominus” 11-21*, Jur 68 (2008), nr 2, s. 361-381.

²⁹ Zob. W. GÓRALSKI, *Misja nauczania w Kościele w perspektywie odnowionego prawa kanonicznego*, „Studia Płockie” 11 (1983), s. 189-209; J.A. CORIDEN, *The Teaching Ministry of the Diocesan Bishop and its Collaborative Exercise*, Jur 68 (2008), nr 2, s. 382-407; J.P. BOYLE, *Church Teaching Authority in the 1983 Code*, Jur 45 (1985), nr 1, s. 136-170; R.J. BARRETT, *The Bishop as Ordinary Teacher of the Faith*, ME 117 (1992), s. 231-281; J.M. HUELS, *The Ministry of the Divine Word (Canons 756-761)*, SCan 23 (1989), s. 325-344; A. MONTAN, *La funzione di insegnare della Chiesa*, w: *La normative del nuovo Codice*, red. E. CAPPELLINI, Brescia 1983, s. 135-164; C.J. ERRAZURIZ, *La dimensione giuridica del «munus docendi» nella Chiesa*, „Ius Ecclesiae” 1 (1989), nr 1, s. 177-193.

Nowiny (LG 23; 27). Proklamowanie Ewangelii jest zatem podstawowym prawem i obowiązkiem biskupa (CD 12; LG 25)³⁰.

Na mocy prawa Bożego biskup diecezjalny jako pasterz Kościoła partykularnego zobligowany jest do przedstawiania i wyjaśniania wiernym prawd wiary, w które należy wierzyć i według nich postępować (kan. 386 § 1; LG 25; CD 13-14; EI 55-65³¹; PG 26-32³²; AS 118-142). Jako spadkobierca urzędu apostołskiego w szczególności sposób jest wezwany do częstego osobistego przepowiadania³³. Jak zauważa J. Krukowski, osobiste przepowiadanie to pierwsza forma apostołatu, której nie jest w stanie zastąpić żaden inny sposób przekazywania myśli³⁴. Prawodawca kodeksowy w kan. 386 § 1 zobowiązuje również biskupa diecezjalnego do troski o to, aby pilnie wypełniano przepisy prawne dotyczące posługi słowa, w szczególności homilii i nauczania katechetycznego, tak aby wszystkim wiernym była przekazywana cała nauka chrześcijańska³⁵. Biskup diecezjalny, stosując odpowiednie środki, powinien zdecydowanie

³⁰ R. KAMIŃSKI, *Postuga biskupa w diecezji*, „Roczniki Teologiczne” 44 (1997), z. 6, s. 8.

³¹ SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, *Directorium de pastoralii ministerio Episcoporum Ecclesiae imago* (22.03.1973), Romae 1973; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, s. 403-516.

³² IOANNES PAULUS PP. II, *Summi pontificis adhortatio apostolica post-synodalis „Pastores gregis” de episcopo ministro Evangelii Iesu Christi pro mundi spe* (16.10.2003), LEV 2003; OJCIEC ŚWIĘTY JAN PAWEŁ II, *Posynodalna adhortacja apostołska „Pastores gregis” o biskupie słudze Ewangelii Jezusa Chrystusa dla nadziei świata*, Kraków 2003, nr 41, 65, 78.

³³ Z. GROCHOLEWSKI, *The Bishop as One Sent to Teach*, „Forum” 12 (2001), nr 1, s. 44.

³⁴ J. KRUKOWSKI, *Biskupi*, s. 247.

³⁵ D. COMPOSTA, *Il „Munus docendi” nel nuovo Codice di Diritto Canonico*, „Palestra del Clero” 63 (1984), nr 2, s. 98.

bronić nienaruszalności i jedności prawd wiary, uznając jednak uzasadnioną swobodę w zakresie ich zgłębiania (kan. 386 § 2)³⁶.

Zdaniem Z. Grocholewskiego, wyrazem odpowiedzialności biskupa diecezjalnego za to, aby słowo Boże było wiernie i skutecznie przepowiadane, w pierwszej kolejności jest: 1) troska o odpowiednie i solidne przygotowanie kapłanów jako nauczycieli i świadków wiary; 2) wzbudzanie nowych powołań kapłańskich; 3) dbałość o permanentną formację kapłanów³⁷.

Ponieważ obowiązek głoszenia Ewangelii zlecony został biskupom jako następcom Apostołów, władza pasterska każdego biskupa odpowiadającego za dany Kościół partykularny czyni go na terenie jego diecezji moderatorem wszystkich działań związanych z posługą słowa Bożego (kan. 756 § 2; LG 23; CD 3; EI 55-61)³⁸. Ze względu na to, iż biskup diecezjalny jest autentycznym, działającym *in persona Christi*, nauczycielem powierzonej mu porcji Ludu Bożego, podejmowane przez niego posłannictwo nauczycielskie powinno spotykać się z pełnym szacunku przyjęciem ze strony Kościoła partykularnego³⁹.

³⁶ Zob. MIĘDZYNARODOWA KOMISJA TEOLOGICZNA, *Urząd Nauczycielski Kościoła i Teologia (1976)*, w: *Od wiary do teologii. Dokumenty Międzynarodowej Komisji Teologicznej 1969-1996*, red. J. KRÓLIKOWSKI, Kraków 2000, s. 55-69.

³⁷ Z. GROCHOLEWSKI, „*Munus docendi*” biskupa, „Prawo – Administracja – Kościół” 5 (2001), nr 1, s. 22-24. Zob. IOANNES PAULUS PP. II, *Adhortatio Apostolica Postsynodalis Pastores dabo vobis ad Episcopos, Sacerdotes et Christifideles totius Catholicae Ecclesiae: de Sacerdotum formatione in aetatis nostrae rerum* (25.03.1992), AAS 84 (1992), pp. 657-804; OJCIEC ŚWIĘTY JAN PAWEŁ II, *Posynodalna adhortacja apostolska „Pastores dabo vobis” Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów, do duchowieństwa i wiernych o formacji kapłanów we współczesnym świecie*, Wrocław 1992.

³⁸ E. TEJERO, *Posługa słowa Bożego*, w: *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego*, s. 587.

³⁹ J. WROCEŃSKI, *Obowiązki pasterskie biskupa diecezjalnego*, PK 51 (2008), nr 3-4, s. 132. Zob. M. SITARZ, *Obowiązek wiernych do zachowania*

Głównym zadaniem biskupa diecezjalnego, obok przepowiadania, jest promowanie żywego i efektywnego nauczania katechetycznego (AS 128)⁴⁰. W tej materii Sobór Watykański II stawia konkretne zadania: „Niech [biskupi diecezjalni – P.L.] czuwają, aby nauczanie katechetyczne [...] było starannie przekazywane dzieciom oraz dorastającej i dojrzałszej młodzieży, a nawet ludziom dorosłym. W tym przekazie należy zachować właściwy rozkład i metodę dostosowaną nie tylko do przedstawianej treści, ale także do zdolności, możliwości i wieku oraz warunków życia słuchaczy [...]. Nadto niech się troszczą, by katecheci zostali dobrze przygotowani do pełnienia swojej posługi, tak aby dokładnie poznali naukę Kościoła oraz zapoznali się teoretycznie i praktycznie z zasadami psychologii i nauk pedagogicznych. Winni się też starać o przywrócenie lub lepsze przystosowanie instytucji katechumenatu dorosłych” (CD 14). Na tej podstawie biskup diecezjalny zobligowany jest do troski o to, aby Kościół partykularny, któremu przewodzi, został odpowiednio wyposażony we właściwe narzędzia służące katechizacji (AS 128). Czyni temu zadość poprzez wydawanie norm odnośnie do katechezy, dostarczanie pomocy katechetycznych, nie wyłączając w sytuacji prawdziwej potrzeby przygotowania katechizmu, a także poprzez popieranie i koordynowanie

posuszeństwa Biskupowi Rzymu i biskupom będącym w łączności z nim, w: Przynależność do Kościoła a uczestnictwo wiernych w życiu publicznym, red. J. KRUKOWSKI, M. SITARZ, B. PIERON, Lublin 2014, s. 91-109.

⁴⁰ Przez nauczanie katechetyczne należy rozumieć przekazywanie doktryny chrześcijańskiej, dokonywane w sposób organiczny i systematyczny, w celu wprowadzenia katechizowanego w pełnię życia chrześcijańskiego (IOANNES PAULUS PP. II, *Adhortatio apostolica de catechesi nostro tempore tradenda Catechesi tradendae* [16.10.1979], AAS 71 [1979], pp. 1277-1340; *Adhortacja apostolska Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów, kapłanów i wiernych całego Kościoła Katolickiego o katechizacji w naszych czasach*, Szczecin 1996, nr 18).

wszelkich inicjatyw katechetycznych (kan. 775 § 1)⁴¹. Zgodnie ze wskazaniem Kongregacji ds. Biskupów, mając na uwadze owocniejsze kierowanie katechizacją, biskup diecezjalny powinien uważnie analizować i wprowadzać w życie zasady, wskazówki i normy wydane w tej materii przez Stolicę Apostolską (EI 64)⁴². Przedstawione powyżej kompetencje biskupa diecezjalnego na polu nauczania katechetycznego stanowią potwierdzenie sprawowanej przez niego funkcji pierwszego moderatora posługi słowa Bożego w diecezji⁴³.

W opinii Z. Grocholewskiego *munus docendi* biskupa diecezjalnego uzyskuje cechę wyjątkowości w szczególnych miejscach przeznaczonych do formacji. W głoszeniu słowa Bożego i wychowywaniu wiodącą rolę pełnią bowiem szkoły oraz uniwersytety katolickie i kościelne⁴⁴. Kompetencją biskupa diecezjalnego w tej materii jest zakładanie i troska o szkoły, w tym także zawodowe i techniczne, w których wychowanie przepojone zostaje duchem chrześcijańskim (kan. 802); czuwanie, aby nauczyciele religii podejmujący pracę w tych szkołach odznaczali się zdrową nauką, świadectwem życia chrześcijańskiego oraz umiejętnościami pedagogicznymi (kan. 804 § 2; 805); wizytowanie szkół katolickich znajdujących się na terenie powie-

⁴¹ L.Z. LEGASPI, *The Teaching Office of the Church in the New Code*, „Philippiniana Sacra” 18 (1983), nr 54, s. 429; J.A. CORIDEN, *The Ministry of the Divine Word [cc. 756-780]*, w: *New Commentary*, s. 934-935; GRUPPO ITALIANO DOCENDI DI DIRITTO CANONICO, *Il diritto nel Mistero della Chiesa. II. Il Popolo di Dio. Stati e funzioni del Popolo di Dio. Chiesa particolare e universale. La funzione di insegnare (Libri II e III del Codice)*, Roma 1990, s. 630-631.

⁴² T.D. BERTONE, *La catechesi nel Codice di Diritto Canonico*, ME 112 (1987), s. 46.

⁴³ J. TOBIN, *The Diocesan Bishop as Catechist*, SCan 18 (1984), nr 2, s. 392; R.J. BARRETT, *The Right to Integral Catechesis as a Fundamental Right of The Christian Faithful*, Apol 67 (1994), nr 1-2, s. 192-193.

⁴⁴ Z. GROCHOLEWSKI, „*Munus docendi*” biskupa, s. 25.

zonego jego pieczy Kościoła partykularnego, nie wyłączając szkół kierowanych przez członków instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego (kan. 806 § 1); wydawanie przepisów dotyczących ogólnej struktury szkół katolickich (kan. 806 § 1)⁴⁵.

Relacja biskupa diecezjalnego z uniwersytetami katolickimi oraz uniwersytetami i fakultetami kościelnymi stanowi nie tylko uprzywilejowany sposób wykonywania zadania nauczania, lecz pełni także ważną rolę w trosce o przyszłość Kościoła⁴⁶. W poruszonej materii prawodawca kodeksowy obli-guje biskupa diecezjalnego do czuwania nad tym, aby na katolickich uniwersytetach wiernie były przestrzegane zasady doktryny chrześcijańskiej (kan. 810 § 2) oraz do troski o zapewnienie członkom społeczności akademickiej opieki duszpasterskiej, erylując nawet dla nich w tym celu parafię, albo przynajmniej wyznaczając do tego na sposób stały niektórych prezbiterów (kan. 813). Zadaniem biskupa diecezjalnego jest również podejmowanie starania o zakładanie wyższych instytutów wiedzy religijnej (kan. 821)⁴⁷.

W odniesieniu do działalności misyjnej Kościoła prawodawca kodeksowy zobowiązuje biskupa diecezjalnego do szczególnej

⁴⁵ Zob. TENŽE, *The Catholic School According to the Code of Canon Law*, „Catholic Education: A Journal of Inquiry and Practice” 12 (2008), nr 2, s. 148-159; A. MONTAN, *L'Educazione cattolica nell'Ordinamento della Chiesa (cann. 793-821)*, Apol 68 (1995), nr 1-2, s. 51-89.

⁴⁶ Z. GROCHOLEWSKI, „*Munus docendi*” biskupa, s. 27.

⁴⁷ Szerzej, zob. P. VALDRINI, *Les universités catholiques: exercice d'un droit et contrôle de son exercice (canons 807-814)*, SCan 23 (1989), s. 445-458; F.J. URRUTIA, *Ecclesiastical Universities and Faculties (Canons 815-821)*, SCan 23 (1989), s. 459-469; J. MANZANARES, *Las Universidades y Facultades Eclesiásticas en la nueva codificación canónica*, „Seminarium” 35 (1983), s. 572-590.

troski o dzieła, które powinny być podejmowane, rozwijane i podtrzymywane w Kościele partykularnym powierzonym jego pieczy (kan. 782 § 2). Udział w misyjnej działalności wyraża się we wspieraniu powołań misyjnych; wyznaczeniu kapłana, któremu zostanie powierzona troska o działania na rzecz misji; organizowaniu dorocznego dnia misyjnego oraz w gromadzeniu ofiar na rzecz misji (kan. 791)⁴⁸.

W przekazie prawd wiary i dobrych obyczajów niebagatelną rolę odgrywają środki społecznego przekazu. Analiza kompetencji biskupa diecezjalnego w odniesieniu do tych środków stanie się przedmiotem rozdziału II niniejszego opracowania.

Przedstawiając kompetencje biskupa diecezjalnego w materii wypełniania zadania nauczycielskiego w powierzonym jego opiece Kościele partykularnym, należy zwrócić uwagę również na obowiązek kanonicznej wizytacji, do przeprowadzania której biskup diecezjalny jest zobligowany każdego roku, tak aby w ciągu pięciu lat zwizytować całą diecezję (kan. 396 § 1)⁴⁹. W opinii

⁴⁸ M. STASZAK, *Pasterska posługa biskupa w diecezji według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego w badaniach młodych naukowców*, t. I, red. M. SITARZ, Lublin 2014, s. 64-65; J. DYDUCH, *Troska biskupa diecezjalnego o nauczanie i wychowanie w szkołach*, w: *Biskup. Pasterz diecezji. Materiały z sympozjum „Biskup diecezjalny a duszpasterstwo i apostołstwo wiernych” zorganizowanego przez Instytut Prawa Kanonicznego Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie 26 marca 2003 r. z okazji XX-lecia promulgowania Kodeksu Prawa Kanonicznego*, red. P. MAJER, Kraków 2003, s. 52-58. Szerzej, zob. V. DE PAOLIS, *La Chiesa missionaria e il Codice del Concilio*, w: *La Chiesa è missionaria. La ricezione nel Codice di Diritto Canonico*, red. L. SABBARESE, Città del Vaticano 2009, s. 17-55.

⁴⁹ J. KRZYWDA, *Kompetencje biskupów diecezjalnych w realizacji zadania nauczycielskiego Kościoła*, w: *Zadanie nauczycielskie Kościoła wobec wyzwań XXI wieku*, red. J. KRUKOWSKI, S. FUNDOWICZ, M. SITARZ, Radom 2010, s. 38; R. RYBAK, *Wizyta pastoralna w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983*, w: *Biskupi. Wybrane elementy kanonicznej ekspresji osoby biskupa*, red. A. SOB CZAK, Poznań 2001, s. 125-126. Więcej, zob. M. SITARZ, *Wizytacja*.

Kongregacji ds. Biskupów wizytacja duszpasterska jest wypróbowaną formą realizacji *munus docendi*, do wypełniania którego wezwany jest biskup diecezjalny (AS 221)⁵⁰.

2.2.2. Zadanie uświęcania

Zadanie uświęcania (*munus sanctificandi*), do wypełniania którego zobowiązany jest biskup diecezjalny, ma swoje źródło w przyjętej przez sakrę pełni kapłaństwa Chrystusowego. Dzięki tej pozycji biskupa w Kościele staje się ona kapłańską wspólnotą kultu, zorientowaną na oddawanie Bogu czci, a zarazem gotową do obdarzania członków Kościoła nadprzyrodzonymi zasobami łaski. W Kościele zatem, jako wspólnocie kultu, biskup diecezjalny jest naczelnym ogniwem, warunkującym i kierującym funkcjonowaniem ekonomii sakramentalnej⁵¹. Prawodawca kodeksowy, wskazując na pierwszeństwo biskupów w dziele uświęcania, nazywa ich „głównymi szafarzami Bożych tajemnic oraz moderatorami, promotorami i stróżami życia liturgicznego w powierzonym sobie Kościele” (kan. 835 § 1).

Munus sanctificandi biskupa diecezjalnego w szczególny sposób ujawnia się w celebracji eucharystycznej, z tego powodu pośród wszystkich wymagań pełnionej przez niego posługi pasterskiej zaangażowanie w celebrowanie Mszy św. jest najbar-

1. W. Biskupia, EK, t. XX, kol. 737-738; TENŻE, *Wizytacja kanoniczna*, w: *Leksykon Teologii Pastoralnej*, red. R. KAMIŃSKI, W. PRZYGODA, M. FIAŁKOWSKI, Lublin 2006, s. 899-900; J.P. BEAL, *The Apostolic Visitation of a Diocese: A Canonico-Historical Investigation*, Jur 49 (1989), nr 2, s. 347-398.

⁵⁰ Należy zauważyć za AS 221, że wizytacja kanoniczna wiąże się z wypełnianiem potrójnego *munus* biskupa diecezjalnego: *docendi, sanctificandi, regendi*.

⁵¹ J. WROCENSKI, *Biskup*, s. 28.

dziej konieczne i najważniejsze (PG 37). Na biskupie diecezjalnym spoczywa obowiązek organizacji kultu Bożego w diecezji tak, aby zapewnić wiernym dostęp do stołu Pańskiego, przynajmniej w niedzielę. Tam, gdzie istnieją trudności w regularnym celebrowaniu Eucharystii ze względu na niewielką liczbę kapłanów, biskup diecezjalny powinien podjąć odpowiednie środki i działania, aby wspólnoty te nie pozostawały zbyt długo bez możliwości uczestniczenia we Mszy św. (PG 37)⁵².

Od chwili objęcia diecezji biskup diecezjalny zobligowany jest celebrować Mszę św. za powierzonych swojej opiece wiernych w każdą niedzielę i święta nakazane w jego regionie⁵³. Szczególnym miejscem, w którym biskup diecezjalny powinien sprawować Eucharystię w intencji diecezjan, jest kościół katedralny (kan. 389). „Jest on miejscem, gdzie realizuje się najbardziej doniosły moment życia diecezji oraz najbardziej niezwykły i święty akt *munus sanctificandi* biskupa, będący zarazem,

⁵² W. BARTOCHA, *Posługa uświęcania biskupa diecezjalnego w świetle adhortacji apostolskiej „Pastores gregis” Ojca Świętego Jana Pawła II i Dyktorium o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum successores” Kongregacji ds. Biskupów*, „Anamnesis” 12 (2006), nr 44, s. 68-69.

⁵³ Wypada wspomnieć, że w sytuacji *sede vacante* do odprawiania Mszy św. za lud zobowiązany jest także administrator diecezji (kan. 427 § 1). Przeszkoda niepozwalająca w niedzielę i święta nakazane wypełnić obowiązek odprawienia Mszy św. za lud nie zwalnia z niego, lecz przesuwa na inny dzień jego osobiste wykonanie. Prawodawca kodeksowy zezwala zadośćuczynić temu obowiązkowi także przez jego wykonanie w tym samym dniu przez innego kapłana (kan. 534 § 1). Podmiotowi zobligowanemu do sprawowania Mszy św. *pro populo* nie wolno przyjmować ofiary z racji wypełniania tego obowiązku. W sytuacji jednak, gdy przekazuje to zobowiązanie innemu kapłanowi, powinien wynagrodzić podjęte zadanie (G.J. WOODALL, *A Passion for Justice. An Introductory Guide to the Code of Canon Law*, Leominster 2011, s. 291). Szerzej, zob. M. SITARZ, *Obowiązek odprawiania Mszy świętej „pro populo”*, w: *Ius et fides. Księga jubileuszowa z okazji siedemdziesiątych urodzin profesora Jana Świtki*, red. T. GUZ, M. KUĆ, Lublin 2006, s. 859-870.

jak liturgia, której biskup przewodniczy, uświęcaniem osób, kultem i oddawaniem chwały Bogu” (AS 156). Jak podkreślił papież Benedykt XVI, celebracja Mszy św., której przewodniczy biskup diecezjalny, ujawnia misterium Kościoła, wyraża jedność, ma być przykładem dla całej diecezji oraz winna odznaczać się czynnym uczestnictwem ludu (SCar 41)⁵⁴.

Zadanie uświęcania, do którego zobligowany jest biskup diecezjalny, nie ogranicza się jedynie do celebrowania Eucharystii. Biskup diecezjalny na mocy sakry i powierzonego mu urzędu cieszy się bowiem w Kościele partykularnym pełną władzą sprawowania kultu Bożego, czyli sakramentów i sakramentaliów (zob. kan. 861 § 1; 882; 884 § 1; 900; 965; 1003; 1012; 1169 § 1-2). „Tak oto biskupi, modląc się za lud i pracując dla niego, na różny sposób rozdają hojnie z pełni świętości Chrystusa. Przez posługę słowa udzielają wiernym mocy Bożej ku zbawieniu [...], a przez sakramenty, których należytem i owocnym rozdawnictwem na mocy swej władzy kierują, uświęcają wiernych” (LG 26). W analizowanej materii biskup diecezjalny ma być przykładem nie tylko we właściwym sprawowaniu, ale i w przyjmowaniu sakramentów, których potrzebuje tak samo, jak każdy inny członek Kościoła (EI 89).

W tym miejscu podkreślić należy, iż *munus sanctificandi* biskupa diecezjalnego nie ogranicza się jedynie do sprawowania kultu Bożego, ale obejmuje także kompetencję wydawania norm dotyczących liturgii, które obowiązują wszystkich w diecezji (kan. 838 § 4; 841), zawsze z zachowaniem tego, co ustalił wyższy prawodawca. Normy te dotyczą m.in.: udziału wiernych

⁵⁴ BENEDICTUS PP. XVI, Adhortatio Apostolica Postsynodalis de Eucharistia vitae missionisque Ecclesiae fonte et culmine *Sacramentum Caritatis* (22.02.2007), AAS 99 (2007), pp. 105-180; OJCIEC ŚWIĘTY BENEDYKT XVI, *Adhortacja apostolska „Sacramentum Caritatis” o Eucharystii, źródle i szczycie życia i misji Kościoła*, Kraków 2007.

świeckich w liturgii (kan. 230 § 1-2); wystawienia Najświętszego Sakramentu przez wiernych świeckich w szczególnych okolicznościach (kan. 943); uczestnictwa w procesjach (kan. 944 § 2); odprawiania niedzielnej liturgii słowa w kościele parafialnym lub innym świętym miejscu, w sytuacji braku szafarza Eucharystii albo gdy istnieje inna poważna przyczyna uniemożliwiająca uczestniczenie we Mszy św. (kan. 1248 § 2); zezwolenia kapłanom na binację dla słusznej przyczyny, a gdy tego domaga się konieczność duszpasterska, także na trynację w niedziele i święta nakazane (kan. 905 § 2)⁵⁵; udzielania wiernym częściowego odpustu (AS 146; por. kan. 995). Biskup diecezjalny, zgodnie z normami ustalonymi przez kompetentną władzę kościelną, powinien określać także zasady udzielania sakramentów i sakramentaliów oraz troszczyć się o to, aby wszyscy wierni mieli do nich wystarczający dostęp, zaś ich szafarze sprawowali je z poszanowaniem, sumiennością i w zgodzie z przepisami zaaprobowanymi przez Stolicę Apostolską (AS 151)⁵⁶.

Wypada zauważyć, że zadanie uświęcania biskup diecezjalny wypełnia również przez własne dążenie do świętości⁵⁷. „Pasterze trzody Chrystusa powinni przede wszystkim na wzór Najwyższego i Wiekuistego Kapłana, Pasterza i Biskupa naszych dusz, pobożnie i ochoczo, z pokorą i męstwem pełnić swoją służbę, która tak wypełniona będzie także dla nich wzniosłym środ-

⁵⁵ Binacja – to odprawienie dwóch Mszy św. w ciągu jednego dnia przez tego samego kapłana. Trynacja – to odprawienie trzech Mszy św. w ciągu jednego dnia przez tego samego kapłana (M. SITARZ, *Słownik prawa kanonicznego*, Warszawa 2004, kol. 22 i 180).

⁵⁶ Zob. także T.J. GREEN, *The Church's Sanctifying Mission: Some Aspects of the Normative Role of the Diocesan Bishops*, SCan 25 (1991), s. 245-276.

⁵⁷ G.S. SARTORI, *La figura del vescovo alla luce del Direttorio per il ministero pastorale dei Vescovi „Apostolorum Successores”*, QDE 23 (2010), s. 447-448.

kiem uświęcenia” (LG 41). Stanowiąc wzór, powinni prowadzić powierzony swojej opiece Kościół partykularny ku większej świętości. Na tej podstawie prawodawca kodeksowy nakłada na biskupa diecezjalnego obowiązek dawania przykładu doskonałości poprzez miłość, pokorę i prostotę życia w trosce o wzrost świętości wiernych, zgodnie z własnym powołaniem każdego (kan. 387). Powołanie biskupa do świętości jest nieodłączną częścią wydarzenia sakramentalnego leżącego u podstaw jego posługi, czyli sakry biskupiej. Święcenia te jednak nie wpajają doskonałości cnót, dlatego biskup musi przeżyć własną drogę uświęcenia, dając z siebie wszystko, aby upodobnić się do Chrystusa. Sam charakter chrystologiczny i trynitarny posługi biskupa wymaga od niego drogi świętości, która musi być stopniowym wchodzeniem w coraz głębszą dojrzałość duchową i apostołską, naznaczoną prymatem miłości pasterskiej (PG 13)⁵⁸.

Jak przypomina Kongregacja ds. Biskupów, na drodze do własnego uświęcenia wielką pomocą każdemu biskupowi przynosi formacja stała. „Dynamika sakramentu święceń, powołanie i posługa biskupa, jak również obowiązek uważnego śledzenia problemów i konkretnych kwestii występujących w społeczeństwach mających być przedmiotem ewangelizacji, domagają się od biskupa codziennego wzrastania do pełni dojrzałości Chrystusowej [...], aby również poprzez świadectwo osobistej dojrzałości – ludzkiej, duchowej i intelektualnej, w pasterskiej miłości, wokół której powinna się koncentrować cała droga formacji biskupa – coraz bardziej jaśniała miłość Chrystusa i troska Kościoła o wszystkich ludzi” (AS 49)⁵⁹.

⁵⁸ J. WROCEŃSKI, *Obowiązki pasterskie biskupa diecezjalnego*, s. 137.

⁵⁹ Więcej o formacji stałej biskupa, zob. AS 49-54.

2.2.3. Zadanie rządu

Zadanie rządu (*munus regendi*) biskupa diecezjalnego jest uczestnictwem w tej części zbawczego posłannictwa, dzięki której jest on zwierzchnikiem Ludu Bożego, autorytatywnie prowadzącym go do ostatecznego celu. Posługa ta sprawowana w imieniu Chrystusa i w Jego zastępstwie, oprócz rzeczywistego zwierzchnictwa (jurysdykcji) uprawniającego do wydawania wiążących nakazów, obejmuje nadto zespół innych kompetencji gwarantujących skuteczność przewodzenia Ludowi Bożemu⁶⁰. „Na mocy tej władzy biskupi mają święte prawo i obowiązek wobec Pana stanowienia praw dla tych, którzy zostali powierzeni ich władzy, sprawowania sądów i kierowania wszystkim, co należy do dziedziny kultu i apostołatu” (LG 27). Władza biskupa jest sakramentalnym skutkiem sakry i stanowi nadprzyrodzoną rzeczywistość, zawartą w udzielonej przez konsekrację łasce, dzięki czemu może on działać w zastępstwie Chrystusa⁶¹.

⁶⁰ J. WROCEŃSKI, *Biskup*, s. 28. W odniesieniu do władzy jurysdykcyjnej prawodawca w kan. 335 KPK/17 stanowił, że biskup sprawuje ją tak w zakresie duchowym, jak i doczesnym, w formie władzy ustawodawczej, sędziowskiej i wykonawczej. Podział ten został, z pewnymi zmianami dotyczącymi władzy wykonawczej, zwanej wówczas wymuszającą (*coactiva*), przejęty przez posoborową doktrynę. W KPK/83 nie ma żadnej wzmianki o jurysdykcji w sprawach doczesnych, lecz jedynie określenie, że biskup posiada całą władzę, która jest mu potrzebna do realizacji posługi pasterskiej (J.L. GUITÉRREZ, *Biskupi*, s. 354). Zob. także G. GHIRLANDA, *Il „munus regendi” del vescovo alla luce del can. 381 § 1 e del Sinodo dei Vescovi del 2001*, cz. 1, PRMCL 91 (2002), s. 677-704; TENZE, *Il „munus regendi” del vescovo alla luce del can. 381 § 1 e del Sinodo dei Vescovi del 2001*, cz. 2, PRMCL 92 (2003), s. 77-96; T.J. GREEN, *The Pastoral Governance Role of the Diocesan Bishop: Foundations, Scope and Limitations*, Jur 49 (1989), nr 2, s. 472-506.

⁶¹ J. WROCEŃSKI, *Biskup*, s. 28.

Obowiązkiem biskupa diecezjalnego jest rządzić powierzonym sobie Kościołem partykularnym zgodnie z przepisami prawa (kan. 391 § 1)⁶². Przysługująca mu władza rządzenia nie ogranicza się jednak tylko do terenu jego diecezji. Częścią składową tej władzy jest bowiem pełne prawo głosu, przynależące biskupowi na mocy prawa powszechnego w prawnie nadrzędnych organach kolegialnych. Odnosi się to zarówno do Kolegium Biskupów (kan. 337 § 2), soboru powszechnego (kan. 339 § 1), synodów partykularnych (kan. 443 § 1), jak również działania kolegialnego poza soborem (kan. 337 § 2), szczególnie zaś do konferencji biskupów (kan. 454 § 1)⁶³. Akty jurysdykcyjne tych organów kolegialnych dotyczą spraw związanych z zarządaniem diecezji w sposób bezpośredni lub pośredni⁶⁴. Jeśli natomiast

⁶² J. Krukowski zauważa, że proklamowanie zasady legalności („zgodnie z przepisami prawa”) w odniesieniu do funkcjonowania władzy biskupiej oznacza, iż biskup diecezjalny w sprawowaniu władzy rządzenia nie może działać arbitralnie, lecz jest zobowiązany do przestrzegania przepisów prawa stanowionego; co więcej, nie tylko przepisów prawa materialnego, w szczególności praw podmiotowych wiernych, lecz również przepisów prawa procesowego (J. KRUKOWSKI, *Biskupi*, s. 251). Zdaniem M. Sitarza, w KPK/83 odniesienie do zasady legalności sformułowane zostało w 557 kanonach. Prawodawca kodeksowy wyraża je najczęściej za pomocą takich zwrotów, jak: *legitime* – 208 razy, *ad normam iuris vel ad normam can.* – 268 razy, *ipso iuris* i *ipso decreto* – 47 razy, *ipso lege* – 5 razy, *secundum iuris praescripta*, *secundum normas*, *secundum legem*, *secundum ritum*, *secundum ius proprium* itp. – 57 razy (M. SITARZ, *Zasada legalności w sprawowaniu władzy administracyjnej w Kościele*, w: *Organizacja i funkcjonowanie administracji w Kościele*, red. J. KRUKOWSKI, W. KRAIŃSKI, M. SITARZ, Toruń 2011, s. 67-69).

⁶³ Szerzej, zob. H. MÜLLER, *The Relationship Between the Episcopal Conference and the Diocesan Bishop*, w: *The Nature and Future of Episcopal Conferences*, red. H. LEGRAND, J. MANZANARES, A. GARCÍA Y GARCÍA, Washington 1988, s. 111-129.

⁶⁴ W. AYMANS, *Biskupia posługa rządzenia Kościołem partykularnym. O władzy biskupiej i jej wykonywaniu w świetle KPK*, KiP 6 (1989), s. 26.

władza rządzenia biskupa diecezjalnego rozciąga się bezpośrednio na własną diecezję, ma ona wówczas charakter wyłączny⁶⁵.

Analizując władzę przysługującą biskupowi diecezjalnemu w materii *munus regendi*, należy ją rozumieć według dyspozycji zawartej w kan. 135 § 1 jako władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą⁶⁶.

Zgodnie z dyspozycją prawodawcy kodeksowego zawartą w kan. 391 § 2, władzę ustawodawczą biskup diecezjalny wykonuje osobiście. Władza ta zatem nie może zostać nikomu delegowana⁶⁷. Choć władza ustawodawcza w Kościele partykularnym należy wyłącznie do biskupa diecezjalnego, to jednak

⁶⁵ Godny uwagi jest fakt, że KPK/83 nie zachował formuły zawartej w kan. 218 § 2 KPK/17: „Haec potestas est vere episcopalis, ordinaria et immediata tum in omnes et singulas ecclesias, tum in omnes et singulos pastores et fideles, a quavis humana auctoritate independens”, według której władza prymatu papieża jest rzeczywistą władzą biskupią, zwyczajną i bezpośrednią. Formuła ta stała się powodem mylnego przekonania, jakoby dana diecezja miała dwóch rządców, własnego i nadrzędnego (na temat problemów, które zrodziły się w wyniku tego sformułowania, zob. K. MÖRSORF, *Die Unmittelbarkeit der päpstlichen Primatialgewalt im Lichte des kanonischen Rechtes*, w: *Einsicht und Glaube. Festschrift für Gottlieb Söhngen*, red. J. RATZINGER, H. FRIES, Freiburg – Breisgau 1962, s. 464-478). Prawodawca kodeksowy w kan. 333 § 1, za nauką *Vaticanum II*, władzę prymatu w odniesieniu do Kościołów partykularnych oraz ich zespołów określa jako „ordinariae potestatis principatum”, przez co władza biskupów diecezjalnych w powierzonych im diecezjach została wzmocniona i zabezpieczona (W. AYMANS, *Biskupia posługa rządzenia*, s. 27).

⁶⁶ L. SABBARESE, *La costituzione gerarchica della Chiesa universale e particolare. Commento al Codice di Diritto Canonico. Libro II, Parte II*, Città del Vaticano 2013, s. 97.

⁶⁷ Odrębną opinię prezentuje M. Wijlens, zdaniem którego biskup koadiutor i biskup pomocniczy mogą posiadać władzę ustawodawczą, gdy zostają wyposażeni w specjalne uprawnienia, o których mowa w kan. 403 § 2-3 (M. WIJLENS, „*For You I Am a Bishop, With You I Am a Christian*”: *The Bishop as Legislator*, *Jur* 56 [1996], nr 1, s. 71, przyp. 11).

tak poważna odpowiedzialność nie sprzeciwia się, a nawet domaga się tego, aby biskup przed wydaniem ogólnych przepisów i zarządzeń dla diecezji wysłuchał opinii i poszukał współpracy z organami kolegialnymi działającymi w danym Kościele partykularnym (AS 67)⁶⁸. Zgodnie z kan. 135 § 2, władza ustawodawcza winna być wykonywana w sposób przepisany prawem, zawsze z zachowaniem zasady, iż niższy ustawodawca nie może wydać ustawy przeciwnej wyższemu prawu. Biskup diecezjalny nie może więc wydać ustawy partykularnej bądź dekretu ogólnego przeciwnych zarówno ustawom wydany przez prawodawcę wyższej rangi, jak też zwyczajom nadrzędnym czy dekretem wykonawczym wydany do ustaw wyższego rzędu. Ustawa przeciwna ustawie wyższej rangi jest nieważna⁶⁹.

Biskup diecezjalny wykonuje władzę ustawodawczą w czasie synodu diecezjalnego (kan. 466) lub poza nim – przez dekrety ogólne (kan. 29)⁷⁰. Prawodawca kodeksowy powierzył biskupowi diecezjalnemu szerokie uprawnienia legislacyjne, które J. Adamczyk zgrupował wokół następujących zagadnień: wewnętrzna organizacja powierzonego sobie Kościoła partykular-

⁶⁸ Szerzej, zob. M. SITARZ, *Kompetencje organów kolegialnych*, s. 183-258.

⁶⁹ R. SOBAŃSKI, *Władza rządzenia*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Księga I. Normy ogólne*, t. I, red. J. KRUKOWSKI, Poznań 2003, s. 221. O zgodności ustaw partykularnych i dekretów ogólnych wydawanych przez ustawodawców niższych z powszechnym prawodawstwem Kościoła rozstrzyga, na wniosek zainteresowanych, Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych [IOANNES PAULUS PP. II, *Constitutio apostolica Pastor bonus* [18.06.1988], AAS 80 [1988], pp. 841-912; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, s. 217-257, art. 158).

⁷⁰ Zob. P. AMENTA, *La potestà legislative del vescovo nell'ambito della Chiesa particolare, in specie nel sinodo diocesano*, w: *La Chiesa è missionaria. La ricezione nel Codice di Diritto Canonico*, red. L. SABBARESE, Città del Vaticano 2009, s. 145-163.

nego, relacje z duchowieństwem, dobra doczesne Kościoła, prawo karne oraz prawo procesowe⁷¹. Na biskupie diecezjalnym spoczywa troska o to, aby teksty ustawodawcze były redagowane precyzyjnie, z zachowaniem rygorów techniczno-prawnych, unikając sprzeczności, zbędnych powtórzeń lub mnożenia rozporządzeń dotyczących tej samej dziedziny (AS 67)⁷².

Zgodnie z dyspozycją prawodawcy kodeksowego zawartą w kan. 391 § 2, władzę wykonawczą (zwaną również administracyjną) biskup diecezjalny wykonuje albo osobiście, albo przez wikariusza generalnego lub wikariusza biskupiego. Władzę, o której mowa, wspomniane podmioty wykonują zgodnie z kan. 136-144. Biskup diecezjalny zobligowany jest także do zachowania „kryteriów obowiązujących w pełnieniu funkcji wykonawczej” przedstawionych przez Kongregację ds. Biskupów (AS 69).

Korzystając z przyznanych kompetencji w wykonywaniu władzy wykonawczej, biskup diecezjalny powinien lub może stanowić akty administracyjne, wyznaczające podległym mu podmiotom odpowiednie obowiązki i uprawnienia (EI 95-98). Władza wykonawcza biskupa diecezjalnego nie wyczerpuje się w stanowieniu aktów administracyjnych, lecz obejmuje także podejmowanie inicjatyw o charakterze organizacyjnym,

⁷¹ J. ADAMCZYK, *Przestrzenie legislacyjne powierzone władzy ustawodawczej biskupa diecezjalnego przez „Kodeks Prawa Kanonicznego” z 1983 roku w zakresie munus regendi*, „Annales Canonici” 2 (2006), s. 133-145. Zob. również J.L. GUTIÉRREZ, *La potestà legislativa del Vescovo diocesano*, „Ius Canonicum” 24 (1984), nr 48, s. 509-526; P. KROCZEK, *Authority of Bishop as Lawgiver*, Ang 87 (2010), nr 4, s. 911-921.

⁷² Więcej na ten temat, zob. M. SITARZ, *Wymóg zachowania rygorów techniczno-prawnych w pełnieniu władzy ustawodawczej w Kościele partykularnym. Wybrane elementy*, „Roczniki Nauk Prawnych” 24 (2014), nr 4, s. 163-176.

jak również koordynowanie współpracy wszystkich podległych mu organów władzy kościelnej⁷³.

Zgodnie z dyspozycją prawodawcy kodeksowego zawartą w kan. 391 § 2, władzę sądowniczą biskup diecezjalny wykonuje osobiście bądź przez wikariusza sądowego i sędziów, których zakres kompetencji określony jest przez prawo. Wypada wspomnieć, że każdy biskup diecezjalny zobligowany jest przez prawodawcę kodeksowego do ustanowienia w swojej diecezji wikariusza sądowego (kan. 1420 § 1) oraz sędziów (kan. 1421 § 1). Biskup diecezjalny może zgodnie z kan. 1425 § 2 powierzyć trudniejsze sprawy trybunałowi złożonemu z trzech lub pięciu sędziów. Władzy sądowniczej nie można delegować, dozwolone jest jednak powierzenie przeprowadzenia czynności przygotowawczych. Władzę sądowniczą należy wykonywać w sposób przepisany prawem (kan. 1400-1752)⁷⁴. Kongregacja ds. Biskupów obliguje biskupa diecezjalnego do szczególnej troski o to, aby działania trybunału diecezjalnego miały przebieg zgodny z zasadami administracji sądowej (AS 68).

Munus regendi, w swoim wymiarze ustawodawczym, wykonawczym i sądowniczym, skupione w osobie biskupa diecezjalnego pozostającego podmiotem całej władzy, którą Jezus Chrystus przekazał Apostołom, za nadrzędny cel stawia zawsze zbawienie dusz (por. kan. 1752).

⁷³ J. KRUKOWSKI, *Administracja w Kościele*, s. 84. Taksatywne wyliczenie kompetencji administracyjnych biskupa diecezjalnego odnaleźć można w: TENŻE, *Prawo administracyjne w Kościele*, s. 157-159. Zob. także T.J. GREEN, *Contemporary Challenges to Episcopal Governance: Reflections on the 2004 Directory on the Ministry of Bishops and Other Pertinent Texts*, Jur 68 (2008), nr 2, s. 418-459.

⁷⁴ R. SOBAŃSKI, *Władza rządzenia*, s. 222. Szerzej, zob. F.J. RAMOS, *Il governo pastorale dei vescovi alla luce dei canoni 391-394 del CIC*, w: *I Vescovi e il loro ministero*, red. P. GOYRET, LEV 2000, s. 205-220.

3. Pojęcie i rodzaje środków społecznego przekazu

Popularne angielskojęzyczne określenie *mass media* oznacza dosłownie „środki masowe”⁷⁵. W polskiej literaturze medioznawczej zamiennie używa się pojęć: „środki masowego przekazu”, „środki masowego komunikowania”, „środki społecznego przekazu”, „techniki rozpowszechniania myśli”, bądź po prostu „media”⁷⁶.

Sobór Watykański II w dekreście *Inter mirifica*⁷⁷, określając prasę, kino, radio, telewizję „niezwykłymi wynalazkami techniki”, przypisuje im ogólną nazwę *instrumenta communicationis socialis* (IM 1). W opinii A. Lewka, przyjmując to określenie, uznając słowo „społeczny” za bardziej odpowiednie niż „masowy”, ojcowie soborowi podkreślili personalistyczny, międzyludzki i społeczny charakter rzeczywistości *mass mediów*⁷⁸. Kongregacja Wychowania Katolickiego w instrukcji *Wskazówki odnośnie do formacji przyszłych kapłanów w zakresie środków społecznego komunikowania*⁷⁹ podaje następujące uzasadnienie Sekretariatu Soboru

⁷⁵ A. GOŁĘBIEWSKA, *Prawo Kościoła katolickiego do środków społecznego przekazu w świetle prawa kanonicznego i prawa polskiego*, Warszawa 2010, s. 29.

⁷⁶ M. MAJRACKI, *Media – Człowiek – Mediumizm. Człowiek jako Medium*, w: *Człowiek a Media. Obserwacje – wizje – obawy*, red. W. GRUSZCZYŃSKI, A. HEBDA, Warszawa 2007, s. 79.

⁷⁷ SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, *Decretum de instrumentis communicationis socialis Inter mirifica* (4.12.1963), AAS 56 (1964), pp. 145-157; tekst polski w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, s. 87-95.

⁷⁸ A. LEWEK, *Podstawy edukacji medialnej i dziennikarskiej*, Warszawa 2003, s. 40.

⁷⁹ Zob. CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *Orientamenti per la formazione dei futuri sacerdoti circa gli strumenti della comunicazione*

w tej sprawie: „Sekretariat, po zasięgnięciu opinii specjalistów postanowił używać w przyszłości, w kościelnych dokumentach prawnych i duszpasterskich, na określenie nowych wynalazków, pojęcia *instrumenta communicationis socialis* [...]. Pojęcie to wyraża przede wszystkim pochodzenie środków związanych z techniką, następnie funkcję pośredniczenia w przekazywaniu innym treści duchowych, wreszcie moc szybkiego docierania do całego społeczeństwa” (WFPK 7, przyp. 13).

Warto jednak zauważyć, że powyższe postanowienie nie jest ściśle przestrzegane nawet w dokumentach kościelnych. W opinii Kongregacji Wychowania Katolickiego, ściśle sprecyzowana terminologia soborowa „nie sprzeciwia się używaniu w mowie potocznej krótkich sformułowań, w rodzaju mass media (i massmediologia). Zdarza się to często w licznych dokumentach kościelnych, także w obecnym” (WFPK 7, przyp. 16). Jako przykład można podać sam KPK/83. Prawodawca kodeksowy zazwyczaj używa precyzyjnego terminu *instrumenta communicationis socialis*, jednak w kan. 666 i 747 § 1 stosuje mniej ściśle określenie *media communicationis socialis*. Oba pojęcia tłumaczone są na język polski jako „środki społecznego przekazu”. Z tego względu T. Rakoczy stwierdza, że jest to wyłączone określenie występujące w obszarze polskiej kanonistyki⁸⁰. W opinii S. Mordarskiego, tłumaczenie to nie oddaje bogactwa treści i głębi myśli ojców soborowych, pomija także szeroką problematykę wiążącą się z terminologią wypracowaną, przyjętą i wyjaśnioną w dekrecie *Inter mirifica*⁸¹.

sociale (19.03.1986), Roma 1986; tekst polski w: *Kościół a środki społecznego przekazu*, red. J. CHRAPEK, Warszawa 1990, s. 78-102.

⁸⁰ T. RAKOCZY, *Prawo Kościoła Katolickiego do środków społecznego przekazu*, Gniezno 2005, s. 174.

⁸¹ W tym wypadku lepsze wydaje się tłumaczenie pojęcia *instrumenta communicationis socialis* na język włoski jako *gli strumenti della comunica-*

„Wśród niezwykłych wynalazków techniki, które zwłaszcza w najnowszych czasach ludzki geniusz z pomocą Bożą rozwinął spośród rzeczy stworzonych, Matka Kościół ze szczególnym zainteresowaniem przyjmuje i popiera te, które w największym stopniu dotyczą ducha ludzkiego i które otworzyły nowe drogi bardzo łatwego przekazywania wszelkiego rodzaju informacji, przemysłów i zaleceń. Wśród tych właśnie wynalazków wyróżniają się środki, które ze swej natury zdolne są bezpośrednio wpływać nie tylko na poszczególnych ludzi, lecz także na zbiorowości i na całą społeczność ludzką, a mianowicie: prasa, kino, radio, telewizja i inne tym podobne, które dlatego słusznie można nazwać środkami społecznego przekazu” (IM 1).

Przez środki społecznego przekazu T. Pawluk – za przytoczonym dekretem *Inter mirifica* – rozumie instrumenty czy urządzenia, za pomocą których można ze słowem, informacjami czy ideą dotrzeć zarówno do poszczególnego człowieka, jak i do zbiorowości i całej społeczności ludzkiej⁸². W podobny sposób definiuje A. Siciński, dla którego środki społecznego przekazu to instytucje i środki komunikowania służące przekazywaniu informacji różnego rodzaju; co ważne, umożliwiające względnie równoczesne komunikowanie identycznych treści nieograniczenie licznej zbiorowości⁸³. Zdaniem A. Lewka, zarówno przez

ziona sociale, a także na język angielski jako *instruments of social communications* (S. MORDARSKI, *Media w działaniu. Funkcjonowanie środków społecznego przekazu w świetle nauczania Kościoła*, Sandomierz – Kraków 2007, s. 29).

⁸² T. PAWLUK, *Środki społecznego przekazu w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego*, w: *Prasa i książka religijna. Materiały z IV Warmińskich Dni Duszpasterskich. Olsztyn 1987.08.27-29* [brak inf. o red.], Olsztyn 1990, s. 119; TENŻE, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. II: *Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie*, Olsztyn 2010, s. 311.

⁸³ A. SICIŃSKI, *Środki komunikowania masowego*, w: *Encyklopedia wiedzy o prasie*, red. J. MAŚLANKA, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1976, s. 233.

instrumenta, jak i *media communicationis socialis*, rozumieć należy „środki techniczne” służące do komunikowania. Pojęcie komunikacji implikuje zaś w sobie następujące elementy: komunikator (medium), komunikat i odbiorcę. Z tego względu środki społecznego przekazu są formą komunikacji, w której określona treść zostaje przekazana publicznie za pomocą środków technicznych, nie w sposób bezpośredni i jednostronny do zróżnicowanej publiczności⁸⁴. Jak zauważa Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, środki te osiągnęły dzisiaj takie znaczenie, że „dla wielu są głównym narzędziem informacyjnym i formacyjnym, przewodnikiem i natchnieniem w zachowaniach indywidualnych, rodzinnych i społecznych” (AN 1)⁸⁵.

W zależności od przyjętego kryterium, środki społecznego przekazu bywają rozmaicie grupowane i klasyfikowane. S. Mordarski proponuje rozróżnienie ich na tradycyjne i interaktywne⁸⁶. A. Lewek dzieli je na: wizualne, audialne i audiowizualne⁸⁷. M. Mrozowski opowiada się za kategoryzacją na środki wyrażania, rejestracji i transmisji⁸⁸. Z tego względu przydatniejsze wydaje się wskazanie konkretnych środków społecznego przekazu, których dotyczy niniejsza monografia.

Środkom społecznego przekazu poświęcony został osobny tytuł IV księgi III KPK/83: *De instrumentis communicationis*

⁸⁴ A. LEWEK, *Podstawy edukacji*, s. 41-42.

⁸⁵ PONTIFICIUM CONSILIIUM DE COMMUNICATIONIBUS SOCIALIBUS, *Instructio Pastoralis de Communicationibus Socialibus vicesimo exeunte anno a promulgata Instrukcione pastorali «Communio et progressio» Aetatis novae* (22.02.1992), AAS 84 (1992), pp. 447-468; tekst polski: *OsRomPol* 13 (1992), nr 6, s. 50-59.

⁸⁶ S. MORDARSKI, *Media w działaniu*, s. 32.

⁸⁷ A. LEWEK, *Podstawy edukacji*, s. 42.

⁸⁸ M. MROZOWSKI, *Między manipulacją a poznaniem. Człowiek w świecie mass mediów*, Warszawa 1991, s. 12.

socialis et in specie de libris. W analizowanej materii zatem prawodawcę kodeksowego najbardziej interesują książki. Należy jednak pamiętać o następującej dyspozycji: „Cokolwiek w kanonach tego tytułu postanawia się o książkach, należy stosować także do wszelkiego rodzaju pism przeznaczonych do publicznego rozpowszechniania, chyba że co innego jest stwierdzone” (kan. 824 § 2). Wynika z tego, że na równi z książkami w sensie ścisłym cenzurze kościelnej podlegają także „wszelkiego rodzaju pisma”. H. Misztal wyróżnia w tym względzie:

- książkę – publikacja o określonej objętości oraz jedności przedmiotu;
- książeczkę, broszurę (*libellum*) – publikacja objętościowo mniejsza od książki, zawierająca jednak pewną ilość stron;
- pismo (*scriptum*) – publikacja jakiegokolwiek objętości i formy;
- rękopis – dzisiaj nie tylko dzieło pisane ręcznie, ale także na maszynie (komputerze);
- stronicę (*pagina*) – jedna strona książki, broszury, maszynopisu, rękopisu;
- kartkę – część złamanego arkusza, zawierająca dwie stronicę;
- czasopismo (*periodicus*) – publikacja tygodniowa, miesięczna, kwartalna lub roczna ukazująca się w regularnych odstępach czasu;
- dziennik (*diarium*) – gazeta ukazująca się codziennie⁸⁹.

Po klauzuli ogólnej, za którą uznać należy dyspozycję zawartą w kan. 824 § 2, prawodawca kodeksowy wyszczególnia konkretne środki społecznego przekazu. Są nimi: księgi Pisma Świętego (kan. 825 § 1); tłumaczenia Pisma Świętego na języki naro-

⁸⁹ H. MISZTAŁ, *Cenzura uprzednia pism i druków w Kościele Zachodnim (studium historyczno-prawne)*, Lublin – Sandomierz 2001, s. 129-131.

dowe (kan. 825 § 2); księgi liturgiczne i ich tłumaczenia na języki narodowe (kan. 826 § 2); modlitewniki zarówno do publicznego, jak i prywatnego kultu wiernych (kan. 826 § 3); katechizmy, inne pisma służące do katechizacji, ich przekłady (kan. 827 § 1); książki z zakresu Pisma Świętego, teologii, prawa kanonicznego, historii Kościoła oraz innych gałęzi wiedzy religijnej lub moralnej używane jako podręczniki w szkołach podstawowych, średnich lub wyższych (kan. 827 § 2); publikacje niebędące podręcznikami (kan. 827 § 3); książeczki lub inne pisma traktujące o sprawach religii lub obyczajów (kan. 827 § 4); zbiory dekretów lub aktów wydanych przez władzę kościelną (kan. 828).

W celu pełnego przedstawienia analizowanego zagadnienia należy zauważyć także, że w swoich dyspozycjach prawodawca kodeksowy nie ogranicza się jedynie do drukowanych środków społecznego przekazu. KPK/83 zawiera również odniesienia do radia i telewizji (kan. 831 § 1).

4. Wnioski

Przeprowadzona w niniejszym rozdziale analiza pozwala wyprowadzić następujące wnioski:

- 1) Pojęcie kompetencji jest pojęciem wieloznacznym.
- 2) Przez kompetencję rozumie się najczęściej upoważnienie przyznane podmiotowi do tworzenia uprawnień lub obowiązków na rzecz innych podmiotów.
- 3) Biskupem diecezjalnym jest biskup, którego trosce powierzona została jakaś diecezja.
- 4) Jeśli co innego nie wynika z natury rzeczy lub z przepisu prawa, z biskupem diecezjalnym są zrównani w prawie ci,

którzy stoją na czele następujących Kościołów partykularnych: prałatury terytorialnej, opactwa terytorialnego, wikariatu apostołskiego, prefektury apostołskiej, administratury apostołskiej erygowanej na stałe, ordynariatu wojaskowego, ordynariatu personalnego dla anglikanów przystępujących do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim oraz Personalnej Administratury Apostołskiej Świętego Jana Marii Vianneya.

- 5) Władza biskupa diecezjalnego jest osobista, własna, zwyczajna i bezpośrednia, ograniczona jedynie sprawami, które na mocy prawa lub dekretu papieża zarezerwowane są najwyższej lub innej władzy kościelnej.
- 6) Biskup diecezjalny ze wszystkimi skutkami przejmuje odpowiedzialność za diecezję, gdy zostają wypełnione trzy wymogi prawne: konsekracja biskupia, misja kanoniczna oraz kanoniczne objęcie diecezji.
- 7) Władza biskupa diecezjalnego wygasa z powodu zaistnienia następujących przyczyn: śmierci, zrzeczenia przyjętego przez Biskupa Rzymskiego, przeniesienia i pozbawienia, po powiadomieniu o tym biskupa.
- 8) Każdy biskup, w szczególności biskup diecezjalny, posiada obowiązek i prawo do nauczania, uświęcania i rządzenia powierzonej sobie porcji Ludu Bożego.
- 9) Biskup diecezjalny wykonuje *munus docendi* przedstawiając i wyjaśniając wiernym prawdy wiary, w które należy wierzyć i według nich postępować.
- 10) *Munus sanctificandi* czyni biskupa głównym szafarzem Bożych tajemnic oraz moderatorem, promotorem i stróżem życia liturgicznego w powierzonym sobie Kościele.
- 11) Przysługujące biskupowi diecezjalnemu *munus regendi* jest uczestnictwem w tej części zbawczego posłannictwa, dzięki

której jest on zwierzchnikiem Ludu Bożego, autorytatywnie prowadzącym go do ostatecznego celu.

- 12) Biskup diecezjalny realizuje władzę rządzenia w formie władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej.
- 13) Władzę ustawodawczą biskup diecezjalny wykonuje osobiście.
- 14) Władzę wykonawczą (zwaną również administracyjną) biskup diecezjalny wykonuje albo osobiście, albo przez wikariusza generalnego lub wikariusza biskupiego.
- 15) Władzę sądowniczą biskup diecezjalny wykonuje osobiście bądź przez wikariusza sądowego i sędziów, których zakres kompetencji określony jest przez prawo.
- 16) W celu określenia „wynalazków techniki” służących komunikacji Sobór Watykański II wypracował pojęcie *instrumenta communicationis socialis*. Chociaż Sekretariat Soboru postanowił używać tego terminu w przyszłości zarówno w dokumentach prawnych, jak i duszpasterskich, zdarzają się jednak odstępstwa od stosowania ścisłej terminologii.
- 17) Pojęcie *instrumenta communicationis socialis* przetłumaczone zostało na język polski jako „środki społecznego przekazu”.
- 18) Środkom społecznego przekazu poświęcony został osobny tytuł IV księgi III KPK/83: *De instrumentis communicationis socialis et in specie de libris*.
- 19) W analizowanej materii prawodawca kodeksowy wyróżnia książki i wszelkiego rodzaju pisma, radio oraz telewizję.

ROZDZIAŁ II

Kompetencje biskupa diecezjalnego dotyczące środków społecznego przekazu w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku¹

W KPK/83² prawodawca kościelny bezpośrednio poświęca środkom społecznego przekazu jedenaście kanonów (822-832), które składają się na tytuł IV *De instrumentis communicationis socialis et in specie de libris* księgi III *De Ecclesiae munere docendi*. W sposób pośredni zaś do środków społecznego przekazu nawiązuje w: kan. 666 należącym do księgi II *De Populo Dei*; kan. 747, 761, 772, 779, 804 należących do księgi III *De Ecclesiae munere docendi*; kan. 1063 należącym do księgi IV *De Ecclesiae munere sanctificandi* oraz kan. 1369 należącym do księgi VI *De sanctionibus in Ecclesia*³.

¹ Niniejszy rozdział został opublikowany w: P. LEWANDOWSKI, *Kompetencje biskupa diecezjalnego dotyczące środków społecznego przekazu w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego w badaniach młodych naukowców*, t. 2, red. M. SITARZ, Lublin 2015, s. 107-126.

² *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, pp. 1-317; *Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład Polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, Poznań 1984.

³ A. SCASSO, *La Chiesa e gli strumenti di comunicazione sociale. Sviluppi e prospettive nel 25° anniversario della promulgazione del Codice di Diritto Canonico*, Ang 85 (2008), s. 122.

1. Posługiwanie się środkami społecznego przekazu oraz pouczenie o obowiązku współpracy w ich wykorzystaniu

Zadaniem Kościoła założonego przez Jezusa Chrystusa jest sumienne strzeżenie depozytu wiary, wnikliwe badanie prawdy objawionej oraz gorliwe głoszenie Ewangelii wszystkim narodom. W wypełnianiu tejże misji Kościół zobowiązany jest do korzystania ze środków społecznego przekazu (kan. 747 § 1)⁴. Na podstawie tego prawodawca kodeksowy w kan. 822 § 1 nakłada na biskupa diecezjalnego obowiązek posługiwania się tymi środkami: „W wypełnianiu swojej funkcji pasterze Kościoła, korzystając z prawa przysługującego Kościołowi, powinni posługiwać się środkami społecznego przekazu”⁵. Za cenną należy zatem uznać uwagę Papieskiej Komisji ds. Środków Społecznego Przekazu, która w instrukcji duszpasterskiej *Communio et progressio*⁶ przypomina, iż właściwe wypełnienie tego obowiązku uzależnione jest od dobrej znajomości środków społecznego przekazu i umiejętności posługiwania się nimi (CP 15; 110). Fakt

⁴ B. CIEŚLAK, *Posługa nauczania w Kościele*, AK 76 (1984), z. 2, s. 224.

⁵ Sobór Watykański II zobowiązuje biskupów diecezjalnych, aby w głoszeniu nauki chrześcijańskiej stosowali różne środki dostępne w czasach współczesnych, w sposób szczególny: przepowiadanie słowa; nauczanie katechizmu; wykład nauki chrześcijańskiej w szkołach, akademiach, na konferencjach i zjazdach; środki społecznego przekazu (SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, *Decretum de pastoralis episcoporum munere in Ecclesia Christus Dominus* [28.10.1965], AAS 58 [1966], pp. 673-696; tekst polski w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski, nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, s. 236-258, nr 13).

⁶ PONTIFICIUM CONSILII INSTRUMENTIS COMMUNICATIONIS SOCIALIS PRAEPOSITUM, *Instructio pastoralis Communio et progressio* (23.05.1971), AAS 63 (1971), pp. 593-656; tekst polski w: *Kościół o środkach komunikowania myśli*, red. J. GÓRAL, K. KLAUZA, Częstochowa 1997, s. 174-274.

ten podkreślony został również w dyrektorium *Apostolorum successores*⁷, w którym Kongregacja ds. Biskupów wskazuje, iż biskupi diecezjalni – świadomi znaczącej skuteczności środków społecznego przekazu w wypełnianiu misji głoszenia Ewangelii – z powodzeniem powinni umieć wykorzystywać nowe narzędzia komunikacji (AS 139).

Z powyższej dyspozycji prawnej wypływa kolejna kompetencja biskupa diecezjalnego – obowiązek pouczania wiernych o potrzebie współpracy zmierzającej do tego, aby użycie środków społecznego przekazu zostało przeniknięte „duchem ludzkim i chrześcijańskim” (kan. 822 § 2). Należy zwrócić uwagę na to, iż wykorzystane w analizowanym kanonie pojęcie „używanie” (*usus*) środków społecznego przekazu obejmuje z jednej strony rolę przyjmującego program medialny, z drugiej zaś – samą działalność dziennikarzy, redaktorów, autorów książek i filmów, osób kształtujących program, aktorów i artystów⁸.

Norma kan. 822 § 2 dobrze koresponduje z postanowieniami dekretu *Inter mirifica*⁹. Ojcowie soborowi wskazują, iż na biskupach diecezjalnych „spoczywa obowiązek takiego pouczania i kierowania wiernymi, aby oni – również dzięki pomocy

⁷ CONGREGAZIONE PER I VESCOVI, Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi *Apostolorum successores* (22.02.2004), Città del Vaticano 2004; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. W. KACPRZYK, M. SITARZ, Lublin 2006, s. 517-711.

⁸ E. GÓRECKI, *Prawo i obowiązek Kościoła do korzystania ze środków społecznego przekazu w przygotowaniu kandydatów do kapłaństwa*, w: *Przesłanie chrześcijańskie a mass media. Aspekty prawnokanoniczne. Materiały spotkania wykładowców prawa kanonicznego (WSD oo. Redemptorystów, Tuchów, 7-8 kwietnia 1999 roku)*, red. A. KACZOR, Lublin 2000, s. 24.

⁹ SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, *Decretum de instrumentis communicationis socialis Inter mirifica* (4.12.1963), AAS 56 (1964), pp. 145-157; tekst polski w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, s. 87-95.

tych środków – zmierzali do zbawienia i doskonałości własnej oraz całej rodziny ludzkiej” (IM 3). Według dyrektorium *Ecclesiae imago*¹⁰, uwagi udzielane przez biskupów diecezjalnych powinny być przepojone miłością pasterską, głęboko zakorzenione w nauce Kościoła oraz wyrażane językiem prostym, odpowiednio dostosowanym do słuchaczy (EI 74)¹¹.

Prawodawca kodeksowy zobowiązuje wszystkich wiernych – zgodnie z własną pozycją i zadaniem – do współpracy w budowaniu Kościoła także za pomocą środków społecznego przekazu (kan. 208; 822 § 3). Jak zauważają ojcowie soborowi, aby to współdziałanie było skuteczne, powinno się odpowiednio kształcić kapłanów, zakonników, a także wiernych świeckich (IM 15). Wiodącą rolę w tej materii powinien spełniać biskup diecezjalny jako pierwszy Pasterz określonej porcji Ludu Bożego. Ogólną dyspozycję prawną uszczegółowia Papieska Komisja ds. Środków Społecznego Przekazu: „Kandydaci do kapłaństwa, zakonnicy i zakonnice, kształcący się w seminariach i domach formacji, powinni należycie zrozumieć społeczną doniosłość środków przekazu, a także zapoznać się z ich techniką, by nie pozostać z dala od życia i nie utracić zdolności podejmowania prac apostoelskich na odpowiednim poziomie [...]. Nadto księża, zakonnicy i zakonnice powinni wiedzieć, w jaki sposób kształtują się dziś opinie, nastawienia i sposoby reagowania, a także, w jaki sposób zależą one od czasu i okoliczności, ponieważ sło-

¹⁰ SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, Directorium de pastorali ministerio Episcoporum *Ecclesiae imago* (22.03.1973), Romae 1973; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, s. 403-516.

¹¹ G. DELMANOWICZ, *Środki społecznego przekazu w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, w: *Omnia transeunt – Caritas manet. Księga Jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi Władysławowi Głowie w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. H. SŁOTWIŃSKA, L. PINTAL, M. WYROSTKIEWICZ, Lublin 2012, s. 613.

wo Boże jest głoszone dzisiejszym ludziom, a środki społecznego przekazu stanowią w tym względzie bardzo istotną pomoc” (CP 111). Kongregacja Wychowania Katolickiego w instrukcji *Wskazówki odnośnie do formacji przyszłych kapłanów w zakresie środków społecznego komunikowania*¹² wyróżnia trzy poziomy formacji seminaryjnej w tym zakresie: pierwsze dwa – obowiązkowe dla wszystkich alumnów – za cel przyjmują uformowanie właściwych postaw względem środków społecznego przekazu oraz wykształcenie umiejętności korzystania z nich w przyszłej pracy kapłańskiej; trzeci poziom – *stricte* specjalistyczny – przeznaczony jest dla tych, którzy już pracują w mass mediach lub przygotowują się do tej pracy (WFPK 9).

Do odpowiedniego kształcenia w zakresie posługiwania się środkami społecznego przekazu biskup diecezjalny zobowiązany jest zatrudnić w seminarium duchownym ekspertów w tej materii, którzy przygotowani są do prowadzenia wykładów w taki sposób, aby seminarzyści nie zatracili z pola widzenia głównego celu posługiwania się tymi środkami, za jaki należy uznać zbawienie dusz i rzeczywistą przemianę osób (AS 139).

Biskup diecezjalny zobligowany jest także do troski o kształcenie wiernych świeckich w dziedzinie środków społecznego przekazu w zakresie technicznym, merytorycznym i moralnym przez zwiększenie liczby szkół, wydziałów i instytucji, w których to dziennikarze, twórcy filmów, redaktorzy radiowi i telewizyjni mogliby uzyskać pełną formację przesyconą duchem chrześcijańskim, w szczególności w zakresie nauki społecznej Kościoła (IM 15).

¹² CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *Orientamenti per la formazione dei futuri sacerdoti circa gli strumenti della comunicazione sociale* (19.03.1986), Roma 1986; tekst polski w: *Kościół a środki społecznego przekazu*, red. J. CHRAPEK, Warszawa 1990, s. 78-102.

Zgodnie z dyspozycją instrukcji duszpasterskiej *Aetatis novae*¹³, do kompetencji biskupa diecezjalnego należy troska o tworzenie, utrzymywanie i rozwijanie własnych, specyficznie katolickich środków i programów społecznego przekazu, takich jak: wydawnictw katolickich, prasy, radia, telewizji, agencji informacyjnych, biur prasowych, instytucji i programów kształcenia w zakresie przekazu społecznego i badań nad środkami przekazu oraz organizacji osób pracujących zawodowo w dziedzinie środków społecznego przekazu (AN 17). Mając świadomość, iż wymaga to znaczących nakładów finansowych, biskupi diecezjalni mogą połączyć swoje siły w celu ustanowienia mediów ponaddiecezjalnych. Niezależnie jednak od tego, w czym imieniu podejmowana byłaby jakaś inicjatywa, środki społecznego przekazu, jako katolickie, powinny spełniać swoją funkcję w zgodzie z doktryną Urzędu Nauczycielskiego Kościoła i normami kodeksowymi oraz w poszanowaniu jedności z biskupem diecezjalnym (AS 140).

2. Czuwanie nad czystością prawd wiary i dobrych obyczajów

Obowiązkiem i prawem władzy kościelnej jest troska o czystość prawd wiary i dobrych obyczajów. W związku z tym jest ona zobowiązana, a zarazem uprawniona do:

¹³ PONTIFICIUM CONSILIUM DE COMMUNICATIONIBUS SOCIALIBUS, *Instructio Pastoralis de Communicationibus Socialibus vicesimo exeunte anno a promulgata Instruktionem pastoralis «Communio et progressio» Aetatis novae* (22.02.1992), AAS 84 (1992), pp. 447-468; tekst polski: *OsRomPol* 13 (1992), nr 6, s. 50-59.

- czuwania, aby wiara i obyczaje wiernych nie doznały uszczerbku przez słowo pisane lub użycie środków społecznego przekazu;
- domagania się, aby przedkładano do wcześniejszej oceny to, co ma być wydane przez wiernych na piśmie, a dotyczy wiary lub dobrych obyczajów;
- odrzucania wszelkich pism przynoszących szkodę prawdziwej wierze lub dobrym obyczajom (kan. 823 § 1)¹⁴.

Genezy powyższej kompetencji przypisanej pasterzom Kościoła należy doszukiwać się w nakazach św. Pawła Apostoła: „[...] strzeż depozytu [wiary], unikając światowej, czczej gadaniny i przeciwstawnych twierdzeń fałszywej wiedzy, jaką niektórzy obiecując, odeszli od wiary” (1 Tm 6, 20) oraz: „Unikaj zaś światowej gadaniny; albowiem uprawiający ją będą coraz bardziej się zbliżać ku bezbożności, a ich nauka jak gangrena będzie się szerzyć wokoło” (2 Tm 2, 16-17)¹⁵.

W odniesieniu do Kościoła partykularnego kompetencja czuwania nad czystością wiary i obyczajów spoczywa na:

¹⁴ Odwołując się do analizowanego kanonu, Kongregacje ds. Biskupów oraz ds. Ewangelizacji Narodów, w *Dodatku do Instrukcji o synodach diecezjalnych*, przypominają: „[...] obowiązkiem biskupa diecezjalnego jest zachowywanie czujności w zakresie publikacji oraz używania środków społecznego przekazu” (CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, CONGREGATIO PRO GENTIUM EVANGELIZATIONE, *Additamentum ad Instructionem de Synodis Dioecesis Agendis* [19.03.1997], AAS 89 [1997], pp. 722-727; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*, red. M. SITARZ, A. ROMANKO, U. WASILEWICZ [I IN.], Lublin 2013, s. 546-557, I. 6). Zob. także: A. SŁOWIKOWSKA, *Ochrona przekazu wiary w mediach. Aspekt kanoniczny*, w: *Media – wartości – prawo*, red. R. SZTYCHMILER, Olsztyn 2008, s. 39-47.

¹⁵ T. PAWLUK, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. II: *Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie*, Olsztyn 2010, s. 312.

- biskupie diecezjalnym (nie zaś tytularnym) – chociaż w kan. 823 § 2 jest mowa o „poszczególnych biskupach”, to jednak prawodawca kodeksowy przez wyrażenie „w odniesieniu do wiernych powierzonych ich pieczy” zawęży ten krąg wyłącznie do biskupów diecezjalnych;
- biskupach zebranych na synodach partykularnych lub konferencjach biskupów¹⁶.

Pierwszą formą wypełniania obowiązku i prawa troski o czystość prawd wiary i dobrych obyczajów w materii środków społecznego przekazu jest ingerencja kompetentnej władzy kościelnej w sprawy publikacji polegająca na udzielaniu zezwolenia lub aprobaty na druk pisma. Zezwolenie (*licentia*) to zgoda władzy kościelnej na druk pisma o treści religijnej bądź świeckiej, która nie wymaga uprzedniej cenzury kościelnej¹⁷. Kongregacja Nauki Wiary w *Instrukcji o niektórych aspektach wykorzystania środków masowego przekazu w promowaniu nauki wiary*¹⁸ wyraźnie wskazuje, że ze względu na to, iż zezwolenie stanowi gwarancję prawną i moralną dla autorów, wydawców i czytelników, ten, kto prosi o nie, niezależnie od tego czy jest

¹⁶ S.L. GŁÓDŹ, *Nadzór biskupa diecezjalnego nad środkami społecznego przekazu*, w: *Biskup. Pasterz diecezji. Materiały z sympozjum „Biskup diecezjalny a duszpasterstwo i apostołstwo wiernych” zorganizowanego przez Instytut Prawa Kanonicznego Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie 26 marca 2003 r. z okazji XX-lecia promulgowania Kodeksu Prawa Kanonicznego*, red. P. MAJER, Kraków 2003, s. 34-35.

¹⁷ T. PAWLUK, *Środki społecznego przekazu w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego*, w: *Prasa i książka religijna. Materiały z IV Warmińskich Dni Duszpasterskich. Olsztyn 1987.08.27-29* [brak inf. o red.], Olsztyn 1990, s. 124.

¹⁸ CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Istruzione circa alcuni aspetti dell'uso degli strumenti di comunicazione sociale nella promozione della dottrina della fede* (30.03.1992), Città del Vaticano 1992; tekst polski w: *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966-1994*, red. J. KRÓLIKOWSKI, Z. ZIMOWSKI, Tarnów 2010, s. 459-469.

obowiązkowe czy tylko zalecane, ma prawo odpowiedzi kompetentnego autorytetu (IWŚSP 10 § 1). Aprobata zaś (*approbatio*) to oficjalna zgoda na druk pisma religijnego, która zakłada uprzednią ocenę publikacji przez cenzora kościelnego pod kątem zgodności jej treści z nauką Kościoła o wierze i obyczajach¹⁹. W poruszonej kwestii warto odnieść się również do kan. 661 § 1-2 KKKW²⁰, w którym prawodawca definiuje znaczenie tych pojęć. *Licentia* to zezwolenie kościelne, wyrażone jedynie słowem *imprimatur*, oznaczające, że dzieło jest wolne od błędów co do wiary katolickiej i obyczajów. Natomiast *approbatio* to zatwierdzenie udzielone przez kompetentną władzę, wskazujące, że tekst został zaakceptowany przez Kościół lub że dzieło jest zgodne z autentycznym nauczaniem Kościoła²¹. Analizowany kanon precyzuje zatem, że zezwolenie oznacza brak błędów odnoszących się do wiary i obyczajów, ale nie wyraża jakiegokolwiek oceny publikacji co do pożytku wiernych. Z kolei aprobata oznacza, że tekst jest akceptowany przez kompetentną władzę kościelną albo że jest zgodny z Magisterium Kościoła²². Aprobata lub zezwolenie na wydanie jakiegoś dzieła odnosi się zawsze do tekstu oryginalnego, nie zaś do jego nowych wydań lub prze-

¹⁹ J. KWOLEK, *Aprobata*, EK, t. I, kol. 840.

²⁰ *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (18.10.1990), AAS 82 (1990), pp. 1045-1363; *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez papieża Jana Pawła II*, tłum. L. ADAMOWICZ, M. DYJAKOWSKA, Lublin 2002.

²¹ Kan. 661 § 1 KKKW: „*Licentia ecclesiastica cum solo verbo imprimatur expressa significat opus ab erroribus circa fidem catholicam ut mores esse immune*”. Kan. 661 § 2 KKKW: „*Approbatio vero ab auctoritate competenti concessa ostendit textum ab Ecclesia acceptum aut opus doctrinae authenticae Ecclesiae consonum esse*”.

²² H. STAWNIAK, *Kontrola publikacji z punktu widzenia nauki Kościoła*, w: *Zadanie nauczycielskie Kościoła wobec wyzwań XXI w.*, red. J. KRUKOWSKI, S. FUNDOWICZ, M. SITARZ, Radom 2010, s. 70.

kładów (kan. 829). Proste ponowne przedruki nie są uważane za nowe wydania (IWŚSP 10 § 1).

Dyspozycja kan. 823 dobrze koresponduje ze wskazaniem dyrektorium *Apostolorum successores*. Kongregacja ds. Biskupów obliguje biskupów diecezjalnych, aby osobiście lub za pośrednictwem innych osób czuwali nad tym, jakie książki i czasopisma są drukowane lub sprzedawane na terenie powierzonej im trosce porcji Ludu Bożego, nawet jeśli są to tłumaczenia z języków obcych (AS 142). W odpowiedzialnym wypełnianiu powyższej kompetencji nieocenioną pomoc niosą cenzorzy. Prawodawca kodeksowy w kan. 1393 KPK/17²³ obligował do tego, aby przy każdej kurii biskupiej byli cenzorzy z urzędu. Dzisiaj rozwiązanie to traktuje się jako jedną z możliwości, bowiem dyspozycja kan. 830 § 1 umożliwia sporządzenie na szczeblu międzydiecezjalnym listy cenzorów, z pomocy których korzystać mogą poszczególni biskupi diecezjalni. Dopuszczone jest także powołanie komisji cenzorów, również dla kilku diecezji. Zadanie przeprowadzenia cenzury należałoby wówczas do tego kolegium²⁴. Biskup diecezjalny²⁵, który cieszy się kompetencją powoływania cenzorów,

²³ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, pp. 1-593.

²⁴ J.M. GONZÁLEZ DEL VALLE, *Środki społecznego przekazu, w szczególności książki*, w: *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*, red. P. MAJER, edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, Kraków 2011, s. 636.

²⁵ Prawodawca kodeksowy w kan. 830 § 1 stanowi, iż prawo powierzenia publikacji zatwierdzonym cenzorom przysługuje ordynariuszowi miejsca. Zgodnie z dyspozycją kan. 134 § 2 pod nazwą ordynariusz miejsca należy rozumieć: Biskupa Rzymskiego, biskupów diecezjalnych oraz innych, którzy – choćby tylko czasowo – są przełożonymi Kościoła partykularnego lub wspólnoty z nim zrównanej zgodnie z kan. 368, oraz wikariuszy generalnych i biskupich.

zlecając to zadanie, powinien zwrócić uwagę na ich kwalifikacje. W przeciwieństwie do przepisów KPK/17 aktualnie nie ma obowiązku, aby cenzorem była osoba duchowna²⁶. Zgodnie z wolą prawodawcy kodeksowego cenzor powinien odznaczać się odpowiednią wiedzą, zdrową nauką i roztropnością (kan. 830 § 1), zaś w wypełnianiu swojej funkcji zobowiązany jest mieć na uwadze tylko naukę Kościoła o wierze i obyczajach, przedstawianą przez Urząd Nauczycielski Kościoła, nie zaś взгляд na osobę (kan. 830 § 2). Zadaniem cenzury jest orzeczenie, że publikacja nie zawiera niczego szkodliwego dla wiary i obyczajów²⁷.

Warto podkreślić także, że cenzor zobowiązany jest wydać swoją opinię na piśmie (kan. 830 § 3). Opinia pozytywna przybiera formułę *nihil obstat*²⁸. Sąd cenzora stanowi jego prywatną opinię, dopóki nie zostanie wydane przez ordynariusza²⁹ zezwolenie na druk. Dokonuje się to w formie aktu administracyjnego noszącego nazwę *imprimatur*³⁰. Chociaż pozytywna opinia cenzora wskazuje, że ordynariusz może pozwolić na druk, a negatywna, że pozwolić nie powinien, to jednak kompetentny przełożony kościelny nie jest bezwzględnie skrepowany tą opinią³¹. Jeśli po

²⁶ J.A. CORIDEN, *The End of the «Imprimatur»*, Jur 44 (1984), nr 2, s. 354.

²⁷ E. BAURA, *Il permesso per la pubblicazione scritti*, „Ius Ecclesiae” 1 (1989), nr 1, s. 256.

²⁸ H. MISZTAŁ, *Nihil obstat*, EK, t. XIII, kol. 1284-1285.

²⁹ Zgodnie z dyspozycją kan. 134 § 1 ordynariuszami są: Biskup Rzymski, biskupi diecezjalni oraz inni, którzy – choćby tylko czasowo – są przełożonymi Kościoła partykularnego lub wspólnoty z nim zrównanej zgodnie z kan. 368, wikariusze generalni i biskupi oraz względem własnych członków wyżsi przełożeni kłeryckich instytutów zakonnych na prawie papieskim i kłeryckich stowarzyszeń życia apostołskiego na prawie papieskim, którzy posiadają przynajmniej zwyczajną władzę wykonawczą.

³⁰ H. MISZTAŁ, *Imprimatur*, EK, t. VII, kol. 99.

³¹ TENŻE, *Cenzura uprzednia pism i druków w Kościele Zachodnim (studium historyczno-prawne)*, Lublin – Sandomierz 2001, s. 158.

roztropnym osądzie decyduje się wydać zgodę na druk, powinien to uczynić zaznaczając swoje nazwisko, datę i miejsce udzielonego zezwolenia³². W przypadku zaś, gdyby zdecydował się odmówić zezwolenia na publikację, zobligowany jest do przedstawienia autorowi dzieła powodów odmowy (kan. 830 § 3). Kongregacja Nauki Wiary wzywa do tego, aby relacje władzy kościelnej z autorami poszczególnych publikacji były „realizowane w konstruktywnym duchu pełnego szacunku dialogu i komunii eklezjalnej, który pozwala znaleźć drogi, by w publikacjach nie było niczego przeciwnego nauczaniu Kościoła” (IWŚSP 12 § 3).

Biskup diecezjalny jest także kompetentny do potępienia publikacji przynoszących szkodę lub stanowiących zagrożenie dla dobra duchowego wiernych. Nie powinien on jednak decydować o potępieniu publikacji zanim, o ile to możliwe, najpierw nie poinformuje ich autorów o zarzucanych im błędach i zanim nie umożliwi autorom możliwości obrony, również za pośrednictwem wskazanych przez nich osób. W przypadku, gdyby powyższe działanie nie przyniosło skutku, a publikacje – wbrew jego woli – zostały rozpowszechnione w diecezji, zagrożenie dla wia-

³² „D. Utrum licentia, de qua in can. 830 § 3, imprimenda sit in libris typis editis, indicatis nomine concedentis, die et loco concessionis. R. Affirmative” (PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI AUTHENTICE INTERPRETANDO, *Responsiones ad proposita dubia* [20.06.1987], AAS 79 [1987], s. 1249; tekst polski w: *Interpretacje autentyczne kanonów Kodeksu Prawa Kanonicznego*, w: *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego*, s. 1317-1329). Papieska Komisja ds. Interpretacji Kodeksu Prawa Kanonicznego w interpretacji autentycznej wydanej 20 czerwca 1987 r. zastrzega wyraźnie, że zezwolenie, o którym mowa w kan. 830 § 3, musi być wydrukowane w publikowanej książce ze wskazaniem nazwiska osoby udzielającej zezwolenia, a także daty i miejsca jego przyznania. Za niepełną należy uznać zatem informację np. „wydano za zgodą władzy kościelnej” (T. ROZKRUT, *Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych: interpretacja autentyczna kanonów Kodeksu z 1983 roku*, PK 52 [2009], nr 1-2, s. 132; E. BAURA, *Il permesso per la pubblicazione scritti*, s. 249-250).

ry i obyczajów zaś okazało się wielkie, powinien wykorzystać przysługujące mu prawo publicznego potępienia publikacji. Sytuację taką należałoby poprzedzić nauczaniem, w którym biskup diecezjalny „winien przedstawić słuszne argumenty, wyjaśniając i upowszechniając naukę katolicką” (AS 142). Przy podejmowaniu decyzji o rozpoczęciu postępowania kanonicznego jako generalną należy przyjąć zasadę, że środki dyscyplinarne powinny być wykorzystane jako ostatnie, gdy wyczerpią się już inne możliwości. Nie wolno jednak wykluczać kar, zwłaszcza wtedy, gdy pozostają one jedynym sposobem zachowania kościelnej dyscypliny (kan. 1317; 1341). Przy stosowaniu potępienia konkretnej publikacji powinno dołożyć się wszelkich starań, aby fakt ten nie przyczynił się do reklamy dzieła³³.

Biskup diecezjalny – jako ordynariusz miejsca³⁴ – jest kompetentny do udzielenia zezwolenia na:

- ponowne wydawanie ksiąg liturgicznych, tłumaczeń tych ksiąg na języki narodowe, ponowne wydawanie części ksiąg liturgicznych – w tym wypadku wymagane jest oświadczenie

³³ J. DYDUCH, *Kościelna aprobatą publikacji – aspekt prawny*, PK 36 (1993), nr 1-2, s. 60.

³⁴ Zgodnie z dyspozycją kan. 824 § 1 ordynariuszem miejsca, którego należy prosić o zezwolenie lub aprobatę na wydanie książek, jest ordynariusz miejscowy autora lub ordynariusz miejsca wydawania książek. Dla autora, który jest kapłanem diecezjalnym lub wiernym świeckim, własnym ordynariuszem miejsca jest ordynariusz diecezji, w której posiada on stałe lub tymczasowe zamieszkanie (kan. 102). Dla autora zakonnika ordynariuszem miejsca jest ordynariusz terytorium, na którym znajduje się dom zakonny, do którego zakonnik ten prawnie należy, względnie – jeśli zakonnik legalnie rezyduje w innym miejscu – ordynariusz miejsca, w którym ma on stałe lub czasowe zamieszkanie (kan. 103). Ordynariuszem miejsca wydania jest ten, który ma jurysdykcję nad miejscem, w którym wydawnictwo posiada główną siedzibę i przygotowuje prace do druku. Również miejscowości, w których znajdują się filie wydawnictwa, uznać można za miejsca wydania (H. MISZTAL, *Cenzura uprzednia pism i druków*, s. 128).

ordynariusza miejsca wydania potwierdzające ich zgodność z wydaniem typicznym (kan. 826 § 2);

- wydawanie modlitewników przeznaczonych do publicznego lub prywatnego użytku wiernych (kan. 826 § 3).

Biskup diecezjalny – jako ordynariusz miejsca – jest kompetentny do wyrażenia aprobaty na:

- wydawanie katechizmów oraz innych pism służących do katechizacji lub ich przekładów (kan. 827 § 1), z zachowaniem prawa konferencji biskupów do przygotowania katechizmów dla własnego terytorium, po uprzedniej aprobacie Stolicy Apostolskiej (kan. 775 § 2);
- publikowanie książek z zakresu Pisma Świętego, teologii, prawa kanonicznego, historii Kościoła oraz innych gałęzi wiedzy religijnej lub moralnej, które mają być używane jako podręczniki w szkołach podstawowych, średnich i wyższych (827 § 2)³⁵.

Biskup diecezjalny – jako członek konferencji biskupów – partycypuje w kompetencji wyrażenia aprobaty na:

- wydawanie ksiąg Pisma Świętego lub ich tłumaczeń na języki współczesne (kan. 825 § 1), przy czym aprobacie podlegają wszystkie i poszczególne księgi Pisma Świętego, a nawet części osobno wydane, z adnotacjami czy bez nich, zarówno w języku oryginalnym, jak i w przekładach³⁶;

³⁵ Szerzej, zob. R.J. BARRETT, *The Pitfalls of the Imprimatur: A Gloss on Canon 827 § 2*, Ang 77 (2000), s. 165-202. Prawodawca kodeksowy zaleca, aby osądowi ordynariusza miejsca zostały poddane także książki z powyżej zakreślonej materii, które nie mają służyć jako podręczniki szkolne. Podobne zalecenie skierowane jest do pism o treści szczególnie dotyczącej religii lub dobrych obyczajów (kan. 823 § 3). Również Kongregacja Nauki Wiary wskazuje na fakultatywny charakter przedstawionych norm (IWŚSP 8 § 1).

³⁶ H. MISZTAL, *Cenzura uprzednia pism i druków*, s. 131.

- publikowanie przez katolików w łączności z braćmi odłączonymi tłumaczeń Pisma Świętego na języki nowożytnie wraz z odpowiednimi objaśnieniami (kan. 825 § 2);
- przygotowanie tłumaczeń ksiąg liturgicznych na języki narodowe, po dokonaniu odpowiednich przystosowań w granicach określonych w samych księgach liturgicznych, i ich wydawanie, po sprawdzeniu przez Stolicę Apostolską (kan. 826 § 1; 838 § 3)³⁷;
- przygotowanie katechizmów, w przypadku użyteczności takiej inicjatywy, dla terytorium danej konferencji biskupów, po uprzedniej aprobacie Stolicy Apostolskiej (kan. 827 § 1; 775 § 2).

Prawodawca kodeksowy w kan. 827 § 4 stanowi, iż w kościołach lub kaplicach nie można wystawiać, sprzedawać lub rozdawać książek lub innych pism traktujących o sprawach religii lub obyczajów, jeśli nie zostały wydane za zezwoleniem kompetentnej władzy kościelnej lub przez nią później zaaprobowane. Zdaniem J. Dyducha fakt kolportowania różnego rodzaju pism religijnych w miejscach sakralnych jest ich aprobatą w szerszym znaczeniu, mocno spektakularną i przemawiającą do ogółu wiernych. Dzieła religijne nabyte w kościele lub kaplicy stanowią bowiem dla wiernych gwarancję ich poprawnej doktryny³⁸. Dyspozycja kan. 827 § 4 podkreśla zatem misję biskupa diecezjalnego na polu czuwania nad czystością wiary i dobrych obyczajów.

³⁷ Więcej na temat przygotowywania tłumaczeń i wydawania ksiąg liturgicznych, zob. CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Instructio quinta «ad executionem Constitutionis Concilii Vaticani Secundi de Sacra Liturgia recte ordinandam»* (ad Const. art. 36) de usu linguarum popularium in libris liturgiae romanae edendis *Liturgiam authenticam* (28.03.2001), AAS 93 (2001), pp. 685-726; tekst polski: „Anamnesis” 29 (2002), nr 2, s. 11-46, szczególnie nr 70-125.

³⁸ J. DYDUCH, *Kościelna aprobata publikacji*, s. 64.

Nie wolno zapominać również o wyjątkowej roli wydawnictw zależnych od instytucji katolickich (diecezji, instytutu życia konsekrowanego, stowarzyszenia życia apostołskiego, stowarzyszenia katolickiego itd.). Działalność takich wydawnictw powinna rozwijać się w harmonii z doktryną Kościoła oraz w posłuszeństwie przepisom kanonicznym, uwzględniając specjalny związek, który łączy je z autorytetem kościelnym. Z tego też względu biskup diecezjalny posiada kompetencję szczególnej troski o wydawnictwa należące do instytucji kościelnych, które znajdują się na terenie jego diecezji. Obowiązkiem, jak i prawem biskupa diecezjalnego jest dbać o to, aby publikacje tych wydawnictw były zawsze zgodne z doktryną Kościoła oraz aby skutecznie przyczyniały się dla dobra dusz (IWŚSP 15 § 2).

Zgodnie z dyspozycją prawodawcy kodeksowego, członkowie instytutów życia konsekrowanego – pod kierownictwem biskupa diecezjalnego – podejmują wszystkie poczynania apostołskie (kan. 680). W związku z tym zakonnicy, niezależnie od przynależności do instytutu na prawie diecezjalnym czy papieskim, na polu duszpasterstwa, sprawowania kultu publicznego, apostołatu podlegają jednocześnie władzy wewnętrznej instytutu i władzy biskupa diecezjalnego³⁹. Koordynacja powyższych działań podejmowanych przez członków instytutów życia konsekrowanego przysługuje zatem kompetencji biskupa diecezjalnego. Wątpliwości nie budzi fakt, że dotyczy to także sytuacji, kiedy w duszpasterstwie, kulcie publicznym i apostołacie wykorzystuje się środki społecznego przekazu. Nieocenioną pomoc

³⁹ T. RINCÓN-PÉREZ, *Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego*, w: *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego*, s. 542-543; A. CHRAPKOWSKI, J. KRZYWDA, *Instytuty życia konsekrowanego*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Księga II. Lud Boży. Część III. Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego*, t. II/2, red. J. KRUKOWSKI, Poznań 2006, s. 115.

w zachowaniu „uporządkowanej” współpracy między biskupem diecezjalnym a kompetentnym przełożonym zakonnym w tej materii stanowią pisemne umowy (kan. 681 § 2)⁴⁰.

W zakresie własnej diecezji i własnej kompetencji biskup diecezjalny wezwany jest do stosownego i roztropnego wypełniania obowiązku i prawa czujności jako Pasterz i pierwszy odpowiedzialny za poprawne nauczanie wiary i moralności. Wypełniając tę funkcję, zobowiązany jest odnosić się – w wypadku konieczności – do konferencji biskupów, synodu partykularnego, jak również Stolicy Apostolskiej (kan. 823 § 2; IWŚSP 4). Troszcząc się o czystość prawd wiary i dobrych obyczajów w środkach społecznego przekazu, biskup diecezjalny zobligowany jest także utrzymywać stały kontakt z dykasteriami Kurii Rzymskiej, którym ma przedkładać zagadnienia wchodzące w zakres ich kompetencji lub gdy z jakiegokolwiek powodu uzna za właściwą interwencję albo konsultację Stolicy Apostolskiej. W powyższej materii szczególne zadanie pełni Kongregacja Nauki Wiary⁴¹. Obowiązkiem biskupa diecezjalnego jest informowanie Kongregacji o wszystkim, co uważa za ważne w zakresie doktryny, zarówno od strony pozytywnej, jak i negatywnej, nie obawiając się również sugerowania potrzeby ewentualnych interwencji Kongregacji (IWŚSP 6).

⁴⁰ R.M. McDERMOTT, *The Apostolate of Institutes [cc. 673-683]*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J.P. BEAL, J.A. CORIDEN, T.J. GREEN, New York 2000, s. 848.

⁴¹ Zob. IOANNES PAULUS PP. II, *Constitutio apostolica Pastor bonus* (18.06.1988), AAS 80 (1988), pp. 841-912; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, s. 217-257, art. 48-55.

3. Wydawanie zezwoleń na udział osób duchownych w programach radiowych i telewizyjnych oraz publikowanie w czasopismach

Zgodnie z wolą prawodawcy kodeksowego ze środków społecznego przekazu należy korzystać przede wszystkim w:

- przepowiadaniu słowa Bożego (kan. 761; 772 § 2);
- nauczaniu katechetycznym (kan. 779);
- nauczaniu katolickim i wychowaniu religijnym (kan. 804 § 1).

3.1. Przepowiadanie słowa Bożego

Obowiązkiem biskupa diecezjalnego jest nie tylko poświęcenie się dla głoszenia Ewangelii osobiście, lecz również kierowanie całą posługą nauczania w powierzonej sobie diecezji, a zwłaszcza troska o prawowierność doktrynie stanowionej przez Urząd Nauczycielski Kościoła oraz przestrzeganie norm prawa kanonicznego w tej materii (kan. 386 § 1; 756 § 2; 772; AS 123)⁴². Zgodnie z dyspozycją kan. 764, prezbiterzy i diakoni posiadają wszędzie uprawnienie do przepowiadania za domyślną przynajmniej zgodą rektora kościoła, chyba że to uprawnienie zostało ograniczone lub odwołane przez kompetentnego ordynariusza albo na podstawie prawa partykularnego wymagane jest wyraźne zezwolenie. Biskup diecezjalny jest także kompetentny do wydania odpowiednich norm w dziedzinie przepowiadania (kan. 772 § 1).

⁴² Szerzej, zob. R.J. BARRETT, *The Bishop as Ordinary Teacher of the Faith*, ME 117 (1992), s. 231-281.

Na podstawie powyższego biskup diecezjalny jako moderator posługi słowa w Kościele partykularnym uprawniony jest do udzielania zgody duchownym na głoszenie nauki chrześcijańskiej za pomocą środków społecznego przekazu. Biorąc pod uwagę fakt, iż z zasady taka forma apostołstwa nie ogranicza się do jednej diecezji, ale do znacznie szerszego terytorium, dyspozycja kan. 772 § 2 zobowiązuje również konferencję biskupów do wydania przepisów normujących powyższe zagadnienie. Biorąc to pod uwagę, można wysnuć wniosek, iż wolą prawodawcy kodeksowego nie jest, aby prezbiterzy i diakoni posiadając ogólne uprawnienie do przepowiadania (kan. 764), tym samym – niejako automatycznie – mogli głosić słowo Boże za pomocą środków społecznego przekazu. Zezwolenie biskupa diecezjalnego (przynajmniej domniemane) jest zatem wymagane do przekazywania nauki chrześcijańskiej tą drogą⁴³.

3.2. Nauczanie katechetyczne

Obok przepowiadania słowa Bożego biskup diecezjalny sprawuje najwyższe kierownictwo na polu katechizacji w swojej diecezji, polegając na doświadczonych i zaufanych współpracownikach⁴⁴. Do przysługujących mu kompetencji w tej materii należy zaliczyć: wydawanie norm odnośnie do katechezy, dostarczanie odpowiednich pomocy katechetycznych, w tym katechizmów diecezjalnych, a także popieranie i koordynowanie katechizacji

⁴³ S.L. GŁÓDŹ, *Nadzór biskupa diecezjalnego*, s. 38.

⁴⁴ J. TOBIN, *The Diocesan Bishop as Catechist*, SCan 18 (1984), nr 2, s. 393.

w diecezji (kan. 775 § 1)⁴⁵. Prawodawca kodeksowy obliguje biskupa diecezjalnego również do pasterskiej troski o katechizację poprzedzającą zawarcie małżeństwa, która powinna być odpowiednio przystosowana do małoletnich, młodzieży i starszych, a prowadzona z zastosowaniem nowoczesnych środków społecznego przekazu (kan. 1063, 1°)⁴⁶.

Zdaniem S.L. Głódzia, jeśli biskup diecezjalny jest zobowiązany kierować katechizacją i organizować skuteczną pomoc w jej prowadzeniu, to tym samym od niego zależy dobór duchownych, którzy zdadni są do prowadzenia katechizacji w środkach społecznego przekazu. Jemu przynależy zatem kompetencja wyrażenia zgody duchownym na nauczanie katechetyczne za pomocą tych środków⁴⁷.

3.3. Nauczanie katolickie i wychowanie religijne

Kompetentnej władzy kościelnej podlega nauczanie katolickie i wychowanie religijne przekazywane w jakichkolwiek szkołach lub za pomocą różnych środków społecznego przekazu (kan. 804 § 1). Katolickie wychowanie oraz nauczanie religii,

⁴⁵ P. URSO, *Il ministero della Parola Divina: predicazione e catechesi (cann. 756-780)*, w: *La funzione di insegnare della Chiesa: XIX Incontro di Studio, Passo della Mendola – Trento, 29 giugno – 3 luglio 1992*, red. GRUPPO ITALIANO DOCENDI DI DIRITTO CANONICO, Milano 1994, s. 44; T.D. BERTONE, *La catechesi nel Codice di diritto canonico*, ME 112 (1987), s. 46.

⁴⁶ Zob. IOANNES PAULUS PP. II, *Adhortatio apostolica de catechesi nostro tempore tradenda Catechesi tradendae* (16.10.1979), AAS 71 (1979), pp. 1277-1340; *Adhortacja apostolska Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów, kapłanów i wiernych całego Kościoła Katolickiego o katechizacji w naszych czasach*, Szczecin 1996, nr 46.

⁴⁷ S.L. GŁÓDŹ, *Nadzór biskupa diecezjalnego*, s. 39.

które realizują się poprzez przedmiot „religia” i opiekę duszpasterską w szkołach, podlegają władzy kościelnej również wtedy, gdy szkoły te nie są katolickie. To samo należy stwierdzić o programach nauczania religii i programach wychowawczych, choćby realizowały się one w środkach społecznego przekazu niezależnych od władzy kościelnej⁴⁸. W odniesieniu do własnej diecezji ordynariusz miejsca posiada prawo mianowania lub zatwierdzania nauczycieli religii oraz usuwania lub żądania usunięcia, gdy domagają się tego racje religijne lub obyczajowe (kan. 805). W opinii S.L. Głódzia, kompetencje biskupa diecezjalnego rozciągają się także na nauczanie religii za pomocą środków społecznego przekazu, gdyż we wspomnianym powyżej kan. 805 prawodawca traktuje ogólnie o uprawnieniach ordynariusza miejsca, nie ograniczając w jakikolwiek sposób jego władzy⁴⁹.

W przypadku, gdy konferencja biskupów wyda ogólne normy dotyczące katolickiego nauczania i wychowania religijnego przekazywanego przy użyciu środków społecznego przekazu, biskup diecezjalny jest kompetentny do kierowania tą dziedziną i czuwania nad nią (kan. 804 § 1)⁵⁰.

⁴⁸ J.M. GONZÁLEZ DEL VALLE, *Wychowanie katolickie*, w: *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego*, s. 617.

⁴⁹ S.L. GŁÓDŹ, *Nadzór biskupa diecezjalnego*, s. 50.

⁵⁰ D. COMPOSTA, *L'educazione cattolica*, w: *Commento al Codice di Diritto Canonico*, red. P.V. PINTO, Città del Vaticano 2001, s. 500.

3.4. Publikowanie w dziełach atakujących religię lub dobre obyczaje

Zgodnie z dyspozycją kan. 831 § 1 w dziennikach, czasopiśmiech oraz periodykach, które otwarcie atakują religię lub dobre obyczaje, osoby duchowne oraz członkowie instytutów zakonnych mogą publikować jedynie za zgodą ordynariusza miejsca. Przedmiotem takiego zezwolenia nie jest treść artykułu. Zgoda biskupa diecezjalnego jako ordynariusza miejsca dotyczy w tym wypadku podjęcia współpracy z osobami lub redakcjami, które zwykły otwarcie atakować religię katolicką lub dobre obyczaje. Z tej racji należy prosić o zezwolenie nawet wtedy, gdy współdziałanie nie dotyczy prawd wiary czy dobrych obyczajów⁵¹.

Należy zwrócić uwagę na fakt, iż zakaz publikowania w dziennikach, czasopiśmiech oraz periodykach otwarcie atakujących religię lub dobre obyczaje dotyczy nie tylko stałej współpracy, lecz także sporadycznego publikowania artykułów, recenzji, sprawozdań czy listów do redakcji. Przyjmuje się natomiast, że umieszczanie w tego rodzaju prasie samego ogłoszenia (np. sprzedaży samochodu, kupna domu), nie podlega powyższemu zakazowi, chyba że mogłoby to zostać odczytane jako solidaryzowanie się z profilem prasy⁵².

Biskup diecezjalny cieszy się zatem kompetencją do udzielenia pozwolenia kapłanom i zakonnikom na publikowanie w prasie otwarcie atakującej religię katolicką lub dobre obyczaje. Jego uprawnieniem jest także określenie, pod jakimi warunkami może się to odbywać (IWŚSP 13).

⁵¹ J.M. GONZÁLEZ DEL VALLE, *Środki społecznego przekazu*, s. 637.

⁵² T. PAWLUK, *Środki społecznego przekazu*, s. 129.

4. Przygotowanie norm dotyczących występowania duchownych i zakonników w audycjach radiowych i telewizyjnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej przy użyciu tych środków

Na mocy kan. 831 § 2 do konferencji biskupów należy kompetencja opracowania i wydania przepisów określających wymogi, jakie powinny zostać spełnione, aby duchowni oraz członkowie instytutów zakonnych mogli brać udział w programach radiowych lub telewizyjnych dotyczących nauki katolickiej lub obyczajów (wierni świeccy nie są zobligowani tymi przepisami)⁵³. Dyspozycja prawodawcy kodeksowego, przekazująca powyższą kompetencję bezpośrednio konferencji biskupów, wynika z faktu, iż radio i telewizja, jako specyficzne środki społecznego przekazu, w sposób naturalny przekraczają granice konkretnych diecezji i swoim zasięgiem obejmują całe terytorium konferencji lub jego znaczącą część⁵⁴. Mimo iż brak stosownej normy kodeksowej, korzystając z analogii, należy stwierdzić, że w przypadku środków społecznego przekazu ograniczających się do terenu Kościoła partykularnego, np. radia diecezjalnego czy diecezjalnej telewi-

⁵³ A.G. URRU, *La funzione di insegnare della Chiesa. Un breve commento al libro III del Codice di Diritto Canonico*, Roma 1989, s. 128. Dyspozycja kan. 831 § 2 koresponduje z kan. 772 § 2, który stanowi: „Gdy idzie o przekazywanie nauki chrześcijańskiej przez radio lub telewizję, należy przestrzegać przepisów wydanych przez Konferencję Episkopatu”. Biorąc pod uwagę ogromny rozwój środków społecznego przekazu, normę obu kanonów należy rozszerzyć dzisiaj także na Internet (*Codice di diritto canonico commentato*, red. REDAZIONE DI QUADERNI DI DIRITTO ECCLESIALE, Milano 2009, s. 654). Zob. także A. DOMASZK, *Możliwości zastosowania Internetu w misji Kościoła katolickiego. Studium kanoniczno-teologiczne*, Kraków 2013.

⁵⁴ J.A. CORIDEN, *Instruments of Social Communication and Book in Particular* [cc. 822-832], w: *New Commentary*, s. 985.

zji internetowej, kompetencja stanowienia szczegółowych norm w omawianej materii przynależy biskupowi diecezjalnemu. Pozwala to uwzględnić różnice konkretnych diecezji w ramach tej samej konferencji biskupów, które mogą wynikać z różnych czynników, np. społecznych, historycznych czy etnicznych.

Zdaniem S.L. Głódzia, do przestrzegania norm dotyczących występowania duchownych i członków instytutów zakonnych w środkach społecznego przekazu konferencja biskupów i biskup diecezjalny powinni obligować przede wszystkim osoby, które prowadzą lub uczestniczą w audycjach radiowych i programach telewizyjnych regularnie, czyli na sposób stały. Dlatego uważa, iż nie wydaje się słuszne objąć taką dyspozycją prawną tych, którzy w środkach społecznego przekazu występują sporadycznie bądź okazjonalnie udzielają w nich wywiadów⁵⁵. Należy jednak pamiętać, iż w pełni obowiązujące pozostaje stanowisko Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu: „Nikt jednak nie ma prawa przemawiać w imieniu Kościoła ani sugerować, że jest jego rzecznikiem, jeżeli nie został do tego upoważniony zgodnie z prawem; osobiste poglądy nie powinny też być przedstawiane jako nauczanie Kościoła” (EŚSP 26)⁵⁶.

Opracowując przepisy dotyczące występowania duchownych i członków instytutów zakonnych w programach radiowych i telewizyjnych dotyczących nauki katolickiej i obyczajów, konferencja biskupów i biskup diecezjalny uwzględnić powinni: rodzaj środka społecznego przekazu, charakter programów, formę udziału osób duchownych i zakonników, ich

⁵⁵ S.L. GŁÓDŹ, *Nadzór biskupa diecezjalnego*, s. 41.

⁵⁶ PONTIFICIO CONSIGLIO DELLE COMUNICAZIONI SOCIALI, *Etica nelle comunicazioni sociali* (4.06.2000), Città del Vaticano 2000; tekst polski: OsRomPol 22 (2001), nr 4, s. 48-56.

kwalifikacje oraz kompetencje władzy kościelnej wyrażającej zgodę na ich udział w konkretnym programie⁵⁷.

5. Wymierzanie sankcji wobec tych, którzy wyrządzają szkodę wierze lub dobrym obyczajom

Zgodnie z dyspozycją kan. 1369 biskup diecezjalny jest kompetentny do stosowania sankcji administracyjnych lub karnych przewidzianych przez prawo kanoniczne względem tych, którzy za pomocą widowiska, wypowiedzi, rozpowszechnionego pisma lub w jakikolwiek inny sposób za pomocą środków społecznego przekazu:

- dopuścili się bluźnierstwa – polegającego na wypowiedzianiu przeciw Bogu, w sposób wewnętrzny jak i zewnętrzny, nienawiści, wyrzutów, wyzwania, na mówieniu źle o Bogu, na braku szacunku względem Niego w wyrażeniach, na nadużywaniu imienia Bożego. Zakaz bluźnierstwa rozciąga się również na słowa przeciw Kościołowi, świętym i błogosławionym oraz rzeczom świętym. Za bluźniercze należy uznać także nadużywanie imienia Bożego w celu zatajenia zbrodniczych praktyk, zniewalania narodów, torturowania lub zabijania. Bluźnierstwo bowiem sprzeciwia się szacunkowi należnemu Bogu i Jego świętemu imieniu (KKK 2148⁵⁸);

⁵⁷ S.L. GŁÓDŹ, *Nadzór biskupa diecezjalnego*, s. 44.

⁵⁸ *Catechismus Catholicae Ecclesiae*, Città del Vaticano 1997; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 2002.

- poważnie naruszyli dobre obyczaje – koresponduje to ze wskazaniem ojców soborowych, którzy apelują do władzy świeckiej o „ustanowienie i egzekwowanie specjalnych praw, by ze złego używania tych środków [społecznego przekazu – P.L.] nie wynikło poważne niebezpieczeństwo dla dobrych obyczajów oraz postępu społeczeństwa” (IM 12). Dobre obyczaje naruszone są wtedy, gdy sprawca swoim zachowaniem uderza w zasady chrześcijańskiego porządku moralnego. Zaliczyć tu należy czyny wysoce niemoralne i nieprzyzwoite, które zdaniem opinii publicznej godzą w zasady moralności i wywołują zgorszenie wśród wiernych⁵⁹;
- znieważyli religię lub Kościół oraz podsycali nienawiść lub pogardę do nich – religię lub Kościół znieważa ten, kto względem nich zachowuje się w sposób obraźliwy i poniżający; do nienawiści względem religii lub Kościoła podsycy ten, kto swoim zachowaniem pobudza w stosunku do nich uczucia wrogie u innych; pogarda zaś względem religii lub Kościoła polega na lekceważeniu ich w wysokim stopniu przez odmawianie im jakichkolwiek wartości, względnie ostentacyjne nieliczenie się z nimi⁶⁰.

Analizując powyższe zagadnienie, należy mieć na uwadze generalną zasadę prawa karnego zawartą w kan. 1341. Zgodnie z zamysłem prawodawcy, kara kościelna jest ostatecznym środkiem, po który sięga się, wykorzystawszy wszystkie inne sposo-

⁵⁹ J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne. Część szczegółowa*, Warszawa 2003, s. 58.

⁶⁰ T. PAWLUK, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. IV: *Dobra doczesne Kościoła. Sankcje w Kościele. Procesy*, Olsztyn 2009, s. 129-130.

by wystarczającego naprawienia zgorzenia, wyrównania naruszonej sprawiedliwości i doprowadzenia do poprawy winnego⁶¹.

Prawodawca kodeksowy w kan. 1369 nie określił dokładnie, w jaki sposób powinno się ukarać tych, którzy dopuścili się przedstawionych powyżej przestępstw, lecz zalecił zastosowanie w takich przypadkach sprawiedliwej kary⁶². Pomimo iż kan. 1369 stanowi o obligatoryjności sankcji karnej, to jednak mając na uwadze zasadę indywidualizacji kary, na podstawie kan. 1344 sędzia kościelny ma możliwość: odłożenia wymiaru kary, zaniechania wymiaru kary, nadzwyczajnego złagodzenia kary oraz warunkowego zawieszenia wymiaru kary⁶³. Do zaistnienia przestępstwa konieczne jest, aby sprawca działał z bezpośrednim zamiarem dokonania czynów zabronionych, o którym mowa w kan. 1369⁶⁴.

Celem działania biskupa diecezjalnego korzystającego z przysługującej mu kompetencji wymierzania sankcji kanonicznych wobec tych, którzy wyrządzają szkodę wierze lub dobrym obyczajom, jest doprowadzenie do skruchy osób popełniających owe przestępstwa, ochrona dobra duchowego wierznych oraz troska o zachowanie jedności Kościoła (AS 141).

⁶¹ G.J. WOODALL, *A Passion for Justice. An Introductory Guide to the Code of Canon Law*, Leominster 2011, s. 477; T.J. GREEN, *The Application of Penalties [cc. 1341-1353]*, w: *New Commentary*, s. 1558.

⁶² G. DELMANOWICZ, *Środki społecznego przekazu*, s. 617.

⁶³ J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne*, s. 60.

⁶⁴ J. KRUKOWSKI, F. LEMPA, *Sankcje w Kościele*, w: W. WÓJCIK, J. KRUKOWSKI, F. LEMPA, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. 4, Lublin 1987, s. 234.

6. Wnioski

Przeprowadzona w niniejszym rozdziale analiza kompetencji biskupa diecezjalnego w odniesieniu do środków społecznego przekazu w KPK/83 pozwala wyprowadzić następujące wnioski:

- 1) KPK/83 przyznaje biskupowi diecezjalnemu szerokie kompetencje dotyczące środków społecznego przekazu.
- 2) Dotyczą one następujących uprawnień: posługiwania się środkami społecznego przekazu oraz pouczania o obowiązku współpracy w ich wykorzystaniu, czuwania nad czystością prawd wiary i obyczajów, wydawania zezwoleń na udział duchownych i zakonników w programach radiowych i telewizyjnych oraz publikowanie w czasopismach, przygotowania norm dotyczących występowania duchownych i zakonników w audycjach radiowych i telewizyjnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej przy użyciu tych środków, a także wymierzania sankcji wobec tych, którzy wyrządzają szkodę wierze lub dobrym obyczajom.
- 3) Przedstawione dyspozycje prawodawcy kodeksowego korespondują z dokumentami kościelnymi traktującymi o środkach społecznego przekazu lub posłudze biskupiej: dekretami Soboru Watykańskiego II *Inter mirifica* i *Christus Dominus*, instrukcją Papieskiej Komisji ds. Środków Społecznego Przekazu *Communio et progressio*, dyrektorium Kongregacji ds. Biskupów *Ecclesiae imago*, instrukcją Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu *Aetatis novae* oraz dyrektorium Kongregacji ds. Biskupów *Apostolorum successores*. Normy kodeksowe dopełniają także: *Wskazówki odnośnie do formacji przyszłych kapłanów w zakresie środków społecznego komunikowania* Kongregacji Wychowania Katolickiego, *Instrukcja o niektórych aspektach wykorzystania środków*

społecznego przekazu w promowaniu nauki wiary Kongregacji Nauki Wiary oraz dokument Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu Etyka w środkach społecznego przekazu.

- 4) Biorąc pod uwagę skuteczność środków społecznego przekazu w wypełnianiu misji głoszenia Ewangelii, pierwszym zadaniem biskupa diecezjalnego w analizowanej materii jest posługiwanie się tymi środkami. Biskup diecezjalny jest zobowiązany do pogłębiania swojej wiedzy na temat nowych narzędzi komunikacji oraz rozwijania umiejętności posługiwania się nimi. Jego kompetencją jest także pouczanie i kierowanie wiernymi, aby – przy pomocy środków społecznego przekazu – zmierzali do doskonałości własnej oraz najbliższych. Biskup diecezjalny powinien również uwrażliwiać na obowiązek podjęcia współpracy w budowaniu Kościoła, wykorzystując w tym celu nowe narzędzia komunikacji.
- 5) Kolejnym obowiązkiem i prawem biskupa diecezjalnego jest czuwanie nad czystością prawd wiary i dobrych obyczajów na terenie powierzonej swojej pieczy określonej porcji Ludu Bożego. Zadanie to wypełnia dzięki przysługującym mu kompetencjom: troski o to, aby wiara i obyczaje wiernych nie doznały uszczerbku przez słowo pisane lub użycie środków społecznego przekazu; domagania się, aby przedkładano do wcześniejszej oceny to, co ma być wydane przez wiernych na piśmie, a dotyczy wiary lub obyczajów; a także odrzucania wszelkich pism przynoszących szkodę prawdziwej wierze lub dobrym obyczajom. Obowiązek i prawo czuwania nad czystością prawd wiary i obyczajów biskup diecezjalny wypełnia indywidualnie bądź wspólnie z biskupami zebranymi na synodach partykularnych lub konferencjach biskupów.

- 6) Zgodnie z dyspozycją prawodawcy kodeksowego ze środków społecznego przekazu należy korzystać przede wszystkim w przepowiadaniu słowa Bożego, nauczaniu katechetycznym, nauczaniu katolickim i wychowaniu religijnym. W tych obszarach kościelnej działalności pierwszorzędą rolę odgrywa biskup diecezjalny, który nie tylko wezwany jest do osobistego głoszenia słowa Bożego, lecz także do kierowania całą posługą nauczania w powierzonych sobie diecezji, czego przejawem jest troska o prawowierność doktrynie stanowionej przez Urząd Nauczycielski Kościoła oraz przestrzeganie norm prawa kanonicznego. Nie dziwi zatem fakt, iż prawodawca kodeksowy powierza biskupowi diecezjalnemu kompetencję wydawania zezwoleń na udział duchownych i zakonników w programach radiowych i telewizyjnych oraz publikowanie w czasopiśmie.
- 7) Radio i telewizja jako specyficzne środki społecznego przekazu w sposób naturalny przekraczają granice konkretnych diecezji i swoim zasięgiem obejmują całe terytorium konferencji biskupów lub jego znaczną część. Z tego też względu prawodawca kodeksowy kompetencję przygotowania norm dotyczących występowania duchownych i zakonników w audycjach radiowych i telewizyjnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej przy użyciu tych środków przekazuje konferencji biskupów. Biskup diecezjalny partycypuje w tym uprawnieniu w sposób kolegialny. W przypadku jednak środków społecznego przekazu ograniczających się do Kościoła partykularnego, np. radia diecezjalnego czy diecezjalnej telewizji internetowej, kompetencja stanowienia szczegółowych dyspozycji w omawianej materii przynależy bez wątpienia biskupowi diecezjalnemu.
- 8) Kompetencją biskupa diecezjalnego dotyczącą środków społecznego przekazu w KPK/83 jest także wymierzanie

sankcji wobec tych, którzy wyrządzają szkodę wierze lub dobrym obyczajom za pomocą widowiska, wypowiedzi, rozpowszechnionego pisma lub w jakikolwiek inny sposób przy użyciu nowych narzędzi komunikacji. Biskup diecezjalny wypełnia powierzone sobie zadanie, stosując w tej materii sankcje administracyjne lub karne. Celem jego działania jest doprowadzenie do skruchy wyrządzających szkodę wierze lub dobrym obyczajom, ochrona dobra duchowego wiernych oraz troska o zachowanie jedności Kościoła.

ROZDZIAŁ III

Kompetencje biskupa diecezjalnego dotyczące środków społecznego przekazu w polskim pokodeksowym ustawodawstwie partykularnym

Wraz z powszechnym ustawodawstwem kościelnym, obowiązującym w całym Kościele, istnieje ustawodawstwo partykularne, obowiązujące w poszczególnych Kościołach partykularnych. Kościół partykularny, a tym samym i prawo partykularne, może mieć wymiar ogólnokrajowy, prowincjonalny lub diecezjalny¹.

W Kościele partykularnym uprawnienie do stanowienia prawa mają cztery podmioty władzy: 1) z ustanowienia Bożego kompetencje do stanowienia aktów normatywnych posiada tylko władza najwyższa, czyli Biskup Rzymu i Kolegium Biskupów z papieżem jako jego głową (kan. 331-341) oraz biskup diecezjalny (kan. 381, 391); 2) z prawa pozytywnego zaś kompetentnymi do stanowienia prawa w Kościele partykularnym są organy kolegialne, takie jak synody partykularne (kan. 445) oraz konferencja biskupów (kan. 455)².

Pośród licznego polskiego pokodeksowego ustawodawstwa partykularnego, zagadnienie kompetencji biskupa diecezjalnego

¹ T. PAWLUK, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. I: *Zagadnienia wstępne i normy ogólne*, Olsztyn 2002, s. 131.

² M. SITARZ, *Polskie prawo kanoniczne*, w: *Prawo polskie. Próba syntezy*, red. T. GUZ, J. GŁUCHOWSKI, M.R. PAŁUBSKA, Warszawa 2009, s. 1006.

dotyczących środków społecznego przekazu określają synody partykularne, diecezjalne oraz Konferencja Episkopatu Polski.

Za ustawodawstwo pokodeksowe uznać należy to, które zostało wydane po promulgacji KPK/83³, czyli po 25 stycznia 1983 r.

W Polsce odbyło się trzydzieści pięć pokodeksowych synodów partykularnych i diecezjalnych. Dwadzieścia cztery spośród nich zawierają dyspozycje dotyczące uprawnień biskupa diecezjalnego względem środków społecznego przekazu: II Polski Synod Plenarny⁴, III Synod Diecezji Kieleckiej⁵, Synod Archidiecezji Wrocławskiej⁶, I Synod Diecezji Radomskiej⁷, I Synod Diecezji Drohiczyńskiej⁸, III Synod Archidiecezji Łódzkiej⁹, I Synod Diecezji Łowickiej¹⁰, I Synod Diecezji Ełckiej¹¹, Synod Archidiecezji Przemyskiej¹², I Synod Diecezji Białostockiej¹³, I Synod Diecezji Pelplińskiej¹⁴, Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-

³ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, pp. 1-317; *Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład Polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, Poznań 1984.

⁴ *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*, Poznań 2001.

⁵ *III Synod Diecezji Kieleckiej 1984-1991*, Kielce 1992.

⁶ *Synod Archidiecezji Wrocławskiej 1985-1991*, Wrocław 1995.

⁷ *Ustawa Synodalna Diecezji Radomskiej promulgowana przez Biskupa Radomskiego Edwarda Materskiego 5 kwietnia 1997 roku w Radomiu na I Synodzie Diecezji Radomskiej*, Radom 1999.

⁸ *I Synod Diecezji Drohiczyńskiej*, Drohiczyn 1997.

⁹ *III Synod Archidiecezji Łódzkiej*, Łódź 1999.

¹⁰ *I Synod Diecezji Łowickiej 1995-1999*, Łowicz 1999.

¹¹ *I Synod Diecezji Ełckiej 1997-1999*, Ełk 1999.

¹² *Synod Archidiecezji Przemyskiej 1995-2000. Statuty i aneksy*, Przemysł 2000.

¹³ *I Synod Archidiecezji Białostockiej*, Białystok 2000.

¹⁴ *Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, Pelplin 2001.

Praskiej¹⁵, III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej¹⁶, III Synod Archidiecezji Gdańskiej¹⁷, IV Synod Archidiecezji Warszawskiej¹⁸, Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej¹⁹, I Synod Diecezji Sosnowieckiej²⁰, Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej²¹, I Synod Diecezji Łomżyńskiej²², Synod Archidiecezji Poznańskiej²³, Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej²⁴, Pierwszy Synod Diecezji Toruńskiej²⁵, I Synod Diecezji Legnickiej²⁶ oraz XLIII Synod

¹⁵ *Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej*, Warszawa 2000.

¹⁶ *III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej z okazji Millenium jej powstania*, Gniezno 2001.

¹⁷ *III Synod Gdański. Misja ewangelizacyjna Kościoła gdańskiego na początku Nowego Tysiąclecia. Statuty*, t. 1, Gdańsk 2001; *III Synod Gdański. Misja ewangelizacyjna Kościoła gdańskiego na początku Nowego Tysiąclecia. Załączniki*, t. 2, Gdańsk 2001.

¹⁸ *IV Synod Archidiecezji Warszawskiej*, Warszawa 2003.

¹⁹ *Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej 2001-2004*, Rzeszów 2004.

²⁰ *I Synod Diecezji Sosnowieckiej. Prawo Partykularne Kościoła Sosnowieckiego*, Sosnowiec 2005.

²¹ *Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej (2002-2005). Statuty i Aneksy. Parafia u progu Nowego Tysiąclecia*, Opole 2005.

²² *I Synod Diecezji Łomżyńskiej. Prawo partykularne Kościoła Łomżyńskiego*, Łomża 2005.

²³ *Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008 zwołany i przeprowadzony przez Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego. Dokumenty*, t. I, Poznań 2008; *Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008 zwołany i przeprowadzony przez Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego. Statuty*, t. II, Poznań 2008. Synod ten uchylił ustawodawstwo również pokodeksowego Synodu Archidiecezji Poznańskiej (*Poznański Synod Archidiecezjalny 1992-1993. Dokumenty*, Poznań 1993).

²⁴ *Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej (2007-2009). Prawo diecezjalne Kościoła Kaliskiego*, Kalisz 2009.

²⁵ *Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej. Prawo partykularne Kościoła Toruńskiego*, Toruń 2011.

²⁶ *I Synod Diecezji Legnickiej (2007-2012). Przypatrzymy się powołaniu naszemu. Program odnowy religijno-moralnej*, t. 1, Legnica 2012; *I Synod*

Diecezji Płockiej²⁷. Pozostałe synody pokodeksowe, chociaż doceniają rolę środków społecznego przekazu, nie stanowią żadnych dyspozycji względem kompetencji biskupa diecezjalnego odnośnie do środków społecznego przekazu.

Spośród ustawodawstwa Konferencji Episkopatu Polski wielką wartość w analizowanej materii posiada dokument NKEP²⁸.

1. Posługiwanie się środkami społecznego przekazu oraz przekazywanie Ewangelii za ich pośrednictwem

Synod Archidiecezji Przemyskiej zobowiązuje biskupa diecezjalnego do korzystania „z wszystkich możliwości kontaktu

Diecezji Legnickiej (2007-2012). Przypatrzmy się powołaniu naszemu. Dokumentacja, t. 2, Legnica 2012.

²⁷ *Gdzie jest Bóg, tam jest przyszłość. XLIII Synod Diecezji Płockiej. Prawo partykularne i program odnowy pastoralnej Kościoła Płockiego, Płock 2015.*

²⁸ *Normy Konferencji Episkopatu Polski dotyczące występowania duchownych i osób zakonnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych (9.03.2005), AKEP 10 (2005), nr 1, s. 74-76. W sposób pośredni materii środków społecznego przekazu dotyczy dokument: Wskazania Komisji Episkopatu Polski ds. Liturgii i Duszpasterstwa Liturgicznego dotyczące fotografowania i filmowania podczas liturgii, zwłaszcza w sytuacji transmisji celebracji liturgicznych poprzez radio, telewizję czy Internet (Wskazania Komisji Episkopatu Polski ds. Liturgii i Duszpasterstwa Liturgicznego dotyczące fotografowania i filmowania podczas liturgii [5.12.1994], w: Zarządzenia posynodalne Biskupa Łomżyńskiego: zarządzenia, dekryty, instrukcje, statuty, regulaminy, Łomża 2011, s. 321-324). Z racji jednak tego, iż powyższy dokument nie zawiera dyspozycji dotyczących biskupa diecezjalnego, nie będzie przedmiotem analizy niniejszej monografii.*

z wiernymi świeckimi, aby w kierowaniu Kościołem uwzględnić ich potrzeby i troski” (stat. 172 § 4). W wypełnianiu tego nakazu doskonałą rolę odgrywają środki społecznego przekazu, tym bardziej, że – jak zauważa I Synod Legnicki – istnieje w tej materii bogactwo form: książki, gazetki parafialne, diecezjalna prasa katolicka, radio, wydawnictwa diecezjalne, strony internetowe, blogi, serwisy społecznościowe, SMS, MMS, płyty CD i DVD, prezentacje multimedialne, filmy animowane, plakaty, grafika mała- i wielkoformatowa, poczta e-mail, programy telewizyjne, e-learning, komunikatory internetowe, videokonferencje, jak również inne aktualnie stosowane oraz nowe techniki tworzenia i przesyłania informacji (stat. I, 2)²⁹.

W podobny sposób I Synod Diecezji Łomżyńskiej obliguje biskupa diecezjalnego do posługiwania się środkami społecznego przekazu: „Pasterze Kościoła w wypełnianiu swojego zadania powinni posługiwać się środkami społecznego przekazu i równocześnie pouczać wiernych o obowiązku podejmowania współpracy zmierzającej do tego, by używanie tych środków przepoić duchem ludzkim i chrześcijańskim [...]. Właściwe korzystanie ze środków społecznego przekazu sprzyja intelektualnej, moralnej i religijnej formacji wiernych. Niewłaściwe natomiast korzystanie z nich niesie ze sobą wiele duchowych zagrożeń” (stat. 626). Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej, określając środki społecznego przekazu darem Bożym, zobowiązuje do korzystania z nich w celu pogłębiania własnej wiary oraz w dziele ewangelizacji świata (stat. 230). III Synod Archidiecezji Łódzkiej wskazuje, iż media powinny być szerzej wykorzystywane w przepowiadaniu słowa Bożego, duszpasterstwie, katechizacji oraz wychowaniu religijno-

²⁹ *Instrukcja o korzystaniu ze środków społecznego przekazu i technologii informacyjnej w duszpasterstwie, w: I Synod Diecezji Legnickiej, t. 1, s. 200.*

moralnym (art. 181). W zbliżony sposób zobowiązanie do posługiwania się środkami społecznego przekazu, ciążące również na biskupie diecezjalnym, przedstawiają: XLIII Synod Diecezji Płockiej (stat. 69)³⁰, Synod Archidiecezji Wrocławskiej (stat. IV, V, 13), a także I Synod Diecezji Łódzkiej (stat. 567).

Synod Archidiecezji Poznańskiej, interpretując szybki rozwój technologii w dziedzinie środków społecznego przekazu jako bezsprzecznie jeden z głównych przejawów postępu współczesnego społeczeństwa, stanowi: „Kościół w Archidiecezji Poznańskiej jest więc wezwany do tego, aby korzystał z mediów w celu szerzenia Ewangelii i aby podjął wysiłek zespolenia zbawczego orędzia z «nową kulturą», którą potężne narzędzia komunikowania tworzą i nagłaśniają. Posługiwanie się techniką i technologią współczesnej komunikacji stanowi integralną część misji Kościoła w Archidiecezji Poznańskiej w trzecim tysiącleciu” (stat. 486). Z powyższego względu Synod Archidiecezji Poznańskiej powierza biskupowi diecezjalnemu kompetencję troski o uporządkowany i owocny przekaz ewangelicznego orędzia w Archidiecezji. Arcybiskup Poznański może wypełniać powierzone w tej materii zadanie poprzez media archidiecezjalne, programy publiczne i komercyjne w rozgłośniach radiowych i stacjach telewizyjnych oraz w prasie na terenie Archidiecezji, jak również poprzez Internet (stat. 447). Powagę powyższego zobowiązania obrazuje fakt, iż Synod Archidiecezji Poznańskiej w środkach społecznego przekazu dostrzega narzędzie pracy apostołskiej. Kościół Poznański „czułby się winny przed Panem», gdyby nie wykorzystał środków przekazu jako ważnego środka głoszenia prawdy ewangelicznej” (stat. 498).

³⁰ KOMISJA DO SPRAW DIALOGU, KULTURY I ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU, *Kościół Płocki wobec kultury i środków społecznego przekazu*, w: *Gdzie jest Bóg, tam jest przyszłość. XLIII Synod Diecezji Płockiej*, s. 324.

W podobny sposób stanowi IV Synod Archidiecezji Warszawskiej, który obliguje biskupa diecezjalnego – z racji sprawowanego urzędu pasterskiego – do troski o przekazywanie orędzia Ewangelii również przy pomocy środków społecznego przekazu (stat. 496). Tożsamą dyspozycję przywołuje Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej, który przypomina, iż nauczycielskie zadanie biskupa diecezjalnego wyraża się w „obwieszczeniu diecezjanom nieskazitelnej Ewangelii Chrystusowej w sposób przystosowany do ich potrzeb, z troską o wszystkich, przy pomocy również dostępnych środków społecznego przekazu” (stat. 3). W analizowanej materii I Synod Diecezji Pelplińskiej naucza, iż katolickie środki społecznego przekazu, a także inne programy promujące wartości chrześcijańskie, są ważnym narzędziem ewangelizacji. Z tego względu należy je wykorzystywać w szerokim wymiarze w duszpasterstwie, z uwzględnieniem diecezjalnych osiągnięć w tym zakresie (stat. 157). III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej uwrażliwia biskupa diecezjalnego, aby na drodze wykorzystania środków społecznego przekazu dla misji ewangelizacyjnej Kościoła wykazał troskę o integralną prezentację zbawczego orędzia (stat. 122). I Synod Diecezji Łowickiej stanowi: „Obowiązkiem Biskupa Łowickiego jest troska o przekazywanie w diecezji orędzia Ewangelii także przy pomocy środków społecznego przekazu” (stat. 165). Przedstawione powyżej dyspozycje synodalne korespondują z NKEP, według którego obowiązek i prawo troski o uporządkowany i owocny przekaz ewangelicznego orędzia poprzez środki społecznego przekazu w Polsce spoczywa na biskupach, zarówno poszczególnych, jak i zebranych na synodach lub konferencji biskupów (NKEP 1).

Jak łatwo zauważyć, środki społecznego przekazu, wykorzystane w służbie Ewangelii, w znaczący sposób poszerzają możliwości głoszenia słowa Bożego. Za ich pośrednictwem Ko-

ściół znajduje nową i skuteczną „współczesną ambonę”. Mając świadomość powyższego, za trafne uznać należy jednak spostrzeżenie I Synodu Archidiecezji Białostockiej: „Chociaż w wypełnianiu swojej funkcji pasterze Kościoła powinni posługiwać się środkami społecznego przekazu, to jednak nie zastąpią one w pełni bezpośredniego kontaktu z żywym słowem i katechezą” (stat. 794).

2. Troska o katolickie środki społecznego przekazu

Do kompetencji biskupa diecezjalnego należy troska o katolickie środki społecznego przekazu. „Do szczególnej troski o media własne, czyli utworzone przez podmioty kościelne, a także o te programy w publicznych oraz komercyjnych rozgłośniach radiowych i stacjach telewizyjnych, które oficjalnie zostały uznane za katolickie – jest zobowiązana Konferencja Episkopatu Polski i biskupi diecezjalni, zgodnie z obowiązującymi przepisami” (NKEP 2)³¹. *Ratio legis* powyższej dyspozycji należy dopa-

³¹ Potwierdzeniem zobowiązania biskupa diecezjalnego do troski o podlegające jego pieczy katolickie środki społecznego przekazu jest list nuncjusza apostolskiego abpa J. Kowalczyka do przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski abpa J. Michalika w sprawie politycznego zaangażowania Radia Maryja, w którym cytowane jest pismo Sekretariatu Stanu Stolicy Apostolskiej N. 1979/06/RS z dnia 21.03.2006 r.: „Uciążliwą sprawą Radia Maryja z pełną uwagą i stanowczością powinni się zająć: biskup toruński (gdzie radio ma siedzibę), władze zakonne Zgromadzenia Ojców Redemptorystów oraz Konferencja Episkopatu Polski [...]. Radio Maryja bowiem, niezależnie od tego, że przynależy do wspólnoty zakonnej, jest podporządkowane pasterskiej odpowiedzialności biskupów, którzy mają czuwać nad duszpasterskimi przedsięwzięciami tej rozgłośni” (List Nuncjusza Apostolskiego przekazujący uwagi Stolicy Apostolskiej w sprawie Radia

trywać w fakcie, iż wspomniane środki społecznego przekazu opierają się na autorytecie Kościoła, z tego zaś względu odbierane są jako jego głos.

IV Synod Archidiecezji Warszawskiej stanowi: „Arcybiskupowi podlegają katolickie: radio, stacje telewizyjne, wydawnictwa, drukarnie, firmy producenckie, sieci internetowe itp. mające siedzibę w Archidiecezji lub realizujące swoje programy na jej terenie” (stat. 497). Synod Archidiecezji Poznańskiej wskazuje natomiast konkretne media katolickie podlegające bezpośrednio Arcybiskupowi Poznańskiemu: Wydawnictwo św. Wojciecha, Katolickie Radio Poznań „Emaus”, katolicki program telewizyjny „Źródło”, „Przewodnik Katolicki”, „Mały Przewodnik Katolicki”, „KnC”, „Katecheta”, „Biblioteka Kaznodziejska”, „List do Chorych” oraz Strona Internetowa Archidiecezji Poznańskiej. Synod przypomina także, iż na zasadach ogólnych Arcybiskupowi Poznańskiemu podlegają również inne media działające na terenie Archidiecezji, prowadzone przez kościelne osoby prawne (stat. II, 449)³².

Maryja *Stolica Apostolska* wyraża swoje poważne zastrzeżenia [3.04.2006], AKEP 12 [2006], nr 2, s. 40).

³² Doniosłą odpowiedzialność biskupa diecezjalnego w analizowanej materii obrazuje ilość środków społecznego przekazu funkcjonujących w Kościołach partykularnych. Wykaz katolickich mediów diecezjalnych zawierają: I Synod Archidiecezji Białostockiej (stat. 777), III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej (stat. 120), III Synod Gdański (stat. 963), Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej (stat. 350-351), I Synod Diecezji Łomżyńskiej (stat. 630, 632), Synod Archidiecezji Poznańskiej (stat. I, 460; I, 488-493), Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej (stat. 776-786, 788), Pierwszy Synod Diecezji Toruńskiej (stat. 143), I Synod Archidiecezji Warmińskiej (stat. 476), a także XLIII Synod Diecezji Płockiej (KOMISJA DO SPRAW DIALOGU, KULTURY I ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU, *Kościół Płocki wobec kultury i środków społecznego przekazu*, stat. 9-10; 21-29). Przemawiające są także obliczenia Instytutu Statystycznego Kościoła Katolickiego SAC oraz Głównego Urzędu Statystycznego, według których tylko w 2011 r. wydanych zostało 31 515

2.1. Powoływanie i rozwiązywanie katolickich środków społecznego przekazu

Kompetentnym do powołania i rozwiązania katolickiego środka społecznego przekazu jest biskup diecezjalny. „Założenie kościelnych rozgłośni radiowych i stacji telewizyjnych uzależnione jest od zezwolenia zainteresowanego biskupa diecezjalnego lub, w przypadku zasięgu ponaddiecezjalnego, Konferencji Episkopatu Polski, z zachowaniem stosownych przepisów prawa kanonicznego i państwowego” (NKEP 3). Z powyższą dyspozycją koresponduje Synod Archidiecezji Poznańskiej, który przypomina, iż założenie nowych kościelnych rozgłośni radiowych czy pism o zasięgu ponadparafialnym na terenie Archidiecezji Poznańskiej wymaga pisemnego zezwolenia biskupa diecezjalnego, zgodnie z przepisami prawa (stat. II, 451). Ponadto Arcybiskup Poznański jest kompetentny do zawarcia porozumienia z jednostkami publicznej radiofonii i telewizji w sprawie emitowania programów kościelnych lub katolickich w mediach publicznych na terenie Archidiecezji Poznańskiej, a także z poszczególnymi rozgłościami radiowymi i stacjami telewizyjnymi w sprawie emitowania tego rodzaju programów w mediach prywatnych (stat. 454; por. NKEP 6-7). Synod Archidiecezji Przemyskiej zezwala Radiu «FARA» działać na terenie sąsiednich diecezji; warunkiem tego jest jednak zawarcie uprzedniego porozumienia z właściwymi biskupami diecezjalnymi (stat. I, 4)³³.

tytułów książek z dziedziny religii i teologii (*Kościół Katolicki w Polsce 1991-2011. Rocznik statystyczny*, red. P. CIECIELĄG, P. ŁYSOŃ, W. SADŁOŃ [I IN.], Warszawa 2014, s. 237), zaś na rynku czytelnictwa systematycznie pojawiało się 496 tytułów czasopism katolickich ewidencjonowanych w zbiorach Biblioteki Narodowej (Tamże, s. 244).

³³ *Statut rozgłośni «FARA» Katolickie Radio Krosno*, w: *Synod Archidiecezji Przemyskiej*, s. 235.

Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej potwierdza analizowaną kompetencję, informując, że Dwutygodnik „Opiekun” oraz Radio „Rodzina” zostały powołane dekretami Biskupa Kaliskiego (stat. 776; 778). III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej także stanowi: „Katolicka Rozgłośnia Radiowa Archidiecezji Gnieźnieńskiej w Gnieźnie powołana została przez Arcybiskupa Henryka Józefa Muszyńskiego Metropolitę Gnieźnieńskiego na mocy dekretu z dnia 25 marca 1996 r.” (stat. 1)³⁴. I Synod Diecezji Pelplińskiej wskazuje, iż Katolicka Rozgłośnia Diecezji Pelplińskiej Radio „Głos” jest diecezjalną instytucją kościelną, która została powołana przez biskupa diecezjalnego dla ożywienia ewangelizacji i pogłębienia duszpasterskiej działalności Kościoła³⁵. Tożsamy cel przyświecał biskupowi diecezjalnemu stojącemu na czele Archidiecezji Przemyskiej, który w trosce o nową ewangelizację w powierzonym sobie Kościele partykularnym powołał Radio Archidiecezji Przemyskiej, obejmujące w swojej strukturze lokalne rozgłoszenie w Krośnie, Jarosławiu i Przemyśle (stat. Wprowadzenie, 1)³⁶. Radio Archidiecezji Przemyskiej może zostać rozwiązane decyzją biskupa diecezjalnego (stat. Postanowienia końcowe, 2)³⁷.

³⁴ *Statut Radia Plus – św. Wojciech*, w: *III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, s. 292.

³⁵ *Statut Katolickiej Rozgłośni Diecezji Pelplińskiej Radia „Głos”*, w: *Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, s. 180.

³⁶ *Statut rozgłośni «FARA» Katolickie Radio Krosno*, s. 234.

³⁷ *Tamże*, s. 241.

2.2. Zatwierdzanie i dokonywanie zmian statutów, którymi kierują się katolickie środki społecznego przekazu

Kolejną kompetencją biskupa diecezjalnego w analizowanej materii jest zatwierdzanie statutów, którymi kierują się katolickie środki społecznego przekazu. O powyższym uprawnieniu stanowią następujące synody: Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej (stat. 350), III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej (stat. 14)³⁸, I Synod Diecezji Łowickiej (stat. 171 § 2), Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej (stat. 15)³⁹, I Synod Archidiecezji Białostockiej (stat. 830), a także I Synod Diecezji Pelplińskiej (art. 14)⁴⁰.

Biskup diecezjalny uprawniony jest także do dokonywania zmian w statutach katolickich środków społecznego przekazu. Nierzadko prawodawca partykularny ogranicza się do przypomnienia powyższego uprawnienia, nie wskazując podmiotów zdolnych do wnioskowania o dokonanie zmiany w statucie: „Wszelkie zmiany w statucie mogą być dokonane za zgodą biskupa diecezjalnego” (stat. Postanowienia końcowe, 4)⁴¹, „Zmiany w Statucie mogą być dokonywane tylko przez Arcybiskupa Poznańskiego” (stat. II, 19)⁴², „Wszelkie zmiany statutu wymagają

³⁸ *Statut Radia Plus – św. Wojciech*, s. 294.

³⁹ *Statut „Via” Katolickie Radio Rzeszów*, w: *Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej*, s. 320.

⁴⁰ *Statut Wydawnictwa Diecezji Pelplińskiej „Bernardinum”*, w: *Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, s. 161; *Statut Katolickiej Rozgłośni Diecezji Pelplińskiej Radia „Głos”*, s. 181.

⁴¹ *Statut rozgłośni «FARA» Katolickie Radio Krosno*, s. 241.

⁴² *Statut Emaus – Katolickiego Radia Poznań*, w: *Synod Archidiecezji Poznańskiej*, t. 2, s. 380.

zgody biskupa diecezjalnego” (art. 15)⁴³. Okazjonalnie zaś określa podmioty mające kompetencję złożenia wniosku o zmianę takiego statutu. Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej zezwala wnioskować o to dyrektorowi „Via” Katolickiego Radia Rzeszów (stat. 15)⁴⁴, zaś III Powojenny Synod Gnieźnieński stanowi, iż Statut Katolickiej Rozgłośni Radiowej Archidiecezji Gnieźnieńskiej może zmienić biskup diecezjalny z własnej inicjatywy, na wniosek dyrektora Radia lub Rady Programowej Radia „Plus” (stat. 13)⁴⁵.

2.3. Ustanawianie i odwoływanie podmiotów odpowiedzialnych za katolickie środki społecznego przekazu

Troska biskupa diecezjalnego o katolickie środki społecznego przekazu przejawia się także w powoływaniu i odwoływaniu podmiotów odpowiadających za konkretne media. W Diecezji Pelplińskiej za Wydawnictwo „Bernardinum” odpowiadają dyrektor i wicedyrektor powoływani i odwoływani przez biskupa diecezjalnego (art. 10 § 2; 11 § 4)⁴⁶, zaś za Radio „Głos” odpowiadają dyrektor i rada programowa ustanowieni przez biskupa diecezjalnego (art. 5; 11b)⁴⁷. W Diecezji Kaliskiej za

⁴³ *Statut Wydawnictwa Diecezji Pelplińskiej „Bernardinum”*, s. 161; *Statut Katolickiej Rozgłośni Diecezji Pelplińskiej Radia „Głos”*, s. 181.

⁴⁴ *Statut „Via” Katolickie Radio Rzeszów*, s. 320.

⁴⁵ *Statut Radia Plus – św. Wojciech*, s. 294.

⁴⁶ *Statut Wydawnictwa Diecezji Pelplińskiej „Bernardinum”*, s. 161.

⁴⁷ *Statut Katolickiej Rozgłośni Diecezji Pelplińskiej Radia „Głos”*, s. 180-181. Wspomniana rada programowa kieruje się odrębnym statutem zatwierdzonym przez biskupa diecezjalnego (zob. *Statut rady programowej*

Radio „Rodzina” odpowiada zespół redakcyjny, złożony z pracowników etatowych i wolontariuszy, na czele którego stoi dyrektor mianowany spośród duchowieństwa przez biskupa diecezjalnego (stat. 779). Odpowiedzialność za Katolickie Radio «FARA» funkcjonujące w Archidiecezji Przemyskiej spoczywa na zarządzie rozgłośni, w skład którego wchodzi dyrektor radia będący jednocześnie jego asystentem kościelnym, mianowany przez biskupa diecezjalnego, a także dyrektor programowy oraz członkowie rady finansowej, mianowani przez biskupa diecezjalnego na wniosek dyrektora radia (stat. III, 1)⁴⁸. Działalnością Katolickiego Radia „Via” w Diecezji Rzeszowskiej kierują dyrektor i rada programowa, powoływani i odwoływani przez biskupa diecezjalnego (stat. 11; 13)⁴⁹. Na pierwszym posiedzeniu rada programowa wybiera swojego przewodniczącego, zastępcę i sekretarza, których to wybór, do ważności, musi zostać zatwierdzony przez Biskupa Rzeszowskiego (stat. 14)⁵⁰. Rozgłośnią Archidiecezji Gnieźnieńskiej kieruje dyrektor mianowany przez biskupa diecezjalnego, którego wspiera rada programowa oraz koordynator wyposażony w specjalne uprawnienia, mianowani przez Arcybiskupa Gnieźnieńskiego (stat. 7-8; 11)⁵¹. Synod Archidiecezji Poznańskiej stanowi, iż biskup diecezjalny powołuje i odwołuje dyrektora i redaktorów naczelnych stojących na czele mediów katolickich, które mu w bezpośredni sposób podlegają, oraz ich rady programowe (stat. II, 450).

Katolickiej Rozgłośni Diecezji Pelplińskiej Radia „Głos”, w: Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej, s. 122-123).

⁴⁸ *Statut rozgłośni «FARA» Katolickie Radio Krosno, s. 238.*

⁴⁹ *Statut „Via” Katolickie Radio Rzeszów, s. 319.*

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ *Statut Radia Plus – św. Wojciech, s. 293.*

2.4. Troska o finanse katolickich środków społecznego przekazu

Kompetencją biskupa diecezjalnego odnośnie do katolickich środków społecznego przekazu jest troska o sprawy finansowe. Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej zauważa, iż Katolickie Radio „Via” utrzymuje się z ofiar wiernych. „Źródłem przychodów Radia są: jedna składka w ciągu roku ogłaszana przez Biskupa Rzeszowskiego na potrzeby Radia, ofiary wiernych składane w biurach Radia, a także darowizny i inne ofiary” (stat. 9)⁵². I Synod Archidiecezji Białostockiej przypomina, iż biskup diecezjalny, po zasięgnięciu opinii diecezjalnej rady ds. ekonomicznych, ma prawo zezwolić na nadzwyczajną kolektę oraz określić jej formę (stat. 830). W podobny sposób analizowaną materię normuje Synod Archidiecezji Przemyskiej, który biskupowi diecezjalnemu przekazuje kompetencję ogłoszenia jednej składki w ciągu roku w wybranych parafiach Archidiecezji na potrzeby Katolickiego Radia «FARA», a także wyrażenia zgody, na podstawie opinii diecezjalnej rady ds. ekonomicznych, odnośnie do prowadzenia działalności gospodarczej Radia (stat. II, 3)⁵³. III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej przypomina, iż ewentualne dochody Katolickiej Rozgłośni Radiowej stanowią własność Archidiecezji i mają zostać przekazane zgodnie z pragmatyką diecezjalną zatwierdzoną do realizacji przez biskupa diecezjalnego na cele statutowe Archidiecezji Gnieźnieńskiej (stat. 10)⁵⁴.

⁵² *Statut „Via” Katolickie Radio Rzeszów*, s. 319.

⁵³ *Statut rozgłośni «FARA» Katolickie Radio Krosno*, s. 238.

⁵⁴ *Statut Radia Plus – św. Wojciech*, s. 293.

3. Czuwanie nad czystością prawd wiary i dobrych obyczajów

Biskup diecezjalny, troszcząc się o czystość prawd wiary i dobrych obyczajów, cieszy się kompetencją wyrażenia zgody na to, aby podlegająca mu stacja radiowa lub telewizyjna (podobnie redakcja, program czy konkretna audycja) używała w swojej nazwie przymiotnika „katolicka” (NKEP 5). II Polski Synod Plenarny dodatkowo przypomina, iż „każde zarejestrowane czasopismo, rozgłośnia radiowa, stacja winny mieć asystenta kościelnego, ustanowionego przez miejscowego biskupa” (stat. 89)⁵⁵. Dyspozycję zawartą w NKEP rozszerza Synod Archidiecezji Poznańskiej, który przekazuje biskupowi diecezjalnemu uprawnienie do wyrażenia zgody na określanie siebie mianem „katolicki” nie tylko przez radiowe czy telewizyjne środki społecznego przekazu, ale także media drukowane (stat. 448). W tożsamy sposób analizowaną materię normuje I Synod Diecezji Ełckiej (stat. 572). Synod Archidiecezji Wrocławskiej stanowi natomiast, że za katolickie mają prawo uważać się tylko te środki społecznego przekazu, które uzyskały aprobatę biskupa diecezjalnego i posiadają ustanowionego przez niego asystenta kościelnego (stat. V, 13).

Pierwszy Synod Diecezji Toruńskiej stanowi, iż w trosce o zachowanie nieskazitelnej wiary i obyczajów używanie środków społecznego przekazu w duszpasterstwie, szczególnie zaś cała działalność wydawnicza, podlega ocenie biskupa diecezjalnego. Jego kompetencją jest również udzielanie zezwoleń na wydawanie publikacji w zakresie wiary i moralności, zwłaszcza katechizmów, podręczników do nauki religii oraz pomocy katechetycznych (stat. 251). I Synod Diecezji Radomskiej potwierdza

⁵⁵ *Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu, w: II Polski Synod Plenarny*, s. 122.

prawo i obowiązek biskupa diecezjalnego do czuwania nad tym, aby „wiara i obyczaje wiernych nie doznały uszczerbku przez słowo pisane lub przez użycie środków społecznego przekazu” (stat. 138 § 1). Z tego względu Biskup Radomski jest uprawniony do domagania się, aby przedkładano do jego wcześniejszej oceny to, co ma być wydane przez wiernych na piśmie, a dotyczy wiary i obyczajów, jak również odrzucania pism przynoszących im szkodę (stat. 138 § 2).

IV Synod Archidiecezji Warszawskiej przypomina, iż na polecenie biskupa diecezjalnego Wydział Nauki Katolickiej Kurii Archidiecezjalnej wydaje *imprimatur* na wszelkiego rodzaju publikacje podejmujące tematykę religijną. W tym celu Arcybiskup Warszawski ustanawia cenzorów, których zadaniem jest ocena zgodności publikowanych treści z prawdami wiary i normami moralności (stat. 498). IV Synod Archidiecezji Warszawskiej stanowi także o kompetencji biskupa diecezjalnego dotyczącej określania norm umożliwiających ocenę treści przekazywanych za pomocą środków społecznego przekazu (stat. 496). I Synod Diecezji Łowickiej również obliguje biskupa diecezjalnego do powołania cenzorów, których zadaniem jest troska o to, aby książki i artykuły o treści teologiczno-moralnej wydawane przez wiernych nie przynosiły szkody w dziedzinie wiary i obyczajów (stat. 172). Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej zobowiązuje wszystkich wiernych do przedkładania władzy diecezjalnej do wcześniejszej oceny tego, co ma być przez nich wydane na piśmie z przeznaczeniem do publicznego rozpowszechniania, a dotyczy wiary i dobrych obyczajów (stat. 236 § 1).

I Synod Diecezji Ełckiej przekazuje biskupowi diecezjalnemu kompetencję do wyrażenia zgody duchownym na publikowanie w dziennikach, czasopismach lub periodykach, które wyraźnie atakują religię lub dobre obyczaje (stat. 575). Tożsamą dyspozycję przywołuje I Synod Diecezji Radomskiej (stat. 140).

Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej poszerza kompetencje biskupa diecezjalnego w analizowanej materii, ponieważ obliguje duchownych do uzyskania zezwolenia na publikowanie nie tylko w środkach społecznego przekazu wyraźnie atakujących religię lub dobre obyczaje, ale we wszystkich pozakościelnych mediach (stat. 256). Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej nie przekazuje biskupowi diecezjalnemu powyższej kompetencji, ponieważ stanowi: „Duchowni oraz wierni świeccy nie mogą publikować swoich artykułów i występować w środkach społecznego przekazu, atakujących religię chrześcijańską oraz dobre obyczaje” (stat. 240). Synod Archidiecezji Przemyskiej nie odbiera biskupowi diecezjalnemu analizowanego uprawnienia, przestrzega jednak duchownych i wiernych świeckich przed publikowaniem swoich artykułów i występowaniem w mediach atakujących religię i obyczaje (stat. 106 § 3).

Zgodnie z dyspozycją Konferencji Episkopatu Polski, biskup diecezjalny jest kompetentny do wyrażenia zgody na podjęcie przez duchownego lub zakonnika stałej współpracy z rozgłośnią radiową lub stacją telewizyjną (NKEP 13)⁵⁶. Dyrektorzy stojący na czele kościelnych rozgłośni radiowych i stacji telewizyjnych zobligowani są do uzgodnienia z biskupem diecezjalnym listy stałych współpracowników duchownych i zakonnych (NKEP 14). I Synod Diecezji Łomżyńskiej (stat. 638) oraz Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej (stat. 239) odsyłają w analizowanej materii do dokumentu NKEP. Synod Archidiecezji Poznańskiej poszerza zakres dyspozycji zawartej w NKEP, stanowiąc, iż biskup diecezjalny wyraża zgodę do podjęcia przez osobę duchowną lub zakonną nie tylko stałej, ale także cyklicznej

⁵⁶ Zob. A. KONDRATOWICZ, *Normy dotyczące występowania duchownych i głoszenia nauki Kościoła w środkach masowego przekazu*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 1 (2015), s. 7-13.

współpracy z pismem niekatolickim, rozgłośnią radiową lub stacją telewizyjną (stat. 462). Nie tylko dyrektorzy kościelnych rozgłośni radiowych i stacji telewizyjnych, ale kierujący wszystkimi mediami archidiecezjalnymi mają obowiązek uzgadniać z Arcybiskupem Poznańskim listę stałych współpracowników duchownych i zakonnych (stat. 463). I Synod Diecezji Legnickiej postanawia, iż biskup diecezjalny i rzecznik prasowy mogą domyślnie udzielić zgody na wypowiedzi do środków społecznego przekazu proboszczom, dziekanom, przełożonym i asystentom instytucji diecezjalnych, ruchów i stowarzyszeń, a także dyrektorom poszczególnych duszpasterstw. W przypadku pełnienia innej funkcji w diecezji wymagana jest zgoda biskupa diecezjalnego. Może on udzielić zgody czasowo, w związku z okresem i zakresem wypełniania funkcji (stat. V)⁵⁷. Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej obliguje duchownych do uzyskania zgody biskupa diecezjalnego na występowanie jedynie w mediach niekatolickich (stat. 795). Zgodnie z dyspozycją III Synodu Archidiecezji Łódzkiej, na publiczne wystąpienie duchownych i osób konsekwowanych w mediach świeckich, zarówno na łamach prasy, jak i w studiu radiowym oraz telewizyjnym, wystarczy zgoda Kurii Diecezjalnej (art. 188).

Jak zostało przedstawione w rozdziale II niniejszej monografii, biskup diecezjalny cieszy się szerokimi kompetencjami w zakresie udzielania zezwolenia lub aprobaty na wydawanie określonych publikacji. Pierwszy Synod Diecezji Toruńskiej (stat. 252), I Synod Diecezji Radomskiej (stat. 139 § 4), I Synod Diecezji Ełckiej (stat. 572) oraz Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej (stat. 353) zakazują wystawiania, sprzedawania, rozdawania, a także propagowania w kościołach i kaplicach

⁵⁷ *Instrukcja o korzystaniu ze środków społecznego przekazu i technologii informacyjnej w duszpasterstwie*, s. 209.

wszelkich materiałów traktujących o sprawach religii lub dobrych obyczajów, jeżeli nie zostały wydane za zezwoleniem kompetentnej władzy kościelnej lub nie były przez nią potem zaaprobowane. Powołanie się w powyższych dyspozycjach synodalnych na kan. 827 § 4 KPK/83 stanowi potwierdzenie kompetencji kodeksowych przysługujących biskupowi diecezjalnemu w analizowanej materii.

4. Koordynowanie reprezentowania Kościoła w środkach społecznego przekazu

Zgodnie z dyspozycją Konferencji Episkopatu Polski, nikt nie ma prawa przemawiać w imieniu Kościoła ani sugerować, że jest ustanowiony jego rzecznikiem, jeżeli nie został do tego upoważniony zgodnie z prawem (NKEP 11). Biskup diecezjalny jest kompetentny do powołania podmiotów uprawnionych do reprezentowania Kościoła partykularnego w środkach społecznego przekazu. Określa on także zakres uprawnień przysługujących wspomnianym podmiotom.

Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej stanowi, iż pośrednikiem między Diecezją Kaliską a środkami społecznego przekazu jest diecezjalny rzecznik prasowy. Funkcję tę wypełnia kanclerz Kurii Diecezjalnej lub inny duchowny, wyznaczony przez biskupa diecezjalnego (stat. 793). III Synod Gdański obliguje biuro prasowe powołane przez Arcybiskupa do zwrócenia szczególnej uwagi na przekazywanie do mediów dobrze przygotowanych informacji o wydarzeniach związanych z życiem Kościoła (stat. 969). I Synod Legnicki przypomina, iż dla właściwego reprezentowania Kościoła wobec środków społecznego przekazu biskup diecezjalny powołał referat ds. mediów i określił jego zadania

oraz ustanowił urząd rzecznika prasowego (stat. II)⁵⁸. Synod ten dopuszcza również możliwość powołania rzeczników dla innych podmiotów diecezjalnych, zawsze jednak po uzyskaniu zgody Biskupa Legnickiego (stat. IV, 3)⁵⁹. III Synod Diecezji Kieleckiej zezwala biskupowi diecezjalnemu przekazać odpowiedzialność za środki społecznego przekazu diecezjalnemu referentowi ds. mediów, którego zadaniem jest inicjowanie i koordynowanie wszelkiej działalności diecezji w tej materii (stat. IV, 3, 14). XLIII Synod Diecezji Płockiej przypomina, iż rzecznik prasowy Kurii Diecezjalnej Płockiej jest powoływany przez biskupa diecezjalnego (stat. 1)⁶⁰. Zakres jego obowiązków określają: NKEP, dekret nominacyjny Biskupa Płockiego oraz *Regulamin pracy rzecznika prasowego Kurii Diecezjalnej Płockiej* (stat. 2)⁶¹. Biskup Płocki opiniuje także formy i zakres kontaktów rzecznika prasowego z mediami (stat. 4)⁶².

Postulując powołanie w kurii referenta ds. informacji i środków społecznego przekazu, I Synod Diecezji Łódzkiej przekazuje biskupowi diecezjalnemu kompetencję ustalenia dla niego szczegółowego zakresu uprawnień i odpowiedzialności (stat. 574). Biskup Łódzki powinien także powołać parafialnych referentów ds. mediów, szczególnie w większych parafiach diecezji, których zadaniem byłaby współpraca z referentem diecezjalnym w zakresie przysługujących im kompetencji (stat. 574). IV Synod Archidiecezji Warszawskiej stanowi, iż instytut archidiecezjalny

⁵⁸ *Instrukcja o korzystaniu ze środków społecznego przekazu i technologii informacyjnej w duszpasterstwie*, s. 200-202.

⁵⁹ Tamże, s. 207.

⁶⁰ *Regulamin pracy rzecznika prasowego Kurii Diecezjalnej Płockiej*, w: *Gdzie jest Bóg, tam jest przyszłość. XLIII Synod Diecezji Płockiej*, s. 675.

⁶¹ Tamże.

⁶² Tamże.

środków przekazu jest zobligowany do wypełniania zadań zleconych przez biskupa diecezjalnego (stat. 499).

Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej przekazuje biskupowi diecezjalnemu kompetencję ustanowienia dwóch rzeczników: internetowego (stat. 254) i prasowego (stat. 255). I Synod Diecezji Sosnowieckiej poleca biskupowi diecezjalnemu powołać rzecznika prasowego odpowiedzialnego za kontakty z mediami (stat. 90). I Synod Diecezji Drohiczyńskiej stanowi, iż biskup diecezjalny jest uprawniony do określenia w dekrete nominacyjnym szczegółowego zakresu kompetencji i odpowiedzialności referenta ds. informacji i środków społecznego przekazu (stat. 59).

5. Formowanie pracowników środków społecznego przekazu

Mając na uwadze, iż osoby zatrudnione w środkach społecznego przekazu pracują w szczególnych warunkach i stają przed różnymi wyzwaniem etycznymi, środowisko medialne należy otoczyć permanentną opieką duszpasterską. Szczególny obowiązek troski o formację duchową tego środowiska ciąży na biskupie diecezjalnym. Zgodnie z dyspozycją Konferencji Episkopatu Polski, do wypełniania tego zadania ma on prawo wyznaczyć odpowiedniego kapłana (NKEP 16).

I Synod Archidiecezji Białostockiej stanowi, iż biskup diecezjalny powołuje duszpasterza środków społecznego przekazu, który utrzymuje osobisty kontakt z pracownikami mediów, organizuje duszpasterstwo specjalistyczne oraz podejmuje systematyczną formację poprzez rekolekcje, kursy i spotkania (stat.

781-782). Pierwszy Synod Diecezji Toruńskiej przekazuje biskupowi diecezjalnemu kompetencję powołania duszpasterstwa pracowników mediów, którym kieruje ustanowiony przez niego diecezjalny duszpasterz środków masowego przekazu, we współpracy z referatem kultury chrześcijańskiej wydziału duszpasterskiego Kurii Toruńskiej (stat. 428 § 3). Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej przypomina, iż biskup diecezjalny, korzystając z przysługujących mu kompetencji, dekretem z 19 października 2000 r. ustanowił duszpasterstwo ludzi mediów, które kieruje się programem formacyjnym uwzględniającym duchowe potrzeby i problemy ludzi mediów, realizowanym w periodycznie odbywających się spotkaniach (stat. 797)⁶³.

⁶³ Chociaż jedynie trzy wymienione powyżej synody stanowią o kompetencji przysługującej biskupowi diecezjalnemu w analizowanej materii, duszpasterstwo pracowników środków społecznego przekazu istnieje także w innych diecezjach, np.: bydgoskiej (*Schematyzm Diecezji Bydgoskiej 2014*, red. M. JARZEMBOWSKI, A. MARMUROWICZ, S. WARZYŃSKI, Bydgoszcz 2014, s. 29), koszalińsko-kołobrzesckiej (*Schematyzm Diecezji Koszalińsko-Kołobrzesckiej 2012*, red. K. KLAWCZYŃSKI, Koszalin 2012, s. 55), łomżyńskiej (*Rocznik Diecezji Łomżyńskiej 2014/2015*, red. T. ŚLIWOWSKI, J. KRUPKA, A. SZURAWSKI, Łomża 2014, s. 26), łowickiej (*Informator Diecezji Łowickiej 2014/2015*, red. S. PLICHTA, W. PANEK, A.A. NOWOSIŃSKA, Łowicz 2014, s. 17), toruńskiej (*Diecezja Toruńska 2010. Struktura i duchowieństwo*, red. J.K. KALINOWSKI, Toruń 2010, s. 35); a także w archidiecezjach, np.: częstochowskiej (*Archidiecezja Częstochowska. Katalog 2011*, red. P. WOLNICKI, Częstochowa 2012, s. 64), katowickiej (*Schematyzm Archidiecezji Katowickiej 2013. Wydanie skrócone*, red. Z. KOCON, A. SEKŚCIŃSKI, Katowice 2013, s. 22), lubelskiej (*Informator Archidiecezji Lubelskiej*, red. K. KWIATKOWSKI, K. CZAJKA, Lublin 2015, s. 27), przemyskiej (*Rocznik Archidiecezji Przemyskiej 2013*, red. B. RAJNOWSKI, T. DEC, K. KASPERCZYK, Przemysł 2013, s. 53) czy wrocławskiej (*Schematyzm Archidiecezji Wrocławskiej 2015*, red. KANCELARIA KURII MERTOPOLITALNEJ, Wrocław 2015, s. 43). Wypada również wspomnieć, że w ramach Konferencji Episkopatu Polski działa Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, której zadaniem jest m.in. zapewnienie właściwej opieki duszpasterskiej ludziom mediów; troska o to, aby w diecezjach powołane zostały duszpasterstwa pracowników środków społecznego prze-

W wypełnianiu analizowanej kompetencji za ciekawą należy uznać inicjatywę Arcybiskupa Poznańskiego, który każdego roku w okresie Bożego Narodzenia gromadzi środowisko poznańskich mediów na spotkaniu opłatkowym w domu arcybiskupim. W opinii Synodu Archidiecezji Poznańskiej jest to dobra okazja nie tylko do tego, aby złożyć sobie wzajemne życzenia świąteczne, ale także, aby wziąć udział w katechezie formacyjnej biskupa diecezjalnego skierowanej do pracowników środków społecznego przekazu (stat. I, 495). Podobnemu celowi służy organizowany od 2009 r. w Płocku „Dziennikarski Podwieczorek u Biskupa”, czyli spotkanie Biskupa Płockiego z redaktorami i dziennikarzami mediów katolickich i świeckich, lokalnych i regionalnych, z terenu Diecezji Płockiej. W ocenie XLIII Synodu Diecezji Płockiej takie wydarzenie jest sposobnością do wymiany informacji, doświadczeń, dyskusji oraz integracji Kościoła Płockiego ze środowiskiem dziennikarskim (stat. 49)⁶⁴.

6. Wymierzanie sankcji administracyjnych i karnych

Konferencja Episkopatu Polski stanowi, iż w sytuacji poważnego naruszenia NKEP biskup diecezjalny zobowiązany jest upomnieć duchownego lub członka instytutu zakonnego oraz zobowiązać go do naprawienia szkody, chociażby poprzez

kazu, czy to w ramach istniejących duszpasterstw środowisk twórczych czy odrębnych; a także zajęcie się postulatem Katolickiego Stowarzyszenia Dziennikarzy w sprawie organizacji pielgrzymki ludzi mediów na Jasną Górę (*Konferencja Episkopatu Polski. Informator 2014*, red. ZESPÓŁ SEKRETAARIATU KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI, Tarnów 2014, s. 143).

⁶⁴ KOMISJA DO SPRAW DIALOGU, KULTURY I ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU, *Kościół Płocki wobec kultury i środków społecznego przekazu*, s. 318.

sprostowanie lub odwołanie błędnej czy krzywdzącej wypowiedzi. W uzasadnionych indywidualnych przypadkach jest on kompetentny zabronić wypowiedziania się w środkach społecznego przekazu lub zastosować inne sankcje przewidziane przez prawo (NKEP 21).

Recepcję powyższej dyspozycji odnaleźć można jedynie w Synodzie Archidiecezji Poznańskiej, który powołując się na dokument NKEP, przekazuje Arcybiskupowi Poznańskiemu tożsame kompetencje (stat. 466).

7. Wnioski

Przeprowadzona w niniejszym rozdziale analiza kompetencji biskupa diecezjalnego w odniesieniu do środków społecznego przekazu w polskim pokodeksowym ustawodawstwie partykularnym pozwala wyprowadzić następujące wnioski:

- 1) Spośród trzydziestu pięciu polskich pokodeksowych synodów partykularnych i diecezjalnych dwadzieścia cztery zawierają dyspozycje dotyczące uprawnień biskupa diecezjalnego względem środków społecznego przekazu.
- 2) Liczne dyspozycje znajdują się również w NKEP.
- 3) Podstawową kompetencją biskupa diecezjalnego w analizowanej materii jest posługiwanie się środkami społecznego przekazu oraz przekazywanie Ewangelii za ich pośrednictwem. Katolickie media oraz inne programy promujące wartości chrześcijańskie są ważnym narzędziem ewangelizacji. Z tego względu biskup diecezjalny jest zobligowany do wykorzystywania ich w wypełnianiu pasterskiej posługi względem powierzonego sobie Ludu Bożego.

- 4) Do kompetencji biskupa diecezjalnego należy także troska o katolickie środki społecznego przekazu. Jest on uprawniony do: powoływania i rozwiązywania katolickich mediów; zatwierdzania i dokonywania zmian statutów, którymi się one kierują; ustanawiania i odwoływania podmiotów odpowiedzialnych za katolickie środki społecznego przekazu; oraz troski o finanse mediów katolickich.
- 5) Biskup diecezjalny zobowiązany jest do czuwania nad czystością prawd wiary i dobrych obyczajów. W tej materii ma prawo do: wyrażania zgody na to, aby podlegające mu środki społecznego przekazu w swojej nazwie używały określenia „katolicki”; ustanawiania asystentów kościelnych mediów katolickich; powoływania cenzorów do oceny publikacji i programów religijnych; udzielania zezwoleń na wydawanie dzieł w zakresie wiary i moralności; wyrażania zgody na podjęcie przez duchownych i zakonników stałej lub tymczasowej współpracy z rozgłośnią radiową lub stacją telewizyjną oraz publikowanie w dziennikach, czasopismach lub periodykach, które wyraźnie atakują religię lub dobre obyczaje.
- 6) Kompetencją biskupa diecezjalnego jest powoływanie podmiotów uprawnionych do reprezentowania Kościoła partykularnego w środkach społecznego przekazu. Biskup diecezjalny określa także zakres uprawnień przysługujących tym podmiotom.
- 7) Z racji tego, iż osoby zatrudnione w mediach pracują w szczególnych warunkach i stają przed trudnymi wyzwaniami etycznymi, na biskupie diecezjalnym ciąży szczególny obowiązek troski o formację duchową tego środowiska. Do wypełniania tego zadania biskup diecezjalny ustanawia duszpasterza pracowników środków społecznego przekazu.

- 8) W sytuacji poważnego naruszenia zasad dotyczących występowania osób duchownych i zakonnych oraz głoszenia nauki Kościoła w środkach masowego przekazu biskup diecezjalny ma prawo upomnieć duchownego lub członka instytutu zakonnego oraz zobowiązać go do naprawienia szkody. W uzasadnionych przypadkach jest kompetentny zabronić wywiadania się w mediach lub zastosować inne sankcje przewidziane przez prawo.

ZAKOŃCZENIE

Analiza problemów rozpatrzonych w poszczególnych rozdziałach pozwala postawić konkretne wnioski, które zostają wyartykułowane w formie postulatów *de lege lata* i *de lege ferenda*:

- 1) Środki społecznego przekazu pełnią we współczesnym świecie istotną rolę. Ich znaczenie widoczne jest szczególnie w procesie komunikowania się między ludźmi, w wyrażaniu i wymianie poglądów, w nauczaniu oraz w pozyskiwaniu informacji i ich przekazywaniu. Urząd Nauczycielski Kościoła podziela taką wizję środków społecznego przekazu, o czym świadczą dokumenty: Soboru Watykańskiego II, Kongregacji ds. Biskupów, Kongregacji Nauki Wiary, Kongregacji Wychowania Katolickiego, Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu oraz Papieskiej Komisji ds. Środków Społecznego Przekazu, jak również nauczanie papieskie.
- 2) W KPK/83 prawodawca kościelny bezpośrednio poświęca środkom społecznego przekazu jedenaście kanonów (822-832). W pośredni zaś sposób do środków społecznego przekazu nawiązuje w ośmiu kanonach (666, 747, 761, 772, 779, 804, 1063, 1369).
- 3) Pośród licznego pokodeksowego ustawodawstwa polskiego, zagadnienie kompetencji biskupa diecezjalnego dotyczących środków społecznego przekazu określają dwadzieścia cztery synody partykularne i diecezjalne oraz NKEP.
- 4) KPK/83 oraz polskie pokodeksowe ustawodawstwo partykularne przyznają biskupowi diecezjalnemu szerokie kompetencje dotyczące środków społecznego przekazu.

- 5) Podstawową kompetencją biskupa diecezjalnego w analizowanej materii jest posługiwanie się środkami społecznego przekazu oraz przekazywanie Ewangelii za ich pośrednictwem. Z tego względu jest on zobowiązany do pogłębiania swojej wiedzy na temat nowych narzędzi komunikacji oraz rozwijania umiejętności posługiwania się nimi. Jego kompetencją jest także pouczanie i kierowanie wiernymi, aby – przy pomocy środków społecznego przekazu – zmierzali do doskonałości własnej oraz najbliższych. Biskup diecezjalny powinien uwrażliwiać na obowiązek podjęcia współpracy w budowaniu Kościoła, wykorzystując w tym celu nowe narzędzia komunikacji. Środki społecznego przekazu, choć pełnią doniosłą rolę, nie zastąpią jednak osobistego przepowiadania słowa Bożego.
- 6) Istotną kompetencją biskupa diecezjalnego jest czuwanie nad czystością prawd wiary i dobrych obyczajów na terenie powierzonego jego opiece Kościoła partykularnego. Zadanie to wypełnia dzięki przysługującym mu kompetencjom: troski o to, aby wiara i obyczaje wiernych nie doznały uszczerbku przez słowo pisane lub użycie środków społecznego przekazu; domagania się, aby przedkładano do wcześniejszej oceny to, co ma być wydane przez wiernych na piśmie, a dotyczy wiary lub dobrych obyczajów; a także odrzucania wszelkich pism przynoszących szkodę prawdziwej wierze lub dobrym obyczajom. W wypełnianiu zadania czuwania nad czystością prawd wiary i dobrych obyczajów biskup diecezjalny jest zatem kompetentny do: wyrażania zgody na to, aby podlegające mu środki społecznego przekazu w swojej nazwie używały określenia „katolicki”; ustanawiania asystentów kościelnych mediów katolickich; powoływania cenzorów do oceny publikacji i programów religijnych; udzielania zezwoleń na wydawanie dzieł w zakresie

wiary i moralności; wyrażania zgody na podjęcie przez duchownych i zakonników stałej lub tymczasowej współpracy z rozgłośnią radiową lub stacją telewizyjną oraz publikowanie w dziennikach, czasopismach lub periodykach, które wyraźnie atakują religię lub dobre obyczaje.

- 7) Do kompetencji biskupa diecezjalnego należy także troska o katolickie środki społecznego przekazu. Jest on uprawniony do: powoływania i rozwiązywania katolickich mediów; zatwierdzania i dokonywania zmian statutów, którymi się one kierują; ustanawiania i odwoływania podmiotów odpowiedzialnych za katolickie środki społecznego przekazu; oraz troski o finanse mediów katolickich.
- 8) Kompetencją biskupa diecezjalnego jest powoływanie podmiotów uprawnionych do reprezentowania Kościoła partykularnego w środkach społecznego przekazu. Biskup diecezjalny określa również zakres uprawnień przysługujących tym podmiotom.
- 9) W sytuacji poważnego naruszenia zasad dotyczących występowania osób duchownych i zakonnych oraz głoszenia nauki Kościoła w środkach społecznego przekazu, biskup diecezjalny jest kompetentny wymierzać sankcje administracyjne i karne wobec tych, którzy wyrządzają szkodę wierze lub dobrem obyczajom. Celem tego działania jest doprowadzenie do skruchy naruszających prawo, ochrona dobra duchowego wiernych oraz troska o zachowanie jedności Kościoła.

Konkludując, należy stwierdzić koherencję dyspozycji KPK/83 oraz polskiego kodeksowego ustawodawstwa partykularnego w materii kompetencji biskupa diecezjalnego dotyczących środków społecznego przekazu.

Mając na uwadze rozwój środków społecznego przekazu oraz zwiększającą się ich rolę we współczesnym świecie, a co

za tym idzie nowe sytuacje i wyzwania, którym będzie musiał sprostać Kościół, jego Pasterze i wierni, prawodawcy powszechni i partykularni powinni mieć świadomość konieczności stanowienia szczegółowych norm, precyzyjnie określających kompetencje biskupa diecezjalnego względem środków społecznego przekazu.

WYKAZ SKRÓTÓW

- AAS** „Acta Apostolicae Sedis”. Commentarium officiale, Romae 1909-
- AK** „Ateneum Kapłańskie”, Włocławek 1909-
- AKEP** „Akta Konferencji Episkopatu Polski”, Warszawa 1998-
- AN** PAPIESKA RADA DS. ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU, Instrukcja duszpasterska o przekazie społecznym w dwudziestą rocznicę ogłoszenia Instrukcji «Communio et progressio» *Aetatis novae*, 1992
- Ang** „Angelicum”. Periodicum internationale de re philosophica et theologica, Roma 1924-
- Apol** „Apollinaris”. Commentarium iuris canonici, Roma 1928-
- AS** KONGREGACJA DS. BISKUPÓW, Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów *Apostolorum successores*, 2004
- CD** SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*, 1965
- CP** PAPIESKA KOMISJA DS. ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU, Instrukcja duszpasterska o środkach społecznego przekazu *Communio et progressio*, 1971
- CT** OJCIEC ŚWIĘTY JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostołska do biskupów, kapłanów i wiernych całego Kościoła Katolickiego o katechizacji w naszych czasach *Catechesi tradendae*, 1979

- EI** ŚWIĘTA KONGREGACJA DS. BISKUPÓW, Dyrektorium na temat pasterskiej posługi biskupów *Ecclesiae imago*, 1973
- EK** *Encyklopedia Katolicka*, t. I-XX, Lublin 1973-2014
- EŚSP** PAPIESKA RADA DS. ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU, *Etyka w środkach społecznego przekazu*, 2000
- EV** „Enchiridion Vaticanum”, Roma 1962-
- IM** SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o środkach społecznego przekazu *Inter mirifica*, 1963
- IWŚSP** KONGREGACJA NAUKI WIARY, *Instrukcja o niektórych aspektach wykorzystania środków masowego przekazu w promowaniu nauki wiary*, 1992
- Jur** „The Jurist”, Washington 1941-
- KiP** „Kościół i Prawo”, Lublin 1981-1998, 2012-
- KKK** *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1997
- KKKW** *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich*, 1990
- KPK/17** *Codex Iuris Canonici*, 1917
- KPK/83** *Kodeks Prawa Kanonicznego*, 1983
- LEV** Libreria Editrice Vaticana
- LG** SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, 1964
- ME** „Monitor Ecclesiasticus”, Roma 1876-
- NKEP** *Normy Konferencji Episkopatu Polski dotyczące występowania duchownych i osób zakonnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych*, 2004
- OsRomPol** „L'Osservatore Romano”. Wydanie polskie, Città del Vaticano 1980-

- PG** OJCIEC ŚWIĘTY JAN PAWEŁ II, *Posynodalna adhortacja apostolska „Pastores gregis” o biskupie słudze Ewangelii Jezusa Chrystusa dla nadziei świata*, 2003
- PK** „Prawo Kanoniczne”, Warszawa 1958-
- PRMCL** „Periodica de Re Morali, Canonica, Liturgica” (od 1991 „Periodica de Re Canonica”), Roma 1903-
- QDE** „Quaderni di Diritto Ecclesiale”, Milano 1988-
- SCan** „Studia Canonica”. Revue canadienne de droit canonique, Ottawa 1967-
- SCar** OJCIEC ŚWIĘTY BENEDYKT XVI, Adhortacja apostolska o Eucharystii, źródle i szczycie życia i misji Kościoła *Sacramentum Caritatis*, 2007
- TPV** Typis Polyglottis Vaticanis
- WFPK** KONGREGACJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO, Instrukcja *Wskazówki odnośnie do formacji przyszłych kapłanów w zakresie środków społecznego komunikowania*, 1986

BIBLIOGRAFIA

Źródła prawa

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych, wydanie piąte Biblii Tysiąclecia na nowo opracowane i poprawione, Poznań 2003.

Catechismus Catholicae Ecclesiae, Città del Vaticano 1997; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 2002.

1. Źródła prawa powszechnego

BENEDICTUS PP. XVI, *Adhortatio Apostolica Postsynodalis de Eucharistia vitae missionisque Ecclesiae fonte et culmine Sacramentum Caritatis* (22.02.2007), AAS 99 (2007), pp. 105-180; OJCIEC ŚWIĘTY BENEDYKT XVI, *Adhortacja apostolska „Sacramentum Caritatis” o Eucharystii, źródle i szczycie życia i misji Kościoła*, Kraków 2007.

BENEDICTUS PP. XVI, *Constitutio Apostolica Anglicanorum Coetibus qua Personales Ordinariatus pro Anglicanis conduntur qui plenam communionem cum Catholica Ecclesia ineunt* (4.11.2009), AAS 101 (2009), pp. 985-990; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*, red. M. SŁOPIAŃSKI, A. ROMANKO, U. WASILEWICZ [I IN.], Lublin 2013, s. 62-73.

Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (18.10.1990), AAS 82 (1990), pp. 1045-

1363; *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez papieża Jana Pawła II*, tłum. L. ADAMOWICZ, M. DYJAKOWSKA, Lublin 2002.

Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, pp. 1-317; *Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład Polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, Poznań 1984.

Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, pp. 1-593.

CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, Instructio quinta «ad executionem Constitutionis Concilii Vaticani Secundi de Sacra Liturgia recte ordinandam» (ad Const. art. 36) de usu linguarum popularium in libris liturgiae romanae edendis *Liturgiam authenticam* (28.03.2001), AAS 93 (2001), pp. 685-726; tekst polski: „Anamnesis” 29 (2002), nr 2, s. 11-46.

CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, CONGREGATIO PRO GENTIUM EVANGELIZATIONE, *Additamentum ad Instructionem de Synodis Dioecesanis Agendis* (19.03.1997), AAS 89 (1997), pp. 722-727; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*, red. M. SITARZ, A. ROMANKO, U. WASILEWICZ [I IN.], Lublin 2013, s. 546-557.

CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, *Decretum de administratione Apostolica Personali «Sancti Ioannis Mariae Vianney» condenda* (18.01.2002), AAS 94 (2002), pp. 305-308; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*, red. M. SITARZ, A. ROMANKO, U. WASILEWICZ [I IN.], Lublin 2013, s. 558-563.

CONGREGATION FOR THE DOCTRINE OF THE FAITH, *Complementary Norms for the Apostolic Constitution Anglicanorum Coetibus* (4.11.2009), AAS 101 (2009), pp. 991-996; tekst polski

w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*, red. M. SITARZ, A. ROMANKO, U. WASILEWICZ [I IN.], Lublin 2013, s. 462-473.

CONGREGAZIONE PER I VESCOVI, Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi *Apostolorum successores* (22.02.2004), Città del Vaticano 2004; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. W. KACPRZYK, M. SITARZ, Lublin 2006, s. 517-711.

CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *Orientamenti per la formazione dei futuri sacerdoti circa gli strumenti della comunicazione sociale* (19.03.1986), Roma 1986; tekst polski w: *Kościół a środki społecznego przekazu*, red. J. CHRAPEK, Warszawa 1990, s. 78-102.

CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Istruzione circa alcuni aspetti dell'uso degli strumenti di comunicazione sociale nella promozione della dottrina della fede* (30.03.1992), Città del Vaticano 1992; tekst polski w: *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966-1994*, red. J. KRÓLIKOWSKI, Z. ZIMOWSKI, Tarnów 2010, s. 459-469.

IOANNES PAULUS PP. II, Adhortatio apostolica de catechesi nostro tempore tradenda *Catechesi tradendae* (16.10.1979), AAS 71 (1979), pp. 1277-1340; *Adhortacja apostolska Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów, kapłanów i wiernych całego Kościoła Katolickiego o katechizacji w naszych czasach*, Szczecin 1996.

IOANNES PAULUS PP. II, Adhortatio Apostolica Postsynodalis *Pastores dabo vobis ad Episcopos, Sacerdotes et Christifideles totius Catholicae Ecclesiae: de Sacerdotum formatione in aetatis nostrae rerum* (25.03.1992), AAS 84 (1992), pp. 657-804; OJCIEC ŚWIĘTY JAN PAWEŁ II, *Posynodalna adhortacja apostolska „Pastores dabo vobis” Ojca Świętego Jana Pawła II do bisku-*

pów, do duchowieństwa i wiernych o formacji kapłanów we współczesnym świecie, Wrocław 1992.

IOANNES PAULUS PP. II, *Constitutio apostolica Pastor bonus* (18.06.1988), AAS 80 (1988), pp. 841-912; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. W. KACPRZYK, M. SITARZ, Lublin 2006, s. 217-257.

IOANNES PAULUS PP. II, *Constitutio Dogmatica qua nova canonica ordinatio pro spirituali militum curae datur Spirituali militum curae* (21.04.1986), AAS 78 (1986), pp. 481-486; tekst polski: *OsRomPol* 7 (1986), nr 4, s. 32.

IOANNES PAULUS PP. II, *Summi pontificis adhortatio apostolica post-synodalis „Pastores gregis” de episcopo ministro Evangelii Iesu Christi pro mundi spe* (16.10.2003), LEV 2003; OJCIEC ŚWIĘTY JAN PAWEŁ II, *Posynodalna adhortacja apostolska „Pastores gregis” o biskupie słudze Ewangelii Jezusa Chrystusa dla nadziei świata*, Kraków 2003.

MIĘDZYNARODOWA KOMISJA TEOLOGICZNA, *Urząd Nauczycielski Kościoła i Teologia* (1976), w: *Od wiary do teologii. Dokumenty Międzynarodowej Komisji Teologicznej 1969-1996*, red. J. KRÓLIKOWSKI, Kraków 2000, s. 55-69.

PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI AUTHENTICE INTERPRETANDO, *Responsiones ad proposita dubia* (20.06.1987), AAS 79 (1987), s. 1249; tekst polski w: *Interpretacje autentyczne kanonów Kodeksu Prawa Kanonicznego*, w: *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszeczne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*, red. P. MAJER, edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, Kraków 2011, s. 1317-1329.

- PONTIFICIO CONSIGLIO DELLE COMUNICAZIONI SOCIALI, *Etica nelle comunicazioni sociali* (4.06.2000), Città del Vaticano 2000; tekst polski: OsRomPol 22 (2001), nr 4, s. 48-56.
- PONTIFICIUM CONSILIUM DE COMMUNICATIONIBUS SOCIALIBUS, Instructio Pastoralis de Communicationibus Socialibus vicesimo exeunte anno a promulgata Instruktionem pastoralis «Communio et progressio» *Aetatis novae* (22.02.1992), AAS 84 (1992), pp. 447-468; tekst polski: OsRomPol 13 (1992), nr 6, s. 50-59.
- PONTIFICIUM CONSILIUM INSTRUMENTIS COMMUNICATIONIS SOCIALIS PRAEPOSITUM, Instructio pastoralis *Communio et progressio* (23.05.1971), AAS 63 (1971), pp. 593-656; tekst polski w: *Kościół o środkach komunikowania myśli*, red. J. GÓRAL, K. KLAUZA, Częstochowa 1997, s. 174-274.
- SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, Directorium de pastoralis ministerio Episcoporum *Ecclesiae imago* (22.03.1973), Romae 1973; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. W. KACPRZYK, M. SITARZ, Lublin 2006, s. 403-516.
- SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, Constitutio dogmatica de Ecclesia *Lumen gentium* (21.11.1964), AAS 57 (1965), pp. 5-75; tekst polski w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski, nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, s. 104-163.
- SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, Decretum de instrumentis communicationis socialis *Inter mirifica* (4.12.1963), AAS 56 (1964), pp. 145-157; tekst polski w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski, nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, s. 87-95.
- SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, Decretum de pastoralis episcoporum munere in Ecclesia *Christus Dominus* (28.10.1965), AAS 58 (1966), pp. 673-696; tekst polski

w: SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje. Tekst polski, nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, s. 236-258.

2. Źródła prawa partykularnego

I Synod Archidiecezji Białostockiej, Białystok 2000.

I Synod Diecezji Drohiczyńskiej, Drohiczyn 1997.

I Synod Diecezji Ełckiej 1997-1999, Ełk 1999.

I Synod Diecezji Legnickiej (2007-2012). Przypatrzmy się powołaniu naszemu. Program odnowy religijno-moralnej, t. 1, Legnica 2012.

I Synod Diecezji Legnickiej (2007-2012). Przypatrzmy się powołaniu naszemu. Dokumentacja, t. 2, Legnica 2012.

I Synod Diecezji Łomżyńskiej. Prawo partykularne Kościoła Łomżyńskiego, Łomża 2005.

I Synod Diecezji Łowickiej 1995-1999, Łowicz 1999.

I Synod Diecezji Sosnowieckiej. Prawo Partykularne Kościoła Sosnowieckiego, Sosnowiec 2005.

III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej z okazji Millennium jej powstania, Gniezno 2001.

III Synod Archidiecezji Łódzkiej, Łódź 1999.

III Synod Diecezji Kieleckiej 1984-1991, Kielce 1992.

III Synod Gdański. Misja ewangelizacyjna Kościoła gdańskiego na początku Nowego Tysiąclecia. Statuty, t. 1, Gdańsk 2001.

III Synod Gdański. Misja ewangelizacyjna Kościoła gdańskiego na początku Nowego Tysiąclecia. Załączniki, t. 2, Gdańsk 2001.

IV Synod Archidiecezji Warszawskiej, Warszawa 2003.

Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu, w: II Polski Synod Plenarny (1991-1999), Poznań 2001, s. 101-124.

Gdzie jest Bóg, tam jest przyszłość. XLIII Synod Diecezji Płockiej. Prawo partykularne i program odnowy pastoralnej Kościoła Płockiego, Płock 2015.

Instrukcja o korzystaniu ze środków społecznego przekazu i technologii informacyjnej w duszpasterstwie, w: I Synod Diecezji Legnickiej (2007-2012). Przypatrzmy się powołaniu naszemu. Program odnowy religijno-moralnej, t. 1, Legnica 2012, s. 198-211.

KOMISJA DO SPRAW DIALOGU, KULTURY I ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU, *Kościół Płocki wobec kultury i środków społecznego przekazu, w: Gdzie jest Bóg, tam jest przyszłość. XLIII Synod Diecezji Płockiej. Prawo partykularne i program odnowy pastoralnej Kościoła Płockiego, Płock 2015, s. 304-328.*

List Nuncjusza Apostolskiego przekazujący uwagi Stolicy Apostolskiej w sprawie Radia Maryja *Stolica Apostolska wyraża swoje poważne zastrzeżenia* (3.04.2006), AKEP 12 (2006), nr 2, s. 40-41.

Normy Konferencji Episkopatu Polski dotyczące występowania duchownych i osób zakonnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych (9.03.2005), AKEP 10 (2005), nr 1, s. 74-76.

Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej (2007-2009). Prawo diecezjalne Kościoła Kaliskiego, Kalisz 2009.

Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej (2002-2005). Statuty i Aneksy. Parafia u progu Nowego Tysiąclecia, Opole 2005.

Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej 2001-2004, Rzeszów 2004.

Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej, Warszawa 2000.

Poznański Synod Archidiecezjalny 1992-1993. Dokumenty, Poznań 1993.

Regulamin pracy rzecznika prasowego Kurii Diecezjalnej Płockiej, w: *Gdzie jest Bóg, tam jest przyszłość. XLIII Synod Diecezji Płockiej. Prawo partykularne i program odnowy pastoralnej Kościoła Płockiego*, Płock 2015, s. 675-676.

Statut „Via” Katolickie Radio Rzeszów, w: *Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej 2001-2004*, Rzeszów 2004, s. 317-320.

Statut Emaus – Katolickiego Radia Poznań, w: *Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008 zwołany i przeprowadzony przez Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego. Statuty*, t. II, Poznań 2008, s. 380-384.

Statut Katolickiej Rozgłośni Diecezji Pelplińskiej Radia „Głos”, w: *Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, Pelplin 2001, s. 180-181.

Statut Radia Plus – św. Wojciech, w: *III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej z okazji Millenium jej powstania*, Gniezno 2001, s. 292-294.

Statut rady programowej Katolickiej Rozgłośni Diecezji Pelplińskiej Radia „Głos”, w: *Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, Pelplin 2001, s. 122-123.

Statut rozgłośni «FARA» Katolickie Radio Krosno, w: *Synod Archidiecezji Przemyskiej 1995-2000. Statuty i aneksy*, Przemyśl 2000, s. 234-241.

Statut Wydawnictwa Diecezji Pelplińskiej „Bernardinum”, w: *Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, Pelplin 2001, s. 160-161.

Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej, Pelplin 2001.

Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008 zwołany i przeprowadzony przez Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego. Dokumenty, t. I, Poznań 2008.

- Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008 zwołany i przeprowadzony przez Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego. Statuty, t. II, Poznań 2008.*
- Synod Archidiecezji Przemyskiej 1995-2000. Statuty i aneksy, Przemyśl 2000.*
- Synod Archidiecezji Wrocławskiej 1985-1991, Wrocław 1995.*
- Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej. Prawo partykularne Kościoła Toruńskiego, Toruń 2011.*
- Ustawa Synodalna Diecezji Radomskiej promulgowana przez Biskupa Radomskiego Edwarda Materskiego 5 kwietnia 1997 roku w Radomiu na I Synodzie Diecezji Radomskiej, Radom 1999.*
- Wskazania Komisji Episkopatu Polski ds. Liturgii i Duszpasterstwa Liturgicznego dotyczące fotografowania i filmowania podczas liturgii (5.12.1994), w: Zarządzenia posynodalne Biskupa Łomżyńskiego: zarządzenia, dekryty, instrukcje, statuty, regulaminy, Łomża 2011, s. 321-324.*

Literatura

- ADAMCZYK J., *Przestrzenie legislacyjne powierzone władzy ustawodawczej biskupa diecezjalnego przez „Kodeks Prawa Kanonicznego” z 1983 roku w zakresie munus regendi*, „Annales Canonici” 2 (2006), s. 133-145.
- ADAMOWICZ L., *Kompetencja*, EK, t. IX, kol. 480-481.
- AMENTA P., *La potestà legislative del vescovo nell’ambito della Chiesa particolare, in specie nel sinodo diocesano*, w: *La Chiesa è missionaria. La ricezione nel Codice di Diritto Canonico*, red. L. SABBARESE, Città del Vaticano 2009, s. 145-163.

- Archidiecezja Częstochowska. Katalog 2011*, red. P. WOLNICKI, Częstochowa 2012.
- AYMANS W., *Biskupia posługa rządzenia Kościołem partykularnym. O władzy biskupiej i jej wykonywaniu w świetle KPK*, KiP 6 (1989), s. 23-42.
- BARRETT R.J., *The Bishop as Ordinary Teacher of the Faith*, ME 117 (1992), s. 231-281.
- BARRETT R.J., *The Pitfalls of the Imprimatur: A Gloss on Canon 827 § 2*, Ang 77 (2000), s. 165-202.
- BARRETT R.J., *The Right to Integral Catechesis as a Fundamental Right of The Christian Faithful*, Apol 67 (1994), nr 1-2, s. 179-206.
- BARTOCHA W., *Posługa uświęcania biskupa diecezjalnego w świetle adhortacji apostoelskiej „Pastores gregis” Ojca Świętego Jana Pawła II i Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum successores” Kongregacji ds. Biskupów, „Anamnesis”* 12 (2006), nr 44, s. 68-69.
- BAURA E., *Il permesso per la pubblicazione scritti, „Ius Ecclesiae”* 1 (1989), nr 1, s. 249-256.
- BĄCZKOWICZ F., *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. I, Opole 1957.
- BEAL J.P., *The Apostolic Visitation of a Diocese: A Canonico-Historical Investigation*, Jur 49 (1989), nr 2, s. 347-398.
- BERTONE T.D., *La catechesi nel Codice di Diritto Canonico*, ME 112 (1987), s. 43-52.
- BOYLE J.P., *Church Teaching Authority in the 1983 Code*, Jur 45 (1985), nr 1, s. 136-170.
- CHRAPKOWSKI A., KRZYWDA J., *Instytuty życia konsekrowanego, w: Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Księga II. Lud Boży. Część III. Instytuty życia konsekrowanego i stowa-*

- rzyszenia życia apostołskiego*, t. II/2, red. J. KRUKOWSKI, Poznań 2006, s. 7-144.
- CIEŚLAK B., *Posługa nauczania w Kościele*, AK 76 (1984), z. 2, s. 222-238.
- Codice di diritto canonico commentato*, red. REDAZIONE DI QUADERNI DI DIRITTO ECCLESIALE, Milano 2009.
- COMPOSTA D., *Il „Munus docendi” nel nuovo Codice di Diritto Canonico*, „Palestra del Clero” 63 (1984), nr 2, s. 91-105.
- COMPOSTA D., *L'educazione cattolica*, w: *Commento al Codice di Diritto Canonico*, red. P.V. PINTO, Città del Vaticano 2001, s. 494-505.
- CORIDEN J.A., *Instruments of Social Communication and Book in Particular [cc. 822-832]*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J.P. BEAL, J.A. CORIDEN, T.J. GREEN, New York 2000, s. 977-986.
- CORIDEN J.A., *The End of the «Imprimatur»*, Jur 44 (1984), nr 2, s. 339-356.
- CORIDEN J.A., *The Ministry of the Divine Word [cc. 756-780]*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J.P. BEAL, J.A. CORIDEN, T.J. GREEN, New York 2000, s. 920-937.
- CORIDEN J.A., *The Teaching Ministry of the Diocesan Bishop and its Collaborative Exercise*, Jur 68 (2008), nr 2, s. 382-407.
- DE PAOLIS V., *La Chiesa missionaria e il Codice del Concilio*, w: *La Chiesa è missionaria. La ricezione nel Codice di Diritto Canonico*, red. L. SABBARESE, Città del Vaticano 2009, s. 17-55.
- DELMANOWICZ G., *Środki społecznego przekazu w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, w: *Omnia transeunt – Caritas manet. Księga Jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi Władysławowi Głowie w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*,

red. H. SŁOTWIŃSKA, L. PINTAL, M. WYROSTKIEWICZ, Lublin 2012, s. 607-623.

Diecezja Toruńska 2010. Struktura i duchowieństwo, red. J.K. KALINOWSKI, Toruń 2010.

DOMASZK A., *Możliwości zastosowania Internetu w misji Kościoła katolickiego. Studium kanoniczno-teologiczne*, Kraków 2013.

DYDUCH J., *Kościelna aprobata publikacji – aspekt prawny*, PK 36 (1993), nr 1-2, s. 55-67.

DYDUCH J., *Troska biskupa diecezjalnego o nauczanie i wychowanie w szkołach*, w: *Biskup. Pasterz diecezji. Materiały z sympozjum „Biskup diecezjalny a duszpasterstwo i apostołstwo wiernych” zorganizowanego przez Instytut Prawa Kanonicznego Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie 26 marca 2003 r. z okazji XX-lecia promulgowania Kodeksu Prawa Kanonicznego*, red. P. MAJER, Kraków 2003, s. 47-67.

ERRÁZURIZ C.J., *La dimensione giuridica del «munus docendi» nella Chiesa*, „Ius Ecclesiae” 1 (1989), nr 1, s. 177-193.

FABENE F., *Il nuovo Direttorio per i vescovi «Apostolorum successores»*, Apol 78 (2005), nr 1-2, s. 375-398.

GHIRLANDA G., *Il „munus regendi” del vescovo alla luce del can. 381 § 1 e del Sinodo dei Vescovi del 2001*, cz. 1, „Periodica” 91 (2002), s. 677-704.

GHIRLANDA G., *Il „munus regendi” del vescovo alla luce del can. 381 § 1 e del Sinodo dei Vescovi del 2001*, cz. 2, „Periodica” 92 (2003), s. 77-96.

GLEŃDŹ S.L., *Nadzór biskupa diecezjalnego nad środkami społecznego przekazu*, w: *Biskup. Pasterz diecezji. Materiały z sympozjum „Biskup diecezjalny a duszpasterstwo i apostołstwo wiernych” zorganizowanego przez Instytut Prawa Kanonicznego Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie 26 marca*

2003 r. z okazji XX-lecia promulgowania Kodeksu Prawa Kanonicznego, red. P. MAJER, Kraków 2003, s. 23-46.

GOŁĘBIEWSKA A., *Prawo Kościoła katolickiego do środków społecznego przekazu w świetle prawa kanonicznego i prawa polskiego*, Warszawa 2010.

GONZÁLEZ DEL VALLE J.M., *Środki społecznego przekazu, w szczególności książki*, w: *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*, red. P. MAJER, edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, Kraków 2011, s. 628-638.

GONZÁLEZ DEL VALLE J.M., *Wychowanie katolickie*, w: *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*, red. P. MAJER, edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, Kraków 2011, s. 609-628.

GÓRALSKI W., *Misja nauczania w Kościele w perspektywie odwołanego prawa kanonicznego*, „*Studia Płockie*” 11 (1983), s. 189-209.

GÓRECKI E., *Pozycja biskupa w Kościele partykularnym*, w: *Kościół partykularny w Kodeksie Jana Pawła II*, red. J. KRUKOWSKI, M. SITARZ, Lublin 2004, s. 77-89.

GÓRECKI E., *Prawo i obowiązek Kościoła do korzystania ze środków społecznego przekazu w przygotowaniu kandydatów do kapłaństwa*, w: *Przesłanie chrześcijańskie a mass media. Aspekty prawnokanoniczne. Materiały spotkania wykładowców prawa kanonicznego (WSD oo. Redemptorystów, Tuchów, 7-8 kwietnia 1999 roku)*, red. A. KACZOR, Lublin 2000, s. 19-29.

- GREEN T.J., *Contemporary Challenges to Episcopal Governance: Reflections on the 2004 Directory on the Ministry of Bishops and Other Pertinent Texts*, Jur 68 (2008), nr 2, s. 418-459.
- GREEN T.J., *The 2004 Directory on the Ministry of Bishops: Reflections on Episcopal Governance in a Time of Crisis*, SCan 41 (2007), nr 1, s. 117-151.
- GREEN T.J., *The Application of Penalties [cc. 1341-1353]*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J.P. BEAL, J.A. CORIDEN, T.J. GREEN, New York 2000, s. 1558-1566.
- GREEN T.J., *The Church's Sanctifying Mission: Some Aspects of the Normative Role of the Diocesan Bishops*, SCan 25 (1991), s. 245-276.
- GREEN T.J., *The Pastoral Governance Role of the Diocesan Bishop: Foundations, Scope and Limitations*, Jur 49 (1989), nr 2, s. 472-506.
- GROCHOLEWSKI Z., „*Munus docendi*” biskupa, „Prawo – Administracja – Kościół” 5 (2001), nr 1, s. 5-32.
- GROCHOLEWSKI Z., *The Bishop as One Sent to Teach*, „Forum” 12 (2001), nr 1, s. 30-55.
- GROCHOLEWSKI Z., *The Catholic School According to the Code of Canon Law*, „Catholic Education: A Journal of Inquiry and Practice” 12 (2008), nr 2, s. 148-159.
- GROMSKI W., *Kompetencja*, w: *Encyklopedia Prawa*, red. U. KALINA-PRASZNIC, Warszawa 2007, s. 313.
- GRUPPO ITALIANO DOCENDI DI DIRITTO CANONICO, *Il diritto nel Mistero della Chiesa. II. Il Popolo di Dio. Stati e funzioni del Popolo di Dio. Chiesa particolare e universale. La funzione di insegnare (Libri II e III del Codice)*, Roma 1990.
- GUITERREZ J.L., *Biskupi*, w: *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawo-*

- dawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*, red. P. MAJER, edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, Kraków 2011, s. 340-370.
- GUTIÉRREZ J.L., *La potestà legislativa del Vescovo diocesano*, „*Ius Canonicum*” 24 (1984), nr 48, s. 509-526.
- HUELS J.M., *The Ministry of the Divine Word (Canons 756-761)*, SCan 23 (1989), s. 325-344.
- Informator Archidiecezji Lubelskiej*, red. K. KWIATKOWSKI, K. CZAJKA, Lublin 2015.
- Informator Diecezji Łowickiej 2014/2015*, red. S. PLICHTA, W. PANEK, A.A. NOWOSIŃSKA, Łowicz 2014.
- Inny słownik języka polskiego*, red. M. BAŃKO, Warszawa 2000.
- JAKUBOWSKI W., SOLARCZYK M., *Ustrój Kościoła Rzymskokatolickiego. Wybrane zagadnienia instytucjonalne*, Warszawa 2002.
- KAMIŃSKI R., *Posługa biskupa w diecezji*, „*Roczniki Teologiczne*” 44 (1997), z. 6, s. 5-22.
- KONDRATOWICZ A., *Normy dotyczące występowania duchownych i głoszenia nauki Kościoła w środkach masowego przekazu*, „*Kortowski Przegląd Prawniczy*” 1 (2015), s. 7-13.
- Konferencja Episkopatu Polski. Informator 2014*, red. ZESPÓŁ SEKRETARIATU KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI, Tarnów 2014.
- Kościół Katolicki w Polsce 1991-2011. Rocznik statystyczny*, red. P. CIECIELĄG, P. ŁYSOŃ, W. SADŁOŃ [I IN.], Warszawa 2014.
- KROCZEK P., *Authority of Bishop as Lawgiver*, Ang 87 (2010), nr 4, s. 911-921.
- KRUKOWSKI J., *Administracja w Kościele. Zarys kościelnego prawa administracyjnego*, Lublin 1985.
- KRUKOWSKI J., *Biskupi*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II.*

Ustrój hierarchiczny Kościoła, t. II/1, red. J. KRUKOWSKI, Poznań 2005, s. 229-272.

KRUKOWSKI J., LEMPA F., *Sankcje w Kościele*, w: W. WÓJCIK, J. KRUKOWSKI, F. LEMPA, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. 4, Lublin 1987, s. 111-280.

KRUKOWSKI J., *Prawo administracyjne w Kościele*, Warszawa 2011.

KRUKOWSKI J., *Wstęp do nauki o państwie i prawie*, Lublin 2004.

KRZYWDA J., *Funkcja i znaczenie misji kanonicznej w strukturze władzy kościelnej w świetle Vaticanum II. Studium teologiczno-pastoralne*, Kraków 1996.

KRZYWDA J., *Kompetencje biskupów diecezjalnych w realizacji zadania nauczycielskiego Kościoła*, w: *Zadanie nauczycielskie Kościoła wobec wyzwań XXI wieku*, red. J. KRUKOWSKI, S. FUNDOWICZ, M. SITARZ, Radom 2010, s. 31-44.

KRZYWDA J., WILEMSKA E., *Misja kanoniczna*, EK, t. XII, kol. 1217-1218.

KWOLEK J., *Aprobata*, EK, t. I, kol. 840-841.

LEGASPI L.Z., *The Teaching Office of the Church in the New Code*, „*Philippiniana Sacra*” 18 (1983), nr 54, s. 417-446.

LEWANDOWSKI P., *Kompetencje biskupa diecezjalnego dotyczące sądownictwa kościelnego w przedmiocie procesów małżeńskich według kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku i instrukcji procesowej Dignitas connubii*, w: *Kościół lokalny w Kościele Chrystusa*, red. R. KANTOR, Kraków 2015, s. 109-125.

LEWANDOWSKI P., *Kompetencje biskupa diecezjalnego dotyczące środków społecznego przekazu w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego w badaniach młodych naukowców*, t. 2, red. M. SITARZ, Lublin 2015, s. 107-126.

- LEWEK A., *Podstawy edukacji medialnej i dziennikarskiej*, Warszawa 2003.
- MANZANARES J., *Las Universidades y Facultades Eclesiásticas en la nueva codificación canónica*, „Seminarium” 35 (1983), s. 572-590.
- MAĐRACKI M., *Media – Człowiek – Mediumizm. Człowiek jako Medium*, w: *Człowiek a Media. Obserwacje – wizje – obawy*, red. W. GRUSZCZYŃSKI, A. HEBDA, Warszawa 2007.
- MCDERMOTT R.M., *The Apostolate of Institutes [cc. 673-683]*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J.P. BEAL, J.A. CORIDEN, T.J. GREEN, New York 2000, s. 843-850.
- MEY P. DE, *The Bishop's Participation in the Threefold „Munera”: Comparing the Appeal to the Pattern of the „Tria Munera” at Vatican II and in the Ecumenical Dialogues*, *Jur* 69 (2009), nr 1, s. 31-58.
- MISZTAŁ H., *Cenzura uprzednia pism i druków w Kościele Zachodnim (studium historyczno-prawne)*, Lublin – Sandomierz 2001.
- MISZTAŁ H., *Imprimatur*, EK, t. VII, kol. 99.
- MISZTAŁ H., *Nihil obstat*, EK, t. XIII, kol. 1284-1285.
- MONTAN A., *L'Educazione cattolica nell'Ordinamento della Chiesa (cann. 793-821)*, *Apol* 68 (1995), nr 1-2, s. 51-89.
- MONTAN A., *La funzione di insegnare della Chiesa*, w: *La normative del nuovo Codice*, red. E. CAPPELLINI, Brescia 1983, s. 135-164.
- MONTESKIUSZ, *O duchu praw*, tłum. T. BOY-ŻELEŃSKI, Kęty 1997.
- MORDARSKI S., *Media w działaniu. Funkcjonowanie środków społecznego przekazu w świetle nauczania Kościoła*, Sandomierz – Kraków 2007.
- MÖRSDORF K., *Die Unmittelbarkeit der päpstlichen Primatialgewalt im Lichte des kanonischen Rechtes*, w: *Einsicht und Glaube*.

- Festschrift für Gottlieb Söhngen*, red. J. RATZINGER, H. FRIES, Freiburg – Breisgau 1962, s. 464-478.
- MROZOWSKI M., *Między manipulacją a poznaniem. Człowiek w świecie mass mediów*, Warszawa 1991.
- MÜLLER H., *The Relationship Between the Episcopal Conference and the Diocesan Bishop*, w: *The Nature and Future of Episcopal Conferences*, red. H. LEGRAND, J. MANZANARES, A. GARCIA Y GARCIA, Washington 1988, s. 111-129.
- PAWLUK T., *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. I: *Zagadnienia wstępne i normy ogólne*, Olsztyn 2002.
- PAWLUK T., *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. II: *Lud Boży jego nauczanie i uświęcanie*, Olsztyn 2010.
- PAWLUK T., *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. IV: *Dobra doczesne Kościoła. Sankcje w Kościele. Procesy*, Olsztyn 2009.
- PAWLUK T., *Środki społecznego przekazu w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego*, w: *Prasa i książka religijna. Materiały z IV Warmińskich Dni Duszpasterskich. Olsztyn 1987.08.27-29* [brak inf. o red.], Olsztyn 1990, s. 119-133.
- Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 17, red. H. ZGÓŁKOWA, Poznań 1998.
- RAKOCZY T., *Prawo Kościoła Katolickiego do środków społecznego przekazu*, Gniezno 2005.
- RAMOS F.J., *Il governo pastorale dei vescovi alla luce dei canoni 391-394 del CIC*, w: *I Vescovi e il loro ministero*, red. P. GOYRET, LEV 2000, s. 205-220.
- RAMOS F.J., *Le Diocesi nel Codice di Diritto Canonico. Studio giuridico-pastorale sulla organizzazione ed i raggruppamenti delle Chiese particolari*, Roma 1997.

- RAVA A., *Competenza nel diritto canonico*, w: *Enciclopedia del diritto*, t. VIII, red. D. MARCHETTI, G. CRISCI, F. PIGA, Milano 1961, s. 109-117.
- REDELBACH A., WRONKOWSKA S., ZIEMBIŃSKI Z., *Zarys teorii państwa i prawa*, Warszawa 1993.
- RENKEN J.A., *Particular Churches and Their Groupings [cc. 368-572]*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J.P. BEAL, J.A. CORIDEN, T.J. GREEN, New York 2000, s. 501-740.
- RINCÓN-PÉREZ T., *Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego*, w: *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*, red. P. MAJER, edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, Kraków 2011, s. 480-576.
- Rocznik Archidiecezji Przemyskiej 2013*, red. B. RAJNOWSKI, T. DEC, K. KASPERCZYK, Przemyśl 2013.
- Rocznik Diecezji Łomżyńskiej 2014/2015*, red. T. ŚLIWOWSKI, J. KRUPKA, A. SZURAWSKI, Łomża 2014.
- ROZKRUT T., *Papieska Rada ds. Tekstów Prawnych: interpretacja autentyczna kanonów Kodeksu z 1983 roku*, PK 52 (2009), nr 1-2, s. 115-137.
- RYBAK R., *Wizyta pastoralna w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983*, w: *Biskupi. Wybrane elementy kanonicznej ekspresji osoby biskupa*, red. A. SOB CZAK, Poznań 2001, s. 121-137.
- SABBARESE L., *La costituzione gerarchica della Chiesa universale e particolare. Commento al Codice di Diritto Canonico. Libro II, Parte II*, Città del Vaticano 2013.
- SARTORI G.S., *La figura del vescovo alla luce del Direttorio per il ministero pastorale dei Vescovi „Apostolorum Successores”*, QDE 23 (2010), s. 431-449.

- SCASSO A., *La Chiesa e gli strumenti di comunicazione sociale. Sviluppi e prospettive nel 25° anniversario della promulgazione del Codice di Diritto Canonico*, Ang 85 (2008), s. 115-134.
- Schematyzm Archidiecezji Katowickiej 2013*. Wydanie skrócone, red. Z. KOCOŃ, A. SEKŚCIŃSKI, Katowice 2013.
- Schematyzm Archidiecezji Wrocławskiej 2015*, red. KANCELARIA KURII MERTOPOLITALNEJ, Wrocław 2015.
- Schematyzm Diecezji Bydgoskiej 2014*, red. M. JARZEMBOWSKI, A. MARMUROWICZ, S. WARZYŃSKI, Bydgoszcz 2014.
- Schematyzm Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej 2012*, red. K. KLAWCZYŃSKI, Koszalin 2012.
- SICIŃSKI A., *Środki komunikowania masowego*, w: *Encyklopedia wiedzy o prasie*, red. J. MAŚLANKA, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1976, s. 233-234.
- SITARZ M., *Kompetencje organów kolegialnych w Kościele partykularnym w sprawowaniu władzy wykonawczej według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, Lublin 2008.
- SITARZ M., *Kompetencje reprezentacyjne organów kolegialnych w Kościele partykularnym według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, w: *Historia magistra vitae. Księga jubileuszowa ku czci Profesora Jerzego Flagi*, red. A. DĘBIŃSKI, S. WRZOSEK, K. MAĆKOWSKA [I IN.], Lublin 2007, s. 299-315.
- SITARZ M., *Obowiązek odprawiania Mszy świętej „pro populo”*, w: *Ius et fides. Księga jubileuszowa z okazji siedemdziesiątych urodzin profesora Jana Świtki*, red. T. GUZ, M. KUĆ, Lublin 2006, s. 859-870.
- SITARZ M., *Obowiązek wiernych do zachowania posłuszeństwa Biskupowi Rzymu i biskupom będącym w łączności z nim*, w: *Przynależność do Kościoła a uczestnictwo wiernych w ży-*

- ciu publicznym*, red. J. KRUKOWSKI, M. SITARZ, B. PIERON, Lublin 2014, s. 91-109.
- SITARZ M., *Polskie prawo kanoniczne*, w: *Prawo polskie. Próba syntezy*, red. T. GUZ, J. GŁUCHOWSKI, M.R. PAŁUBSKA, Warszawa 2009, s. 1005-1018.
- SITARZ M., *Procedura zarządzania Kościołem w sytuacjach nadzwyczajnych*, „Teki Komisji Prawniczej. Polska Akademia Nauk Oddział w Lublinie” 3 (2010), s. 182-191.
- SITARZ M., *Przeszkoda w działaniu i wakaty stolicy biskupiej*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, t. II/1, red. J. KRUKOWSKI, Poznań 2005, s. 272-294.
- SITARZ M., *Słownik prawa kanonicznego*, Warszawa 2004.
- SITARZ M., *Wizytacja kanoniczna*, w: *Leksykon Teologii Pastoralnej*, red. R. KAMIŃSKI, W. PRZYGODA, M. FIAŁKOWSKI, Lublin 2006, s. 899-900.
- SITARZ M., *Wizytacja. 1. W. Biskupia*, EK, t. XX, kol. 737-738.
- SITARZ M., *Wymóg zachowania rygorów techniczno-prawnych w pełnieniu władzy ustawodawczej w Kościele partykularnym. Wybrane elementy*, „Roczniki Nauk Prawnych” 24 (2014), nr 4, s. 163-176.
- SITARZ M., *Zasada legalności w sprawowaniu władzy administracyjnej w Kościele*, w: *Organizacja i funkcjonowanie administracji w Kościele*, red. J. KRUKOWSKI, W. KRAIŃSKI, M. SITARZ, Toruń 2011, s. 65-86.
- SŁAWSKI F., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. II, Kraków 1958-1965.
- SŁOWIKOWSKA A., *Ochrona przekazu wiary w mediach. Aspekt kanoniczny*, w: *Media – wartości – prawo*, red. R. SZTYCHMILER, Olsztyn 2008, s. 39-47.

- Słownik języka polskiego A-K*, red. H. SZKIŁADŹ, S. BIK, M. KRAJEWSKA [I IN.], Warszawa 1998.
- Słownik łacińsko-polski*, t. I, red. M. PLEZIA, Warszawa 2007.
- Słownik współczesnego języka polskiego*, red. B. DUNAJ, Kraków 2000.
- SOBAŃSKI R., *Władza rządzenia*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Księga I. Normy ogólne*, t. I, red. J. KRUKOWSKI, Poznań 2003, s. 212-233.
- SONDEL J., *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków 2005.
- STASZAK M., *Pasterska posługa biskupa w diecezji według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego w badaniach młodych naukowców*, t. I, red. M. SITARZ, Lublin 2014, s. 61-70.
- STAWNIAK H., *Kontrola publikacji z punktu widzenia nauki Kościoła*, w: *Zadanie nauczycielskie Kościoła wobec wyzwań XXI w.*, red. J. KRUKOWSKI, S. FUNDOWICZ, M. SITARZ, Radom 2010, s. 61-76.
- SYRYJCZYK J., *Kanoniczne prawo karne. Część szczególna*, Warszawa 2003.
- TAVARD G.H., *The Task of a Bishop in his Diocese. „Christus Dominus” 11-21*, Jur 68 (2008), nr 2, s. 361-381.
- TEJERO E., *Posługa słowa Bożego*, w: *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*, red. P. MAJER, edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, Kraków 2011, s. 586-608.
- TOBIN J., *The Diocesan Bishop as Catechist*, SCan 18 (1984), nr 2, s. 365-414.

- Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. 2, red. S. DUBISZ, Warszawa 2003.
- URRU A.G., *La funzione di insegnare della Chiesa. Un breve commento al libro III del Codice di Diritto Canonico*, Roma 1989.
- URRUTIA F.J., *Ecclesiastical Universities and Faculties (Canons 815-821)*, SCan 23 (1989), s. 459-469.
- URSO P., *Il ministero della Parola Divina: predicazione e catechesi (cann. 756-780)*, w: *La funzione di insegnare della Chiesa: XIX Incontro di Studio, Passo della Mendola – Trento, 29 giugno – 3 luglio 1992*, red. GRUPPO ITALIANO DOCENDI DI DIRITTO CANONICO, Milano 1994, s. 25-49.
- VALDRINI P., *Les universités catholiques: exercice d'un droit et contrôle de son exercice (canons 807-814)*, SCan 23 (1989), s. 445-458.
- WIJLENS M., „*For You I Am a Bishop, With You I Am a Christian*”: *The Bishop as Legislator*, Jur 56 (1996), nr 1, s. 68-87.
- WOODALL G.J., *A Passion for Justice. An Introductory Guide to the Code of Canon Law*, Leominster 2011.
- WROCEŃSKI J., *Biskup diecezjalny*, w: *Wielka Encyklopedia Prawa. II. Prawo kanoniczne*, red. G. LESZCZYŃSKI, Warszawa 2014, s. 29-31.
- WROCEŃSKI J., *Obowiązki pasterskie biskupa diecezjalnego*, PK 51 (2008), nr 3-4, s. 121-145.
- ZAJĄC P., *Kościoły partykularne w ustawodawstwie Jana Pawła II. Zarys problematyki*, Lublin 2015.
- ZAJĄC P., *Pozycja prawna ordynariatów personalnych dla anglikanów powracających do pełnej jedności z Kościołem katolickim*, „Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydzia-

łu Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 8 (2013),
nr 10, s. 111-137.

ŻUROWSKI M., *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*, Kraków 1984.

ANEKS

Normy Konferencji Episkopatu Polski dotyczące występowania duchownych i osób zakonnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych

(AKEP 10 [2005], nr 1, s. 74-76)

W misji głoszenia Ewangelii wszystkim ludziom Kościoł posługuje się środkami społecznego przekazu, pośród nich radiem i telewizją jako narzędziami, których ogromnych możliwości we współczesnym świecie nie sposób przecenić. Sobór Watykański II zachęcał do tworzenia kościelnych środków społecznego przekazu, jak i do aktywnej obecności wiernych w pozostałych mediach¹. «W naszej epoce potrzebne jest aktywne i twórcze wykorzystanie mediów przez Kościół. Katolicy powinni odważnie «otworzyć drzwi» środków przekazu Chrystusowi, tak aby Jego Dobra Nowina była głoszona z dachów całego świata»².

W Polsce Kościół posiada własne, kościelne rozgłośnie. Ma także zagwarantowane przez Konkordat (art. 20) prawo emitowania programów w publicznej radiofonii i telewizji. Ponadto katolicy występujący w mediach przy różnych okazjach, niekoniernie w kontekście ściśle kościelnym i religijnym, winni zgod-

¹ Zob. Sobór Watykański II, *Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli «Inter mirifica»*, 14.

² Jan Paweł II, *Rozgłaszajcie to na dachach: Ewangelia w epoce globalnej komunikacji*, Orędzie Ojca Świętego na XXXV Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, 24 stycznia 2001 r.

nie z powołaniem wszystkich wiernych dawać chrześcijańskie świadectwo i przepajać współczesny świat duchem Ewangelii.

Konferencja Episkopatu Polski biorąc pod uwagę Instrukcję Kongregacji Nauki Wiary o pewnych aspektach używania społecznych środków przekazu dla szerzenia nauki o wierze z 30 marca 1992 r. i korzystając z uprawnień przyznanych przez prawo powszechnie (kan. 772 § 2; kan. 804 § 1; kan. 831 § 2), podczas 328. Zebrania Plenarnego, które odbyło się w Licheniu w dniach 11-12 czerwca 2004 r., przyjęła następujące zasady regulujące duszpasterską troskę Kościoła w Polsce o uporządkowany przekaz ewangelicznego orędzia poprzez radio i telewizję.

1. Obowiązek i prawo troski o uporządkowany i owocny przekaz ewangelicznego orędzia poprzez środki społecznego przekazu w Polsce spoczywa na biskupach, zarówno poszczególnych, jak i zebranych na synodach lub Konferencjach Episkopatu (zob. kan. 823 § 2).
2. Do szczególnej troski o media własne, czyli utworzone przez podmioty kościelne, a także o te programy w publicznych oraz komercyjnych rozgłośniach radiowych i stacjach telewizyjnych, które oficjalnie zostały uznane za katolickie – jest zobowiązana Konferencja Episkopatu Polski i Biskupi diecezjalni, zgodnie z obowiązującymi przepisami. Te media bowiem opierają się na autorytecie Kościoła i są odbierane jako jego głos.
3. Założenie kościelnych rozgłośni radiowych i stacji telewizyjnych uzależnione jest od zezwolenia zainteresowanego biskupa diecezjalnego lub, w przypadku zasięgu ponaddiecezjalnego, Konferencji Episkopatu Polski, z zachowaniem stosownych przepisów prawa kanonicznego i państwowego.
4. Działalność kościelnych rozgłośni radiowych i stacji telewizyjnych w Polsce pozostaje pod nadzorem Konferencji

Episkopatu Polski, z zachowaniem praw przysługujących biskupowi diecezjalnemu.

5. Żadna stacja radiowa lub telewizyjna, redakcja, program czy audycja nie może używać w nazwie przymiotnika «katolicka» bez zgody kompetentnej władzy kościelnej.
6. Emitowanie programów kościelnych lub katolickich w mediach publicznych dokonuje się w oparciu o porozumienie między Konferencją Episkopatu Polski a jednostkami publicznej radiofonii i telewizji. Jeśli rozgłośnia radiowa lub stacja telewizyjna ma charakter lokalny, sprawy związane z nadawaniem programów katolickich należą do kompetencji biskupa diecezjalnego.
7. Emitowanie programów kościelnych lub katolickich w mediach prywatnych dokonuje się w oparciu o odrębne umowy zawarte między kompetentną władzą kościelną a poszczególnymi rozgłośniami radiowymi lub stacjami telewizyjnymi.
8. Duchowni i członkowie instytutów zakonnych wypowiadający się w mediach winni cechować się wiernością nauce Ewangelii, rzetelną wiedzą, roztropnością i odpowiedzialnością za wypowiedziane słowo, troską o umiłowanie prawdy i owocny przekaz ewangelicznego orędzia. Jeśli nie są w danej dziedzinie wystarczająco kompetentni, powinni zrezygnować z występowania w mediach, zwłaszcza w kwestiach trudnych i kontrowersyjnych.
9. Wypowiadając się w sprawach nauki katolickiej lub obyczajów, duchowni i zakonnicy winni pamiętać, że są powołani do głoszenia nauki Chrystusa, a nie własnych opinii. Dlatego zobowiązani są do wiernego przekazu katolickiej nauki, zgodnie z doktryną głoszoną przez Urząd Nauczycielski Kościoła. Powinni również respektować zdanie Konferencji Episkopatu w kwestiach, które były przedmiotem jej ofi-

cialnego stanowiska. Stanowisko Konferencji Episkopatu prezentuje jej rzecznik.

10. Powyższe zasady obowiązują także odpowiednio pozostałych wiernych, którzy wypowiadają się w mediach w sprawach nauki katolickiej lub obyczajów, zwłaszcza zaś dotyczą tych osób, których urząd kościelny, funkcja pełniona w instytucji kościelnej, przynależność do stowarzyszeń lub organizacji kościelnych sprawiają, iż wypowiedzi ich mogą być odebrane jako angażowanie autorytetu Kościoła.
11. Nikt nie ma prawa przemawiać w imieniu Kościoła ani sugerować, że jest jego rzecznikiem, jeżeli nie został do tego zgodnie z prawem upoważniony.
12. Wierni świeccy nie powinni brać udziału w programach czy audycjach przynoszących szkodę wierze lub dobrym obyczajom, tendencyjnie antykościelnych i budzących zgorzniecie.
13. Do podjęcia przez duchownego lub osobę zakonną stałej współpracy z rozgłośnią radiową lub stacją telewizyjną wymagana jest zgoda własnego ordynariusza.
14. Dyrektorzy kościelnych rozgłośni radiowych i stacji telewizyjnych uzgadniają z biskupem diecezji listę stałych współpracowników duchownych i zakonnych.
15. W programach telewizyjnych duchowni i osoby zakonne winni występować w stroju duchownym używanym w Polsce.
16. W trosce o odpowiednią współpracę z mediami biskup diecezji powinien wyznaczyć kompetentną osobę, która będzie służyła pomocą i radą w dziedzinie środków społecznego przekazu. Biskup winien zatroszczyć się także o to, by wyznaczony przezeń kapłan sprawował duszpasterską opiekę nad pracownikami mediów.

17. Szczególną staranność należy wykazać podczas transmisji celebracji liturgicznych. Transmisję należy odpowiednio przygotować technicznie, tak by nie zakłócała przebiegu celebracji. Osoba komentująca ją winna być starannie przygotowana do spełniania swej funkcji, zarówno pod względem umiejętności dziennikarskich, jak i wiedzy teologicznej.
18. Msze św. winny być transmitowane «na żywo». W wyjątkowym przypadku retransmisji powinno być to wyraźnie zaznaczone i przypominane.
19. Duchownych głoszących Słowo Boże za pośrednictwem mediów obowiązują normy prawa powszechnego (kan. 762-772), zarówno w odniesieniu do władzy przepowiadania, jak i przekazywanych treści.
20. Włączenie audycji audiowizualnej do programu katolickiego nauczania w szkołach wymaga aprobaty władzy kościelnej kompetentnej do zatwierdzania programu nauczania religii i pomocy dydaktycznych.
21. W wypadku poważnego naruszenia powyższych norm ordynariusz winien upomnieć duchownego lub członka instytutu zakonnego i zobowiązać go do naprawienia szkody, np. poprzez sprostowanie lub odwołanie błędnej czy krzywdzącej wypowiedzi. W uzasadnionych i poszczególnych przypadkach ordynariusz może zabronić wypowiadania się w mediach lub zastosować inne sankcje przewidziane przez prawo.

**The Competence of the Diocesan Bishop
Regarding Instruments of Social Communication
in the Code of Canon Law of 1983
and the Polish Post-code Legislation**

Summary

The instruments of social communication play an important role in the modern world. Their importance is particularly evident in the communication process between people, to express and exchange views, in teaching and in obtaining and transmitting information. The Church shares a vision for the media, as evidenced by the documents: the Second Vatican Council, the Congregation for Bishops, the Congregation for the Doctrine of the Faith, the Congregation for Catholic Education and the Pontifical Council for Social Communications, as well as the papal teaching.

In the Code of Canon Law of 1983 the church legislature devotes eleven canons (822-832) that make up the Title IV of *De instrumentis communicationis socialis et in specie de libris* of Book III *De Ecclesiae munere docendi*, to social communication. In an indirect way the legislature refers to social communication in can. 666 belonging to Book II of *De Populo Dei*; can. 747, 761, 772, 779, 804 belonging to Book III *De Ecclesiae munere docendi*; can. 1063 belonging to Book IV of *De Ecclesiae munere sanctificandi* as well as can. 1369 belonging to Book VI *De sanctionibus in Ecclesia*.

Among the numerous post-code Polish legislations, the issue of the competence of the diocesan bishop concerning social communication is defined by twenty-four particularistic and diocesan councils and the Standards of the Conference of the Polish Episcopate concerning the requirements for clerics and religious and communicating the Christian doctrine in radio and television.

The Code of Canon Law of 1983 and the post-code Polish particular legislation grant the diocesan bishop wide ranging competence concerning the media.

The core competence of the diocesan bishop in the analyzed material is the use of the instruments of social communication and the spreading of the Gospel through them. For this reason, he is obliged to deepen his knowledge concerning new communication tools and developing skills in using them. Within his competence there is also the instructing and directing of the faithful so that – through means of social communication – they may progress in attaining perfection of self and loved ones. The diocesan bishop should sensitize the obligation to cooperate in building up the Church using the new tools of communication. Social communication, although they play an important role, can not replace personal proclamations of the Word of God.

An important competence of the diocesan bishop is to ensure the purity of the truths of faith and morals on the area of the particular Church, entrusted to his care. This is fulfilled through the exercise of his competence: he is to take care that faith and morals of the faithful are not harmed by the written word or the use of instruments of social communication; he is to require that that which is to be issued by the faithful in writing and applies to faith or morals be presented for prior

assessment; and to reject any writings which harm correct faith or morals. In fulfilling the tasks of ensuring the integrity of the truths of faith and morals the diocesan bishop is therefore competent to: consenting to the fact, that instruments of social communication that are subject to him, in their name use the term „Catholic“; establish ecclesiastical assistants of Catholic media; appoint censors to evaluate publications and religious programs; giving authorisation to issue works in the area of faith and morals; express consent for the clerics and religious for permanent or temporary cooperation with radio stations or television stations and publishing in newspapers, magazines or periodicals which clearly are attacking religion or good morals.

The competence of the diocesan bishop also includes concern for the Catholic instruments of social communication. He is entitled to: appoint and dissolve Catholic media; approve and amend the statutes by which they are guided; establish and dismiss those responsible for Catholic instruments of social communication; and have concern for the finances of the Catholic media.

In the competence of the diocesan bishop there is also the appointing of entities authorized to represent the particular Church in the media. The diocesan bishop also defines the range of rights to these entities.

In the event of a serious breach of rules concerning the presence of the clerics and religious, and preaching the dogmas of the Church in the media the diocesan bishop is competent to mete out administrative and penal sanctions against those who harm the faith or good morals. The aim of this action is to lead to repentance those, who violate the law, to pro-

tect the spiritual good of the faithful and the desire to preserve the unity of the Church.

In conclusion, we need to state that there is coherence between the Code of Canon Law of 1983 and the post-code Polish particular legislation in the matter of the competence of the diocesan bishop concerning the instruments of social communication.

**Les compétences de l'Évêque diocésain
par rapport aux moyens de communication sociale
dans le Code de Droit Canonique de 1983
et dans la législation polonaise après le Code**

Résumé

Les moyens de communication sociale exercent dans le monde contemporain une fonction essentielle. Leur importance est surtout visible dans le processus de la communication parmi les gens, dans la possibilité de s'exprimer, dans l'échange d'idées et aussi dans l'enseignement qui mène à l'échange d'informations. L'Église partage cette conception des moyens de communication sociale dont témoignent les documents suivants: Le Concile Vatican II, La Congrégation pour les Évêques, La Congrégation pour la Doctrine de la Foi, La Congrégation pour l'Éducation Catholique et Le Conseil Pontifical pour les Communications Sociales, ainsi que l'enseignement du Pape.

Dans le Code de Droit Canonique de 1983, le législateur ecclésiastique consacre directement aux moyens de communication sociale onze canons (822-832) qui constituent le titre IV *De instrumentis communicationis socialis et in specie de libris* du livre III *De Ecclesiae munere docendi*. D'une manière indirecte, il se réfère aux moyens de communication sociale dans: can. 666 qui fait partie du livre II *De Populo Dei*; can. 747, 761, 772, 779, 804 qui font partie du livre III *De Ecclesiae munere docendi*; can. 1063 qui fait partie du livre IV *De Ecclesiae munere sanctificandi* et aussi can. 1369 qui fait partie du livre VI *De sanctionibus in Ecclesiae*.

Parmi les très nombreux points de la législation polonaise après le Code de Droit Canonique de 1983, vingt-quatre conciles particuliers et diocésains définissent la question de la compétence de l'évêque diocésain dans le domaine des moyens de communication sociale et aussi Les normes de la Conférence de l'Épiscopat Polonais par rapport à la présence du clergé et des religieux et religieuses et la transmission de la doctrine catholique à la radio et à la télévision.

Le Code de Droit Canonique de 1983 et la législation particulière polonaise après le Code donnent à l'évêque diocésain des compétences larges dans le domaine des moyens de communication sociale.

Une compétence fondamentale de l'évêque diocésain dans le domaine que nous analysons c'est l'utilisation des moyens de communication sociale pour la transmission de l'Évangile par leur intermédiaire. C'est pourquoi il est obligé d'approfondir sa connaissance des nouveaux moyens de communication sociale et des façons de les utiliser. Son rôle est aussi d'instruire et de diriger les fidèles pour qu'ils puissent en les utilisant atteindre une perfection personnelle ainsi que leurs proches. L'évêque diocésain devra souligner l'importance de l'utilisation des nouveaux instruments de la communication sociale dans le projet de construire l'Église. Cependant, bien que les moyens de communication sociale aient une fonction importante, ils ne peuvent pas remplacer une prédication personnelle de la Parole de Dieu.

Parmi les compétences de l'évêque diocésain il y a le devoir et le droit de veiller à l'intégrité de la foi et des moeurs des fidèles confiés à ses soins. L'évêque diocésain remplit cette fonction grâce à ses compétences: veiller à ce qu'il ne soit pas porté atteinte à la foi ou aux moeurs des fidèles par des écrits ou par

l'usage des moyens de communication sociale; exiger aussi que les écrits touchant à la foi ou aux mœurs que les fidèles se proposent de publier soient soumis à son jugement; et même réprover les écrits qui nuisent à la rectitude de la foi ou aux bonnes mœurs. Il a donc la compétence d'utiliser le terme „catholique” pour les moyens de communication sociale qui lui sont confiés; de nommer des assistants ecclésiastiques des médias catholiques; d'appeler des censeurs pour leur confier le jugement sur les émissions et les livres religieux; d'accorder la permission de publier des écrits traitant de questions religieuses ou morales; de donner son accord pour que des clercs ou des membres d'instituts religieux puissent prendre part temporairement ou de manière permanente à des émissions radiophoniques ou télévisées et aussi de publier dans les journaux, brochures ou revues périodiques qui ont coutume d'attaquer ouvertement la religion catholique ou les bonnes mœurs.

Une compétence de l'évêque diocésain est aussi de prendre soin des moyens de communication sociale catholique. Il a le devoir de fonder et de liquider les médias catholiques, approuver et changer les statuts qu'ils utilisent, nommer et révoquer les responsables des communications sociales catholiques, s'occuper des finances des médias catholiques.

Une compétence de l'évêque diocésain est de nommer des personnes autorisées à représenter l'Eglise particulière dans les médias. L'Evêque diocésain définit aussi leurs pouvoirs.

Dans le cas de violation grave des règles sur la présence des membres du clergé et de religieux et en ce qui concerne les enseignements de l'Eglise, l'évêque diocésain est compétent pour infliger des sanctions administratives et pénales à ceux qui nuisent à la foi droite et aux bonnes mœurs. Le but de cette action est d'amener à la repentance ceux qui violent la loi,

afin de protéger le bien spirituel des fidèles, et de préserver l'unité de l'Eglise.

En résumé, il faut constater la cohérence des dispositions que donnent le Code de Droit Canonique de 1983 et la législation particulière polonaise après le Code pour ce qui est des compétences de l'évêque diocésain dans le domaine des moyens de communication sociale.

**Компетенции диоцезного епископа,
касающиеся средств массовой коммуникации
в Кодексе Канонического Права от 1983 г.
и в польском местном законодательстве,
изданном после этого Кодекса.**

Резюме

Средства массовой коммуникации играют важную роль в современном мире. Их значение особенно замечается в процессе общения между людьми, в выражении и обмене мнениями, а также в обучении, получении и передаче информации. Церковь разделяет такое видение средств массовой коммуникации, о котором свидетельствуют документы Второго Ватиканского собора, Конгрегации по делам епископов, Конгрегации доктрины веры, Конгрегации католического образования и Папского совета по массовым коммуникациям, а также папское учение.

Церковный законодатель в Кодексе Канонического Права от 1983 г. средствам массовой коммуникации уделяет непосредственно одиннадцать канонов (822-832), которые составляют Титул IV *De instrumentis communicationis socialis et in specie de libris* Книги III *De Ecclesiae munere docendi*. Косвенно ККП относится к средствам массовой коммуникации в: кан. 666, принадлежащим ко Книге II *De Populo Dei*; канн. 747, 761, 772, 779, 804, принадлежащими ко Книге III *De Ecclesiae munere docendi*; кан. 1063, принадлежащим ко Книге IV *De Ecclesiae munere*

sanctificandi и кан.1369 принадлежащим ко Книге VI *De sanctionibus in Ecclesia*.

Среди многочисленного польского законодательства, изданного после Кодекса Канонического Права от 1983 г., вопрос о компетенциях диоцезного епископа, касающихся средств массовой коммуникации, определяют двадцать четыре Поместных Собора и Диоцезных Синодов, а также Нормы Конференции Епископов Польши, касающиеся выступлений духовенства и монашествующих и передачи христианского учения на радио и телевидении.

Кодекс Канонического Права от 1983 г. и польское местное законодательство, изданное после этого Кодекса, предоставляют диоцезному епископу широкие полномочия, касающиеся средств массовой коммуникации.

Основной компетенцией диоцезного епископа в анализируемой области является использование средств массовой коммуникации и передача посредством их Евангелия. По этой причине, он обязан углубить свои знания в новых коммуникационных средствах и развивать умение пользоваться ими. Его компетенция также наставлять и руководить верующими, чтобы с помощью средств массовой коммуникации они стремились не только к собственному усовершенствованию, но и своих близких. Диоцезный епископ должен обращать внимание на обязанность сотрудничества в жизни Церкви, используя новые средства коммуникации для этой цели. Средства массовой коммуникации, хотя играют важную роль, однако не заменят личной проповеди Слова Божьего.

Существенной компетенцией диоцезного епископа является обеспечение чистоты истин веры и нравов на территории поместной Церкви, порученной его попечению.

Эту задачу он выполняет благодаря принадлежащим ему компетенциям: заботясь о том, чтобы вера и добрые нравы верующих не пострадали от письменного слова или использования средств массовой коммуникации; требуя, чтобы к предварительной оценке было представлено всё то, что будет издано верующими в письменной форме и что относится к вере или нравственности; отвергая любые письма, которые наносят вред истинной вере или добрым нравам. Для выполнения задачи обеспечения чистоты истин веры и нравов диоцезный епископ является компетентным в том, чтобы: давать согласие, чтобы подотчётные ему средства массовой коммуникации в названии использовали термин „католический”; назначать церковных ассистентов католических СМИ; назначать цензоров для оценки публикаций и религиозных программ; давать разрешения издавать произведения в области веры и нравственности; соглашаться, чтобы духовенство или монашествующие постоянно или временно сотрудничали с радиостанцией или телевизионной станцией, допускать публиковать в газетах, журналах или периодиках, которые открыто нападают на религию или добрые нравы.

Компетенцией диоцезного епископа является также забота о католических средствах массовой коммуникации. Он имеет право создавать и закрывать католические СМИ; утверждать и вносить изменения в уставы, которыми они руководствуются; создавать и упразднять субъекты, ответственные за католические средства массовой коммуникации; заботиться о финансах католических СМИ.

Важной компетенцией диоцезного епископа является назначение лиц, уполномоченных быть представителями поместной Церкви в средствах массовой коммуникации.

Диоцезный епископ также определяет полномочия, принадлежащие этим лицам.

В случае серьезного нарушения правил, касающихся выступлений духовенства и монашествующих, и провозглашения учения Церкви в СМИ диоцезный епископ компетентен налагать административные и уголовные санкции на тех, кто вредит вере или добрым нравам. Целью этого действия является привести к покаянию тех, кто нарушает закон, защита духовного блага верующих и забота о сохранении единства Церкви.

В заключение, нужно подчеркнуть, когерентность Кодекса Канонического Права от 1983 г. года и польского местного законодательства, изданного после этого Кодекса в области компетенций диоцезного епископа, касающихся средств массовой коммуникации.

CONTENTS

Introduction	7
--------------------	---

Chapter I

Explanation of basic concepts	11
-------------------------------------	----

1. The concept of competence	12
------------------------------------	----

2. The concept of the office of the diocesan bishop and the types of his competence	16
--	----

2.1. The concept of the office of diocesan bishop	17
---	----

2.2. Types of competence of the diocesan bishop	22
---	----

2.2.1. The ministry of teaching	23
---------------------------------------	----

2.2.2. The ministry of sanctifying	30
--	----

2.2.3. The ministry of governing	35
--	----

3. The concept and types of instruments of social communication	41
--	----

4. Conclusion	46
---------------------	----

Chapter II

The competence of the diocesan bishop regarding instruments of social communication in the Code of Canon Law of 1983	49
---	----

1. Using the instruments of social communication and the instruction on the obligation of cooperation in their use	50
--	----

2. Ensuring the integrity of the truths of faith and good morals	54
3. Issuing permission for the participation of the clergy in radio and television programs and publishing in journals	66
3.1. Preaching the Word of God	66
3.2. Catechetical formation	67
3.3. Catholic teaching and religious education	68
3.4. Publishing in works which attack catholic religion or good morals	70
4. Preparation of standards concerning the presence of the clerics and religious in radio and television broadcasting and the transmission of Christian doctrine through such means	71
5. Meting out sanctions against those who harm the faith or good morals	73
6. Conclusions	76

Chapter III

The competence of the diocesan bishop regarding instruments of social communication in the Polish Post-code particular legislation	81
--	----

1. Using instruments of social communication and the proclamation of the Gospel through them	84
2. Care for Catholic instruments of social communication	88
2.1. Appointing and dissolving of Catholic instruments of social communication	90

2.2. Approving and altering the statutes that guide the Catholic instruments of social communication	92
2.3. Appointing and dismissing those responsible for Catholic instruments of social communication	93
2.4. Concern about the finances of Catholic instruments of social communication	95
3. Ensuring the integrity of the truths of faith and good morals	96
4. Coordinating the representation of the Church in the media	100
5. Formation of employees of instruments of social communication	102
6. Meting out administrative and penal sanctions	104
7. Conclusions	105
Conclusions	109
List of abbreviations	113
Bibliography	117
Sources of law	117
1. Sources of general law	117
2. Sources of particular law	122
Literature	125
Appendix	141
Summary	146
Résumé	150
Резюме	154

TABLE DES MATIÈRES

Introduction	7
--------------------	---

Chapitre I

L'explication des conceptions principales	11
---	----

1. La conception de compétence	12
--------------------------------------	----

2. La conception de l'office d'évêque diocésain et ses diverses compétences	16
--	----

2.1. La conception de l'office d'évêque diocésain	17
---	----

2.2. Les diverses compétences de l'évêque diocésain	22
---	----

2.2.1. La fonction d'enseigner	23
--------------------------------------	----

2.2.2. La fonction de sanctifier	30
--	----

2.2.3. La fonction de gouverner	35
---------------------------------------	----

3. La conception et les différents moyens de communication sociale	41
---	----

4. Les conclusions	46
--------------------------	----

Chapitre II

Les compétences de l'évêque diocésain par rapport aux moyens de communication sociale dans le Code de Droit Canonique de 1983	49
---	----

1. L'utilisation des moyens de communication sociale et le devoir de travailler à leur utilisation	50
---	----

2. La préservation de l'intégrité de la foi et des mœurs	54
--	----

3. L'autorisation pour que les clercs puissent prendre part à des émissions radiophoniques ou télévisées et aussi publier dans les journaux	66
3.1. La prédication de la Parole de Dieu	66
3.2. La formation catéchétique	67
3.3. La formation catholique et l'éducation catholique	68
3.4. La publication dans les œuvres qui ont coutume d'attaquer ouvertement la religion catholique ou les bonnes mœurs	70
4. L'établissement des règles sur les conditions requises pour qu'il soit permis aux clercs et aux membres des institutions religieuses de prendre part à des émissions radiophoniques ou télévisées	71
5. La contrainte par des sanctions pénales contre ceux qui nuisent à la foi droite ou aux bonnes mœurs	73
6. Les conclusions	76

Chapitre III

Les compétences de l'Évêque diocésain par rapport aux moyens de communication sociale dans la législation polonaise après le Code de Droit Canonique de 1983	81
--	----

1. L'utilisation des moyens de communication sociale et la transmission de l'Évangile par leur intermédiaire ...	84
2. Le soin des moyens de communication sociale catholique	88
2.1. La fondation et la liquidation des médias catholiques	90
2.2. L'approbation et le changement des statuts utilisés dans les communications sociales catholiques	92

2.3. La nomination et la révocation des responsables des moyens de communications sociales catholiques	93
2.4. La gestion des finances des médias catholiques	95
3. La préservation de l'intégrité de la foi et des bonnes mœurs	96
4. La coordination de la représentation de l'Eglise dans les moyens de communication sociale	100
5. La formation des travailleurs des moyens de communication sociale	102
6. La prononciation de sanctions administratives et pénales	104
7. Les conclusions	105
La clôture	109
Liste des abréviations	113
La bibliographie	117
Les sources du droit	117
1. Les sources du droit public	117
2. Les sources du droit particulier	122
La littérature	125
Appendice	141
Summary	146
Résumé	150
Резюме	154

СОДЕРЖАНИЕ

Введение 7

Глава I

Объяснение основных понятий 11

1. Понятие компетенции 12

2. Понятие должности диоцезного епископа и виды
его компетенции 16

2.1. Понятие должности диоцезного епископа 17

2.2. Виды компетенции диоцезного епископа 22

2.2.1. Учительское служение 23

2.2.2. Святительское служение 30

2.2.3. Правительное служение 35

3. Понятие и виды средств массовой коммуникации 41

4. Заключение 46

Глава II

Компетенции диоцезного епископа, касающиеся средств
массовой коммуникации в Кодексе Канонического Права
от 1983 г. 49

1. Использование средств массовой коммуникации
и учение об обязательстве сотрудничества
в их использовании 50

2. Обеспечение чистоты истин веры и добрых нравов	54
3. Выдача разрешений для участия духовенства и монашествующих в радио- и телепередачах и публикации в журналах	66
3.1. Проповедь Слова Божьего	66
3.2. Катехизация	67
3.3. Католическое учение и религиозное образование	68
3.4. Публикация в произведениях, нападающих на религию или добрые нравы	70
4. Подготовка норм, касающихся выступлений духовенства и монашествующих в радио- и телепередачах и передача посредством их христианского учения	71
5. Наложение санкций на тех, кто вредит вере или добрым нравам	73
6. Выводы	76

Глава III

Компетенции диоцезного епископа, касающиеся средств массовой коммуникации в польском местном законодательстве, изданном после Кодекса Канонического Права от 1983 г.	81
1. Использование средств массовой коммуникации и передача посредством их Евангелия	84
2. Забота о католических средствах массовой коммуникации	88
2.1. Создание и закрытие католических средств массовой коммуникации.....	90

2.2. Утверждение и изменение уставов, которыми руководствуются католические средства массовой коммуникации	92
2.3. Создание и упразднение субъектов, ответственных за католические средства массовой коммуникации ...	93
2.4. Забота о финансах католических средств массовой коммуникации	95
3. Обеспечение чистоты истин веры и добрых нравов	96
4. Координация представительства Церкви в средствах массовой коммуникации	100
5. Формирование сотрудников средств массовой коммуникации	102
6. Наложение административных и уголовных санкций ...	104
7. Выводы	105
Окончание	109
Сокращения	113
Библиография	117
Источники права	117
1. Источники всемирного права	117
2. Источники местного права	122
Литература	125
Приложение	141
Summary	146
Résumé	150
Резюме	154

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
-------------	---

Rozdział I

Wyjaśnienie podstawowych pojęć	11
--------------------------------------	----

1. Pojęcie kompetencji	12
------------------------------	----

2. Pojęcie urzędu biskupa diecezjalnego i rodzaje jego kompetencji	16
---	----

2.1. Pojęcie urzędu biskupa diecezjalnego	17
---	----

2.2. Rodzaje kompetencji biskupa diecezjalnego	22
--	----

2.2.1. Zadanie nauczania	23
--------------------------------	----

2.2.2. Zadanie uświęcania	30
---------------------------------	----

2.2.3. Zadanie rządzenia	35
--------------------------------	----

3. Pojęcie i rodzaje środków społecznego przekazu	41
---	----

4. Wnioski	46
------------------	----

Rozdział II

Kompetencje biskupa diecezjalnego dotyczące środków społecznego przekazu w <i>Kodeksie Prawa Kanonicznego</i> z 1983 roku	49
---	----

1. Posługiwanie się środkami społecznego przekazu oraz pouczanie o obowiązku współpracy w ich wykorzystaniu ...	50
--	----

2. Czuwanie nad czystością prawd wiary i dobrych obyczajów	54
3. Wydawanie zezwoleń na udział osób duchownych w programach radiowych i telewizyjnych oraz publikowanie w czasopismach	66
3.1. Przepowiadanie słowa Bożego	66
3.2. Nauczanie katechetyczne	67
3.3. Nauczanie katolickie i wychowanie religijne	68
3.4. Publikowanie w dziełach atakujących religię lub dobre obyczaje	70
4. Przygotowanie norm dotyczących występowania duchownych i zakonników w audycjach radiowych i telewizyjnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej przy użyciu tych środków	71
5. Wymierzanie sankcji wobec tych, którzy wyrządzają szkodę wierze lub dobrym obyczajom	73
6. Wnioski	76

Rozdział III

Kompetencje biskupa diecezjalnego dotyczące środków społecznego przekazu w polskim kodeksowym ustawodawstwie partykularnym	81
1. Posługiwanie się środkami społecznego przekazu oraz przekazywanie Ewangelii za ich pośrednictwem	84
2. Troska o katolickie środki społecznego przekazu	88
2.1. Powoływanie i rozwiązywanie katolickich środków społecznego przekazu	90

2.2. Zatwierdzanie i dokonywanie zmian statutów, którymi kierują się katolickie środki społecznego przekazu	92
2.3. Ustanawianie i odwoływanie podmiotów odpowiedzialnych za katolickie środki społecznego przekazu	93
2.4. Troska o finanse katolickich środków społecznego przekazu	95
3. Czuwanie nad czystością prawd wiary i dobrych obyczajów	96
4. Koordynowanie reprezentowania Kościoła w środkach społecznego przekazu	100
5. Formowanie pracowników środków społecznego przekazu	102
6. Wymierzanie sankcji administracyjnych i karnych	104
7. Wnioski	105
 Zakończenie	 109
Wykaz skrótów	113
 Bibliografia	 117
Źródła prawa	117
1. Źródła prawa powszechnego	117
2. Źródła prawa partykularnego	122
Literatura	125
Aneks	141

Summary	146
Résumé	150
Резюме	154
Contents	159
Table des matières	162
Содержание	165